

Studijní ústav ministerstva vnitra proti okupaci II. Srpen a září 1968 ve fondech Archivu bezpečnostních složek

► Pavel Žáček

Studijní ústav ministerstva vnitra¹, který jako nový samostatný štábní útvar vznikl tři týdny před okupací Československé socialistické republiky (ČSSR) armádami Varšavské smlouvy, měl připravovat podklady k dalšímu vývoji resortu i jemu podřízených složek. Do jeho čela byl jmenován pplk. JUDr. Jan Peřina², dlouholetý pracovník Studijně analytické skupiny MV a následně studijního oddělení Vnitřní správy MV.

Jedním z prvních nečekaných úkolů Studijního ústavu MV bylo nahrazení ústředního aparátu ministerstva vnitra, zejména sekretariátu ministra a resortního informačního systému, rozvráceného v prvních hodinách a dnech po 21. srpnu 1968 zejména sovětskými okupačními armádními a bezpečnostními orgány. Příslušníci Studijního ústavu MV ve složitých podmínkách okupace obnovili vztahy nadřízenosti a podřízenosti a informační povinnosti útvarů ministerstva vnitra i bezpečnostních složek v intencích pokynů stranických orgánů, legální československé vlády a ministra vnitra genmj. Josefa Pavla^{3,4}.

Editované informace Studijního ústavu MV z přelomu srpna a září 1968 zůstávají důležitým svědectvím nejenom o okupaci armádami Varšavské smlouvy, ale

-
- 1 Pravopisná poznámka: Vzhledem k edičnímu charakteru studie ponecháváme ve věci počátečních velkých písmen původní pravopisnou podobu slov, charakteristickou mimo jiné užíváním malých písmen i tam, kde dnešní pravidla doporučují písmena velká. Dále ponecháváme v přílohách vyznačení příjmení osob velkými písmeny (bez ohledu na to, že v jiných textech Sborníku je tento způsob zápisu vyhrazen pro jména krycí a falešná).
 - 2 Pplk. JUDr. Jan Peřina (nar. 11. 2. 1928), 1. 8. 1968 – 31. 3. 1969 náčelník Studijního ústavu MV.
 - 3 Genmj. Josef Pavel (1908–1973), 8. 4. 1968 – 30. 8. 1968 ministr vnitra ČSSR. Srov. KALOUS, Jan a spol. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*. Praha: ÚSTR, 2009, s. 136–138.
 - 4 ŽÁČEK, Pavel. Studijní ústav ministerstva vnitra proti okupaci I. Srpen 1968 ve fondech Archivu bezpečnostních složek. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek 16/2018*. Praha: ABS, s. 355–357.

zejména o reakci ministerstva vnitra československého satelitu a jím řízených bezpečnostních složek, změně pohledu na Sovětský svaz, odmítnutí jeho imperiální politiky a neúspěšné snaze o vlastní suverenitu.⁵ V průběhu září 1968 byla pozornost štábního útvaru zaměřena na dokumentaci protiprávní činnosti okupačních sil a jejich vměšování se do vnitřních záležitostí ČSSR.⁶

Předsednictvo vlády ČSSR uložilo dne 29. srpna 1968 ministru vnitra J. Pavlovi, ministru národní obrany genplk. Ing. Martinu Džúrovi⁷ a generálnímu prokurátorovi JUDr. Miloši Čerovskému⁸ sestavit *s největším urychlením přehled a dokumentaci o incidentech, ke kterým došlo od 21. srpna 1968*. Obdobně se mělo postupovat i v každém dalším budoucím případě.⁹

Následujícího dne rozeslal náměstek plk. JUDr. Ján Majer¹⁰ pokyn určený všem náčelníkům správ Veřejné bezpečnosti (S-VB) v krajích a náčelníkovi Městské správy VB (MS VB) Praha, kterým těmto funkcionářům v souvislosti *s obsazením ČSSR* uložil, aby vypracovali přehled incidentů způsobených okupačními vojsky pěti států podle těchto hledisek:

a) *usmrcení, těžké a lehké zranění čs. občanů s uvedením doby a místa a osobních údajů postižených,*

b) *zadržení a zatčení čs. občanů s uvedením doby, místa a osobních údajů postižených (případně propuštění označte!),*

c) *autonehody, případně střelby po vozidlech, budovách i občanech s uvedením doby a místa, u autonehod i následků,*

d) *zvláště uveďte podle těchto hledisek incidenty s cizími státními příslušníky.*

K vypracování přehledů za jednotlivé obvody, které plk. Majer nařídil předložit Sekretariátu ministra vnitra ČSSR do 3. září 1968, měly být využity i poznatky a materiály vyšetřovacích součástí VB.¹¹

5 Srov. tamtéž, s. 362–403.

6 Srov. tuto edici a dále např. ABS, f. Sekretariát státního tajemníka v MV ČSSR plk. JUDr. Jána Majera (A-10), inv. j. 54.

7 Arm. gen. Ing. Martin Džúr (1919–1985), 1968–1985 člen ÚV KSČ, 1968–1985 ministr národní obrany ČSSR, 1971–1985 poslanec FS ČSSR. Srov. MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Banská Bystrica: HWSK, 2012, s. 167.

8 JUDr. Miloš Čerovský (1916–2001), 1968–1969 generální prokurátor ČSSR. Srov. ZÍTEK, Adam; PAŽOUT, Jaroslav a kol. *Lexikon nejvyšších představitelů československé justice a prokuratury v letech 1948–1989*. Praha: ÚSTR, 2019, s. 61–63.

9 ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR (dále ÚZK), kart. 70, sv. č. 46, č. l. 2, výpis ze záznamu z jednání operativní porady předsednictva vlády dne 29. 8. 1968, čj. 20797/68-121.

10 Plk. JUDr. Ján Majer (nar. 21. 12. 1923), 21. 6. 1968 – 9. 9. 1968 náměstek ministra vnitra pro VB, 10. 9. 1968 – 1. 1. 1969 první náměstek ministra vnitra ČSSR. Srov. KALOUS, Jan, ref. 3, s. 120–123.

11 ABS, f. ÚZK, kart. 70, sv. č. 46, č. l. 8–9. Dne 30. 8. 1968 obdrželi dálnopis na vědomí i náčelníci Hlavní správy VB a Správy vyšetřování VB.

Dne 6. září 1968 předložila generální prokuratura vládě prostřednictvím místopředsedy vlády prof. JUDr. Petera Colotky¹², nového ministra vnitra Jana Pelnáře¹³ a generálního prokurátora JUDr. Miloše Čerovského, jimž bylo krátce předtím (2. září 1968) uloženo připravit návrhy postupu k zajištění *té části Moskevské dohody, jíž se stanoví, že orgány zemí Varšavské smlouvy se nebudou vměšovat do vnitřních věcí našeho státu*¹⁴, první zprávu o incidentech, k nimž došlo v souvislosti s okupací, o zajišťování veřejného pořádku a činnosti orgánů trestního řízení při postihu pachatelů trestných činů. Při jejím zpracování byly využity nejenom poznatky soustředěné aparátem prokuratury, ale také Veřejné bezpečnosti.¹⁵

Ze sedmi kopií této zprávy, které obdrželo ministerstvo vnitra, byl výtisk č. 56 určen Studijnímu ústavu MV, kde s ním přišli do styku náčelník pplk. Peřina a jeho podřízený pplk. RSDr. Bohuslav Novák, npor. Dana Kohoutková, mjr. Miroslav Krčma, pplk. Miroslav Balík, pplk. Jaroslav Moravec a npor. Jiřina Rampáčková.¹⁶

V době, kdy Studijní ústav MV obdržel úkol předložit vedení ministerstva vnitra vlastní zprávu, zaprotokoloval starší studijní pracovník pplk. Novák veškeré materiály s dokumentací o incidentech převzaté ze Sekretariátu ministra vnitra a opatřil je číslem jednacím. Jako další úkol měla být samostatně dokumentována situace na útvech ministerstva vnitra v Praze, zejména případy porušování čs. zákonů. Npor. Dana Kohoutková podle pořadí krajů trojmo přepsala a doplnila seznamy usmrčených a těžce zraněných československých občanů.¹⁷

Pplk. Novák se od zástupce náčelníka vnitřního odboru Hlavní správy VB mjr. Zdeňka Nedomy a náčelníka 1. oddělení inspekce HS VB mjr. Miloslav Rognera dozvěděl, že informace o všech incidentech se standardně předkládaly a v rámci

12 Prof. JUDr. Peter Colotka (1925–2019), 1966–1988 člen ÚV KSS a ÚV KSČ, duben 1968 – prosinec 1968 místopředseda vlády ČSSR, leden 1969 – duben 1969 předseda FS ČSSR, 1969–1988 místopředseda vlády ČSSR a předseda vlády SSR. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj (eds.). *Biografický slovník vedoucích funkcionářů KSČ (1921–1989)*. A–K. Praha: Academia – ÚSTR, 2018, s. 229–233.

13 Jan Pelnář (1911–1982), 1954–1971 člen ÚV KSČ, 31. 8. 1968 – 28. 1. 1970 ministr vnitra ČSSR, 1969–1971 poslanec ČNR a FS ČSSR, 1970–1971 místopředseda ÚV NF ČSR. Srov. KALOUS, Jan, ref. 3, s. 139–141.

14 Srov. VONDROVÁ, Jitka; NAVRÁTIL, Jaromír (eds). *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967–1970. Červenec–srpen 1968*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970. Díl 4/2. Brno: Doplněk, 1996, s. 272.

15 Srov. ABS, f. ÚZK, kart. 71, sv. č. 50, č. l. 43, věc: Zpráva o incidentech, k nimž došlo v souvislosti s dočasným vstupem vojsk pěti států Varšavské smlouvy, a o podmínkách pro zajišťování veřejného pořádku a činnosti orgánů trestního řízení při postihu pachatelů trestných činů, čj. III/1 Gn 02/68, 6. 9. 1968.

16 Srov. tamtéž, sv. č. 49, č. l. 310.

17 Srov. tamtéž, č. l. 75–102 (seznam čs. občanů těžce zraněných působností cizích vojsk ve dnech od 21. 8. 1968), 103–136 (seznam usmrčených 3×).

hlásné služby zpracovávaly do přílohy denních zpráv.¹⁸ Požádal přitom o upřesnění údajů některých těžce zraněných ve Středočeském, Severočeském, Jihomoravském, Severomoravském a Východoslovenském kraji.¹⁹ Navrhl navíc, aby si Studijní ústav MV vyžádal jeden výtisk přílohy denních zpráv, který by se po rozstříhání jednotlivých incidentů zařazoval do příslušné dokumentace.²⁰

Dne 12. září 1968 pplk. Novák předložil náměstkovi ministra návrh dálnopisu pro náčelníka S-VB Bratislava s požadavkem na urychlené doplnění hlášení o incidentech podle hledisek stanovených 30. srpna 1968.²¹

O pět dní později předložila generální prokuratura vládě – tentokrát pouze prostřednictvím J. Pelnáře a JUDr. M. Čerovského – dodatek ke zprávě o incidentech.²²

Ve dnech 24.–28. září 1968 dokončili pracovníci Studijního ústavu MV sběr podkladů a sestavili návrh svého přehledu.²³ Úvod **zprávy o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy za období od 21. srpna do 28. září 1968** (čj. SV-017/01-68) vycházel ze zkrácené a výrazně aktualizované informace generální prokuratury o incidentech z 6. září 1968²⁴ a byl zakončen odstavcem z dodatku generální prokuratury ze 17. září 1968.²⁵

Ke zprávě dokončené 30. září 1968 bylo připojeno pět do poslední chvíle aktualizovaných a předělávaných příloh obsahujících dokumentaci o usmrcení čs. občanů okupačními vojsky, o vybraných případech těžkých zranění čs. občanů způsobených střelbou a dopravními nehodami, o zadržení veřejných činitelů a dalších čs. občanů, o typických případech vměšování okupantů do pravomocí čs. orgánů či o spáchání dalších trestných činů, kterých se dopustili příslušníci okupačních vojsk na území ČSSR.²⁶

Dne 1. října 1968 byl jeden výtisk zprávy s přílohami připraven k zaslání předsedovi branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění Leopoldu Hof-

18 Srov. tamtéž, kart. 70, sv. č. 46, č. l. 4, úkoly k dokumentaci o incidentech.

19 Srov. tamtéž, č. l. 6–7, požadavky na doplnění údajů o těžce zraněných jednotlivých krajů.

20 Srov. tamtéž, č. l. 4, úkoly k dokumentaci o incidentech.

21 Srov. tamtéž, č. l. 3.

22 Srov. tamtéž, kart. 71, sv. č. 51, č. l. 63–68, věc: Dodatek ke zprávě o incidentech, k nimž došlo v souvislosti s dočasným vstupem vojsk pěti států Varšavské smlouvy, a o podmínkách pro zajišťování veřejného pořádku a činnosti orgánů trestního řízení při postihu pachatelů trestných činů, čj. III/1 Gn 02/68, 17. 9. 1968.

23 Srov. tamtéž, kart. 70, sv. č. 46, č. l. 2, výpis ze záznamu z jednání operativní porady předsednictva vlády dne 29. 8. 1968, příjmové razítko MV z 24. IX. 1968, čj. SU-017/01-68; tamtéž, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 3–36, 47–74.

24 Srov. tamtéž, kart. 70, sv. č. 50, č. l. 19. č. l. 46–53.

25 Srov. tamtéž, kart. 71, sv. č. 51, č. l. 68.

26 Srov. dokumenty č. 1a–1f.

manovi²⁷ a další byl o den později předložen předsedovi vlády ČSSR Ing. Oldřichu Černíkovi^{28, 29}.

Z rozhodnutí J. Pelnáře, tlumočeného pověřeným náčelníkem Sekretariátu ministra vnitra pplk. RSDr. Jaroslavem Šilhavým³⁰, se zpráva nesměla v navrženém znění branně-bezpečnostnímu výboru Národního shromáždění odeslat, pouze dokumentační přílohy se stručným průvodním dopisem.³¹

Dne 9. října 1968 byly přílohy zprávy Studijního ústavu MV včetně průvodního dopisu signovaného ministrem vnitra J. Pelnářem odeslány předsedovi branně-bezpečnostního výboru Národního shromáždění ČSSR.³² Referátník zpracovala referentka vnitřní skupiny npor. J. Rampáčková.³³

Údaje z příloh byly následně využity při zpracování další souhrnné zprávy generální prokuratury o některých případech vměšování do vnitřních záležitostí ČSSR z 24. října 1968,³⁴ včetně dokumentace o incidentech souvisejících s okupací ČSSR pěti státy Varšavské smlouvy a o dalších případech vměšování do vnitřních záležitostí ČSSR.³⁵

27 Leopold Hofman (1913–1990), 1966–1968 člen ÚV KSČ, 1968–1970 člen ÚKRSK ÚV KSČ, 1964–1968 poslanec NS ČSSR, 1969–1970 poslanec FS ČSSR. Srov. KALOUS, Jan. Vzestupy a pády Leopolda Hofmana. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek 6/2008*. Praha: ABS, 2008, s. 263–275.

28 Ing. Oldřich Černík (1921–1994), 1956–1960 tajemník ÚV KSČ, 1956–1961 člen sekretariátu ÚV KSČ, 1958–1970 člen ÚV KSČ, 1966–1970 člen předsednictva ÚV KSČ, 1968–1969 člen výkonného výboru PÚV KSČ a byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích, 1960–1963 ministr paliv a energetiky, 1963–1968 místopředseda vlády a předseda Státní plánovací komise, duben 1968 – prosinec 1968 předseda vlády ČSSR, 1969–1970 předseda federální vlády ČSSR, leden 1970 – červen 1970 ministr – předseda federálního výboru pro technický a investiční rozvoj, 1960–1968 poslanec NS ČSSR, 1969–1970 poslanec FS ČSSR. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj, ref. 12, s. 243–247.

29 Srov. dokument č. 2.

30 Genmjr. RSDr. Jaroslav Šilhavý (nar. 3. 10. 1923), 1963–1988 příslušník SNB, 1963–1965 náčelník Sekretariátu ministra vnitra, 1965–1968 náčelník vnitřní správy MV, 10. 9. 1968 – 31. 1. 1969 náčelník Sekretariátu ministra vnitra ČSSR, 1969–1970 náčelník Sekretariátu MV ČSSR a kanceláře ministra vnitra, červen 1970 – listopad 1970 náčelník Organizační a vnitřní správy MV, 1970–1988 náměstek ministra vnitra. Srov. KALOUS, Jan, ref. 3, s. 171–173.

31 Srov. dokumenty č. 2 a 3.

32 Srov. dokument č. 3.

33 Srov. ABS, f. ÚZK, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 134.

34 Srov. tamtéž, sv. č. 51, č. l. 3–12, zpráva o některých případech vměšování do vnitřních záležitostí ČSSR ze strany představitelů a vojsk pěti států Varšavské smlouvy přítomných na území ČSSR, čj. III/1 Gn 02/68, 24. 10. 1968.

35 Srov. tamtéž, č. l. 13–40, 41–45, 46–67, zpráva o incidentech, k nimž došlo v souvislosti se vstupem a přítomností vojsk pěti států Varšavské smlouvy na území ČSSR, čj. III/1 Gn 02/68, 24. 10. 1968; dokumentace některých případů vměšování do vnitřních věcí ČSSR (seřazeno chronologicky); dokumentace ke zprávě o incidentech, k nimž došlo v souvislosti se vstupem s přítomností vojsk pěti států Varšavské smlouvy na území ČSSR.

Nebylo divu, že Studijní ústav MV byl z pohledu okupantů a následně i normalizátorů jedním z „hlavních nositelů antisocialistických a pravicově oportunistických sil“ v resortu ministerstva vnitra. S jednotlivými pracovníky tohoto „mozkového trustu“ bylo zahájeno stranické řízení a dříve či později byli z aparátu ministerstva propuštěni.³⁶

Dokument č. 1a

1968, 30. září – Praha. Zpráva Studijního ústavu MV o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy za období od 21. srpna do 28. září 1968, čj. SU-017/01-68

[...]³⁷

K informaci brannému a bezpečnostnímu výboru NS:

Obsazení území ČSSR vojsky pěti států Varšavské smlouvy bylo a zůstává spojeno s vážnými důsledky pro základní práva čs. občanů, zejména práva na ochranu jejich života, zdraví, na jejich osobní nedotknutelnost a na ochranu osobního vlastnictví, jakož i pro výkon činnosti orgánů povolanych k ochraně veřejného pořádku a k postihu pachatelů trestných činů.

Předkládaná zpráva neobsahuje právní rozbor problematiky vstupu uvedených vojsk na československé území z hlediska zásad suverenity státu a neintervence. Nezabývá se též hospodářskými důsledky vstupu a přítomnosti cizích vojsk na čs. území. Vychází z faktického zjištěného stavu na úseku veřejného pořádku a ochrany občanských práv a z principů socialistické zákonnosti, které ovládají právní řád ČSSR i právní řady socialistických států, jejichž vojska jsou dočasně na území ČSSR.

Při obsazování území ČSSR vojsky pěti států Varšavské smlouvy, zvláště v prvních dnech, ale i v období pobytu, použili jejich příslušníci proti čs. občanům zbraní různých druhů (kulometů, samopalů i děl). Kromě toho používali vojenské techniky (tanků, obrněných vozidel) takovým způsobem, že na veřejných místech ohrožovali životy a zdraví občanů a v mnoha případech způsobili jejich smrt a poškození na zdraví.

Ze zpráv jednotlivých součástí VB vyplývá, že ke dni 28. září 1968 bylo tímto způsobem na území ČSSR usmrceno celkem 82 osob,³⁸ těžce zraněno téměř 300 a lehce zraněno více než 500 čs. občanů.³⁹

36 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 4, s. 361–362.

37 V záhlaví je rukopisná poznámka: *Podle rozhodnutí s. ministra (sekretariát s. Šilhavý) nesmí se tato zpráva zasílat, ale jen dokumentace a dopis. Peřina, 9/10–68.* Titulní strana zprávy je přeškrtnuta.

38 Srov. TOMEK, Prokop; PEJČOCH, Ivo. *Černá kniha sovětské okupace. Sovětská armáda v Československu a její oběti 1968–1991.* Cheb: Svět křidel, 2015, s. 115–155.

39 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop: *Okupace 1968 a její oběti. Nové pohledy na invazi armád Varšavské smlouvy do Československa roku 1968, počátek okupace a její oběti.* Praha: VHÚ,

K usmrcení a ke zranění došlo jednak při přímé střelbě proti skupinám lidí i jednotlivcům, jednak při střelbě proti objektům a do vzduchu, kdy lidé byli zasaženi v bytech, na balkónech apod., resp. odraženými střelami nebo střepinami.

Největší počet usmrcených a zraněných byl v prostoru u Čs. rozhlasu v Praze. Zastřeleni na místě byli 3 lidé, zraněno a hospitalizováno 52 osob; 12 osob bylo usmrceno explozí muničního vozidla a 2 lidé se zabili tím, že vyskočili z okna.⁴⁰

K použití zbraní došlo celostátně nejčastěji v souvislosti s projevy nesouhlasu našich občanů proti postupujícím vojskům (například házením různých předmětů po jejich vozidlech a pokřikováním, při vylepování letáků, psaní hesel apod.). Vyskytly se i případy, kdy se občané postavili do cesty přijíždějícím vojenským vozidlům a byli jimi usmrceni. V řadě případů však bylo proti občanům stříleno bez zjevného motivu.

Značný počet případů usmrcení a zranění čs. občanů byl způsoben vozidly cizích vojsk. Příčinou těchto nehod bylo v mnoha případech hrubé porušování pravidel silničního provozu (např. jízdou po nesprávné straně vozovky, nedáním přednosti v jízdě, nesprávným předjížděním, neosvětlením vozidel apod.). Častou příčinou nehod, a to i se smrtelnými následky, však byla bezohledná manipulace s vojenskými vozidly, zejména tanky. Vyskytly se případy odhození (vytlačení) osobních a jiných vozidel ze silnice, jejich přejetí a zničení, jakož i poškození obytných domů a jiných objektů.

Dosud nebylo ani v jednom případě zjištěno, že by usmrcené nebo zraněné osoby použily proti cizím vojskům střelné zbraně. Rovněž dosud nebyla prokázána pravdivost tvrzení, že by naši občané v jednotlivých případech, kdy došlo k jejich usmrcení nebo zranění, sami použili proti příslušníkům cizích vojsk zbraní. (Do 28. 9. 1968 byl zjištěn jediný případ, kdy tři čs. občané společně zabili osamělého bulharského vojáka.⁴¹)

V souvislosti se vstupem cizích vojsk došlo k vážnému omezování osobních svobod čs. občanů. Hrubým porušením těchto svobod a zasahováním do práv čs. občanů byla a stále je především skutečnost, že příslušníci cizích vojsk zadržují a internují (v některých případech dokonce v prvních dnech unesli mimo území ČSSR) čs. občany. Případů zadržení čs. občanů byly do těchto dnů stovky; pouze případů hlášených nebo dokumentovaných orgány VB je v současné době více než 200.

2017, s. 42–43; SÍGL, Miroslav. *Události pravdy, zrady a nadějí (1967–1971)*. Třebíč: Vydavatelství Akcent, 2009, s. 163; *...a lidé křičeli pamatuj!* Praha: Nakladatelství a vydavatelství Práce, [1990], s. 28–29.

40 Srov. BÁRTA, Milan; CVRČEK, Lukáš; KOŠICKÝ, Patrik; SOMMER, Vítězslav (eds.). *Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968*. Praha: ÚSTR, 2008, s. 31–32; PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 43–44.

41 Šlo o mladšího seržanta Nikolaje Cvetkova Nikolova (1947–1968). Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 282–284.

K zadržení čs. občanů dochází často při výkonu jejich funkcí; postižena a mařena tak byla a je zvláště služba bezpečnostních orgánů, zaměstnanců ČSD, funkcionářů NV aj.

Zvláště v prvních dnech po 20. srpnu t. r. byla zaznamenána řada případů, kdy byli zadržováni (a zároveň často podrobováni osobním prohlídkám, hrubě zastrašování hrozbou zbraní nebo přímo hrozbou zastřelením) občané, kteří skutečně nebo údajně vylepovali plakáty, psali hesla, fotografovali cizí vojenské jednotky, rozváželi náš legální tisk apod. Vyskytly se případy, kdy zadržení občané byli donucováni k nedobrovolné činnosti, nebo byli dokonce zbiti.

Kromě toho byly prováděny masové prohlídky občanů na ulicích, na okraji měst a na mostech, jakož i prohlídky osobních a nákladních automobilů. O počtu těchto prohlídek není přehled, protože postižení občané se za dané situace nemohli proti tomu bránit a dovolávat se nápravy. Prohlížena byla i vozidla hlídek Veřejné bezpečnosti.

Nepříznivá situace byla vyhrocována i tím, že byl ztěžován výkon zdravotní služby, neboť byla zadržována sanitní vozidla a po vozidlech označených červeným křížem bylo střídáno.

Zadrženým příslušníkům Bezpečnosti byly zvláště v prvních dnech po 20. srpnu [1968] odebrány služební zbraně; obdobně se tak stalo v řadě případů u příslušníků závodní stráže, Lidových milicí a ČSLA. (Tyto zbraně byly postupně vráceny, není však zatím možno celostátně zajistit takový přehled, zda již byly vráceny všechny odebrané zbraně.)

V mnoha případech pronikli příslušníci vojsk do úřadoven VB, kde zadrželi náčelníky útvarů, zabavili služební zbraně a poškodili spojovací prostředky.

I v současné době jsou příslušníky cizích vojsk porušovány občanské svobody čs. státních příslušníků. Dochází neustále k zadržování našich občanů, často bezdůvodně nebo na základě údajných, nedokázaných motivů. Někteří zadržení občané jsou odváženi na jednotlivá velitelství cizích vojenských jednotek k výslechům, a to často k otázkám, které plně patří do kompetence pouze čs. státních orgánů. Podobným způsobem jsou zadržováni i příslušníci bezpečnostních sborů, funkcionáři národních výborů a jiní veřejní činitelé při výkonu svých funkcí. Tím je mařen výkon služby čs. orgánů a příslušníci cizích vojsk tak sami ohrožují potřebnou normalizaci situace.

V poslední době se vyskytují případy, že zadržení občané i veřejní činitelé jsou vyslýcháni a žádáni o konkrétní informace ohledně předních funkcionářů v místě, o tom, kteří občané nesouhlasí se vstupem cizích vojsk na naše území apod.

Dohromady představují dokumentované případy zadržení celostátně přibližně 300 zadržených osob. Přesný počet nemůže být uveden, protože u některých případů nebylo zjištěno, kolik osob bylo v souvislosti s daným případem omezování práv čs. občanů celkem zadrženo. Přehled je soustavně zpřesňován.

Příslušné výkonné složky Veřejné bezpečnosti se snaží zvláště v posledních třech týdnech od návratu našich vedoucích představitelů z Moskvy i za ztížených podmínek

zajistit včasné a důsledné prošetření každého případu zadržení čs. občanů příslušníky cizích vojsk. Zesílením pořádkových i dopravních hlídek vytvářejí preventivně také vhodné podmínky, aby nebyly sebemenší důvody k zadržování našich občanů příslušníky cizích vojsk. Tyto snahy našich bezpečnostních orgánů jsou však někdy mařeny neodpovědným přístupem některých velitelů cizích vojsk, kdy znovu neoprávněně zadržují naše občany, aniž by se obrátili na naše orgány, kdy nevyhoví oprávněným požadavkům našich orgánů na zajištění věcných a jiných důkazů pro šetření apod.

Zejména v Praze nadále trvá taková situace, že čs. občané jsou zadržováni příslušníky cizích vojsk, často předváděni na jejich jednotlivá vojenská velitelství a teprve po výslechu předáváni orgánům VB. Podle zprávy NVP Praha je na území deseti ONV v Praze umístěno 10 obvodových velitelství cizích vojsk s celkovým dosud zjištěným počtem 720 příslušníků těchto velitelství.

Příslušníci cizích armád vnikali v prvních dnech především do veřejných budov, které obsazovali a v mnoha případech v nich vykonávali prohlídky a jiné zásahy.⁴² (Viz všeobecně známé zásahy proti nejvyšším ústavním a stranickým představitelům,⁴³ proti četným pracovníkům ústředních orgánů a institucí, včetně obsazení jejich pracovišť a budov cizími vojsky.⁴⁴ Tyto případy tato zpráva nerozebírá ani nejsou uváděny v příložené dokumentaci.) Vyskytly se však i případy, kdy vnikli do soukromých bytů a vykonávali v nich domovní prohlídku.

Větší města byla v prvních dnech obsazení ČSSR uzavřena, zpočátku zcela, později od 20.00 hodin do 6.00 hodin ráno, takže občanům byl znemožněn nejen svobodný pohyb, ale též výkon zaměstnání a funkcí.⁴⁵ Toto omezení mělo záporný vliv na nepřetržité provozy v dopravě, v zásobování obyvatelstva potravinami, ve výrobě i v ochraně veřejného pořádku. Svoboda pobytu a právo občanů vykonávat povolání byly potlačeny jednak příkazy vojenských velitelů, jednak přímými donucovacími zákroky proti občanům (zadržením, znemožněním přístupu na pracoviště apod.). Jedním z nejvýznamnějších faktorů působících k omezení svobody pohybu občanů byla pravidelná a poměrně častá noční střelba a projíždění ulic ozbrojenými vojenskými vozidly.

Obsazením telefonních a telegrafních ústředí a znemožňováním přepravy listovních zásilek bylo čs. občanům bráněno ve sdělování zpráv a v jejich včasném doručování.

42 Srov. KOROTAEV, Vladimír. Der Einsatz sowjetischer Sondertruppen. In: KARNER, Stefan; TOMILINA, Natalja; TSCHUBARJAN (eds.). *Prager Frühling. Das internationale Krisenjahr 1968. Beiträge.* Köln – Weimar – Wien: Böhlau Verlag, 2008, s. 687–695; ŠARKOV, Anatolij. Der Einsatz der weißrussischen Spezialeinheiten. In: tamtéž, s. 697–700.

43 Srov. ŽÁČEK, Pavel. *Odvrácená tvář pražského jara. Státní bezpečnost v Praze a srpen 1968.* Cheb: Svět křídel, 2010, s. 128–139, 149–158.

44 Srov. tamtéž, s. 107–112, 159–165.

45 Srov. *Sedm pražských dnů. 21.–27. srpen 1968. Dokumentace.* Praha: Academia, 1990, s. 70–71; JIŘÍK, Karel (ed.): *Svědectví o roce 1968 v Ostravě. Studie, vzpomínky, dokumenty.* Šenov: Ostravské muzeum – Nakladatelství Tilia, 1998, s. 337–338.

Tato situace vyvolávala obavy o osud blízkých osob a zvyšovala nebezpečí paniky a dezinformace. Nepříznivá atmosféra byla zhoršována ještě tím, že byly obsazeny redakce některých časopisů, ČTK a hromadných sdělovacích zařízení [prostředků], a bylo tak mařeno rozšiřování legálního periodického tisku.

Zásahy cizích vojsk, resp. jejich příslušníků, byly způsobeny rozsáhlé škody na socialistickém, soukromém i osobním majetku (zničené a poškozené vozovky, budovy a byty, drážní a spojovací zařízení, ztráty ve výrobě, v dopravě, ve vnitřním a zahraničním obchodě apod.). Zjištění rozsahu těchto škod bude věcí příslušných resortů a národních výborů. Některé zásahy však měly takovou povahu, že nasvědčují bezohlednému a úmyslnému jednání. Takovým jednáním byla již zmíněná střelba proti objektům a manipulace a způsob jízdy obrněnými vozidly. Kromě toho jednotliví příslušníci vojsk se dopustili vloupání do obchodů, kiosků a pohostinských závodů, do kantýn v úřadech a podnicích a do výkladních skříní. Odcizovali a stále odcizují zejména potraviny, alkoholické nápoje, peníze a cigarety. Podávání alkoholických nápojů a kuřiva si vynucují v řadě případů pod pohrůzkou použití zbraně.

V úřadech a institucích, které byly po určitou dobu obsazeny cizími vojsky a do nichž nebyl po tuto dobu zaměstnancům ani jiným občanům povolen přístup, bylo po uvolnění objektů zjištěno, že byly vypáčeny dveře, skříně (i plechové) a stoly a odcizeny z nich nejrůznější předměty (peníze, hodinky, psací potřeby, potraviny, střelné zbraně oprávněných držitelů atp.).

Při prohlídkách automobilů i při osobních prohlídkách byly občanům odebírány tranzistorové přijímače, z motorových vozidel byla odebírána autorádia, kanystry s pohonnými hmotami a z nádrží odčerpáván benzin nebo nafta. Byly zaznamenány případy, kdy občanům byly při osobních prohlídkách odcizeny peníze, cenné předměty a osobní doklady.

V poslední době se vedle uvedených trestných činů začínají vyskytovat četné případy výtržností, způsobených podnapilostí nebo opilostí příslušníků cizích vojsk. Tyto výtržnosti končí ve většině případů buď scénami ve veřejných místnostech, na ulicích[,] nebo v soukromých bytech čs. občanů (kteří si pozvou cizí vojáky a popíjejí s nimi), spojenou [sic] někdy se střelbou na zastrašení; v některých případech však končí závažnými trestnými činy včetně usmrcení čs. občanů (jako zvláště drastický případ usmrcení 2 čs. občanů a těžkého zranění dalších občanů při střelbě opilými polskými vojáky na Jičínsku⁴⁶ nebo případ smrtelného postřelení mladistvého občana Beránka v Opletalově ulici v Praze⁴⁷).

46 Srov. KALOUS, Jan. Jičínský incident – srpen 1968. In: *Securitas Imperii* 13. Praha: ÚDV, 2006, č. 13, s. 85–92; KALOUS, Jan; DAJBROWSKI, Dariusz. Jičínské události roku 1968 na základě českých a polských dokumentů. In: VOLNÁ, Kateřina (ed.). *Bezpečnostní aparát, propaganda a pražské jaro. Sborník k mezinárodní konferenci*. Praha: ÚSTR, 2009, s. 113–124.

47 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 65; PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 132–134.

Hlášeny jsou v posledních týdnech i případy pokusů o znásilnění žen, v některých případech nezletilých děvčat. Zjištěn je v poslední době i případ pohlavního zneužívání dvou nezletilých děvčat v Praze sovětskými vojáky.⁴⁸

Každá přítomnost vojska na určitém místě, a to i za normálních podmínek, má vliv na výskyt kriminality a na narušování veřejného pořádku. Vedle těchto obecných faktorů působí zde zřejmě u vojsk pěti států i další objektivní okolnosti: např. způsob jejich materiálního zabezpečení, míra vyzbrojení jednotlivých vojáků i při jejich vzdalování se od útvarů, neznalost našeho jazyka a místních podmínek, odlišnost návyků a myšlení a právního nazírání na dané jevy apod. Jsou tím dány podmínky pro pravděpodobnější vyvolání konfliktních situací a z toho vyplývajícího společensky nebezpečného jednání.

Proces normalizace na úseku zajišťování veřejného pořádku a potlačování kriminality je v posledních týdnech komplikován i tím, že někteří velitelé útvarů cizích vojsk mají také odlišné představy o pojmu veřejného pořádku, a to nejen co do požadavků vůči odpovědným čs. orgánům, ale i navzájem mezi sebou. Orgány a jednotliví velitelé cizích vojsk nerespektují vždy jurisdikci čs. orgánů, vměšují se často závažným (někdy i urážlivým) způsobem do jejich kompetence a v řadě případů odmítají součinnost a nutnou pomoc při řešení konkrétních protiprávních případů. Přitom stále dochází k nejrůznějším trestným činům a rušení veřejného pořádku příslušníky cizích vojsk. Problémy v tomto ohledu jsou hlavně ve velkých městech a především v Praze. Ve vyšetřování nebo vyhledávání a objasňování trestných činů příslušníků cizích vojsk přesto příslušné čs. orgány, zvl. orgány Bezpečnosti a prokuratury, pokračují.⁴⁹ Při plnění svých úkolů jsou tyto orgány podle ústavy č. 100/1960 Sb. povinny se ve všem počínání řídit právním řádem čs. socialistického státu a dbát o plné uplatnění socialistické zákonitosti v životě společnosti.⁵⁰

Vycházejíce [sic] z principu suverenity ČSSR a respektování zásad oficiality, legality a teritoriality v trestním právu, jakož i nutnosti uplatňování mezinárodních smluv o úpravě právních vztahů (právní pomoci) ve věcech občanských, rodinných a trestních s pěti státy Varšavské smlouvy, uložil generální prokurátor pokynem ze dne 12. 9. 1968 všem prokurátorům zejména dozírat na včasné odhalování a objasňování všech trestních činů cizích vojáků nebo jiných orgánů pěti států Varšavské smlouvy podle norem čs. trestního práva, dodržovat a vyžadovat dodržování dvoustranných smluv o právních vztazích /právní moci/, vyžadovat součinnost příslušných orgánů cizích vojsk při objasňování trestných činů a po skončení přípravného řízení trestního předkládat návrhy na převzetí trestního stíhání prokurátorem

48 Srov. dokument č. 1f.

49 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 16–18.

50 Srov. GRONSKÝ, Ján (ed.). *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa. II. (1945–1968)*. Praha: Karolinum, 1999, s. 242–283.

pěti států Varšavské smlouvy.⁵¹ Obdobné pokyny byly již dříve vydány pro postup vyšetřovatelů a vyhledávacích orgánů SNB.⁵²

Přes všechny vážné problémy ve styku našich orgánů s velitelskými orgány přítomných [!] vojsk byly jednotlivé případy konfliktů mezi vojsky a našimi občany v rámci daných možností uzavřeny nebo jejich řešení je v běhu. V této souvislosti se jeví nutnost řešit některé složité právní otázky.

Ke zprávě připojujeme:

Příloha I.: Dokumentace o případech usmrcení čs. občanů zaviněných příslušníky cizích vojsk při jejich střelbě nebo při jimi zaviněných dopravních nehodách (9 stran).⁵³

Příloha II.: Dokumentace vybraných případů těžkých zranění čs. občanů ve dnech od 21. 8. 1968 střelbou nebo při dopravních nehodách zaviněných příslušníky cizích vojsk (14 stran).⁵⁴

Příloha III.: Dokumentace vybraných typických případů zadržení (kontrol, prohlídek apod.) čs. občanů a veřejných činitelů příslušníky cizích vojsk od 21. 8. 1968 (36 stran).⁵⁵

Příloha IV.: Dokumentace vybraných typických případů o vměšování a požadavcích příslušníků cizích vojsk (jejich velení) narušujících kompetenci a pravomoc čs. orgánů a veřejných činitelů (12 stran).⁵⁶

Příloha V. : Dokumentace vybraných případů jiných trestných činů (mimo případy usmrcení, těžkého zranění a zadržování), kterých se v době od 21. 8. 1968 dopustili příslušníci cizích vojsk na území ČSSR (19 stran).⁵⁷

V Praze dne 30. září 1968.

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 138–148, zpráva o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy (období od 21. 8. do 28. 9. 1968), 30. 9. 1968. Výtisk č. 1. Strojopis, originál, 11 s.

51 Srov. TOMEK, Prokop; PEJČOCH, Ivo, ref. 38, s. 21.

52 Tento odstavec byl převzat z dodatku ke zprávě o incidentech, k nimž došlo v souvislosti s dočasným vstupem vojsk pěti států Varšavské smlouvy, a o podmínkách pro zajišťování veřejného pořádku a činnosti orgánů trestního řízení při postihu pachatelů trestných činů, čj. III/1 Gn 02/68, předloženého 17. 9. 1968 ministrem vnitra J. Pelnářem a generálním prokurátorem JUDr. M. Čerovským předsednictvu vlády ČSSR. Srov. ABS, f. ÚZK, kart. 71, sv. č. 51, č. l. 68.

53 Srov. dokument č. 1b

54 Srov. dokument č. 1c.

55 Srov. dokument č. 1d.

56 Srov. dokument č. 1e.

57 Srov. dokument č. 1f.

Dokument č. 1b

[1968, 30. září – Praha] Přehled československých občanů zastřelených anebo usmrčených během dopravních nehod zaviněných příslušníky okupačních armád Varšavské smlouvy

– Ve dnech 21. 8. 1968 – 22. 8. 1968 bylo v Praze na místě usmrčeno nebo při převozu do nemocnice podlehl těžkému zranění celkem 23 čs. občanů:

ALBERT Pavel, nar. 2. 1. 1934, bytem Praha 4, U Družstva klid č. 424/27,
 BABOROVSKÝ Jan, nar. 7. 4. 1896, bytem Praha 2, Vinohradská [čp.] 23,
 HANUS Josef, nar. 12. 4. 1898, bytem Praha 2, Mánesova [čp.] 16,
 HNULÍK Vladimír, nar. 16. 10. 1949, bytem Kolín, U Borku [čp.] 622,
 [Ing.] CHAROUSKOVÁ Marie, nar. 25. 10. 1942, bytem Zbraslav, B. Němcové [čp.] 26,
 JENIŠOVSKÝ [JENŠOVSKÝ] Jan, nar. 27. 1. 1932, bytem Kunratice [čp.] 751,
 KADLEC Milan, nar. 26. 9. 1947, bytem Praha 6, Nad Šárkou [čp.] 1720/5,
 KRAHULEC Jindřich, nar. 31. 7. 1948, bytem Praha 10, Rostovská [čp.] 19,
 KUBEŠ Jaroslav, nar. 10. 9. 1949, bytem Praha 10, Ve stínu [čp.] 13,
 KLAPKA Jiří, nar. 2. 7. 1940, bytem Praha 2, Makarenkova⁵⁸ [čp.] 20,
 KADERÁBKOVÁ Bedřiška, nar. 14. 9. 1898, bytem Praha 5, Mozartova [čp.] 868/8,
 LAMPER Josef [Milan], nar. 4. 6. 1949, bytem Banská Bystrica, Lučatín [čp.] 141,
 LAITA Ivan, nar. 15. 5. 1950, bytem Praha 6 – Dejvice, Bílá [čp.] 2,
 MÁLEK Miroslav [Jaroslav], nar. 16. 6. 1945, bytem Praha 4, Nad mýtem [čp.] 194/4,
 MUSÍCH Marie [MUSICICH Mario], nar. 12. 9. 1949 [1948?], bytem Praha 5, Vltavská [čp.] 48,

NĚMEC Karel, nar. 7. 11. 1952, bytem Praha 4, Sídliště, Jílovská [čp.] 1151,
 PARYŠEK [PARIŠEK] Karel, nar. 6. 8. 1953, bytem Praha 4, Novodvorská [čp.] 1154,
 PŘÍHODA Zdeněk, nar. 27. 11. 1941, bytem Praha 2, Čermákova [čp.] 5,
 REICHEL [REICHL] Josef, nar. 3. 10. 1945, bytem Praha 3, Kostnické nám. [čp.] 5,
 SADÍLEK Václav, nar. 13. 3. 1924, bytem Praha 2, Soběslavská [čp.] 1,
 ŠVEC Jaroslav, nar. 11. 2. 1924, bytem Praha 9, Poděbradská [čp.] 590,
 WINTER Zbyněk [Zdeněk], nar. 10. 6. 1947, bytem Praha 5, Malátova [čp.] 509,
 neznámá mrtvola muže asi 40letého, která byla dne 21. 8. 1968 převezena od rozhlasu,

– BERÁNEK Miroslav, nar. 8. 3. 1952, bytem Kolín, Šotlovská ul., byl smrtelně postřelen dne 10. 9. 1968 kolem 19.00 hod. v Praze, Opletalově ul. opilým sovětským vojákem,⁵⁹

– BULÍK Josef, nar. 5. 11. 1909, bytem Dolní Kralovice 125[,] a VESELÁ Božena, nar. 16. 12. 1894, bytem Dolní Kralovice [čp.] 186; byli dne 21. 8. 1968 v 11.50 hod. usmrčeni vojenským obojživelným vozidlem na státní silnici v obci Dolní Kralovice při nárazu vozidla do dřevěného kiosku prodejny tabáku,

58 Dnes ulice Jana Masaryka.

59 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 59–66; ...a lidi křičeli pamatuj!, ref. 39, s. 4–32.

– NOVÁK František, nar. 22. 12. 1922, bytem Želivec [čp.] 130; byl usmrčen tankem dne 27. 8. [1968] ve 14.00 hod. v katastru obce Sulice, osada Želivec,

– SOKOL František, nar. 29. 12. 1888, bytem Radonice [čp.] 101; byl usmrčen nákladním cisternovým vozem sovětské armády SPZ 33-28, které řídil svob. Nikolajevič Antonov, nar. 5. 5. 1947, dne 31. 8. 1968 kolem 15.00 hod. na okresní silnici vedoucí z obce Radonice do Satalic,

– TROUSIL Otto, nar. 3. 4. 1930, bytem Praha – Střešovice, ul. 3 baterie č. 1048; byl 21. 8. 1968 v 15.45 hod. při jízdě na mopedu sražen údajně sovětským vojenským automobilem a na místě usmrčen,

– Ing. DAVÍDEK Pavel, nar. [19. 12.] 1939, bytem Uhříněves. Dne 10. 9. 1968 ve 20.30 hod. byl na místě usmrčen ve svém autě zn. Trabant SPZ 65-73 při střetu se sovětským tankem č. 106/016 z velitelství tankové jednotky v Praze 10. K nehodě došlo na silnici za uhříněvskými jatkami. Zavinil ji řidič tanku,⁶⁰

– PICL [PÍCL] Lubomír, nar. 12. 5. 1945, byl dne 7. 9. 1968 ve 23.00 hod. usmrčen při havárii motocyklu autem sovětské armády v katastru obce Kralovice.⁶¹

– Dne 21. 8. 1968 kolem 03.00 hod., v 8.30 hod. a v 11.00 hod. došlo v Liberci při průjezdu sovětských vojsk k vážným incidentům mezi projíždějícími jednotkami a občany města Liberce. V důsledku toho došlo 2 krát ke střelbě[,] a to ve 3.00 hod. a v 8.30 hod. Zmíněnou střelbou bylo několik osob usmrčeno a větší počet osob byl zraněn. Dále v 11.00 hod. dne 21. 8. 1968 narazil sovětský tank do sloupu podloubí hotelu Radonice, v důsledku čehož došlo ke zřícení čelní stěny zmíněného objektu a pod sutinami došli ke zranění několika osob a k usmrcení 1 občana. Dále ve zmíněný den nákladní cisternový vůz SPZ 39-22 sovětské armády havaroval, přičemž došlo k usmrcení dalších 2 osob.⁶² V důsledku zmíněných skutečností byli usmrceni [sic] nebo svému zranění podlehl do této doby 11 osob; a to:

ČÍŽEK Miroslav, nar. [17. 2.] 1945, bytem Liberec, Tyršova [čp.] 1495,

DRAGOUN Zdeněk, nar. [4. 1.] 1949, bytem Liberec, Studničná [čp.] 15,

FIALKA Josef, nar. [11. 12.] 1903, bytem Liberec I, Sokolská [čp.] 452/23,

KOBR Miroslav, nar. 1945⁶³, bytem Liberec, Tyršova [čp.] 1425,

KULIŠ Jindřich, [nar. 14. 5. 1943,] bytem Liberec, 1. máje [čp.] 1928,

LIVEČKOVÁ [Eva], nar. [2. 6.] 1937, bytem Liberec, Zahradní [čp.] 438/19,

STARÝ Rudolf, nar. [6. 6.] 1906 [1905], bytem Jermanice, okr. Liberec,

ŠKAVOVÁ Dagmar, nar. 20. 8. [9.] 1960, bytem Desná III.,

VESELÝ Stanislav, nar. [20. 11.] 1924, bytem Liberec I, Vítězná [čp.] 5,

VODÁKOVÁ Marie, nar. 18. 8. [17. 9.] 1894, bytem Desná čp. 297,

60 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 70–71.

61 Srov. tamtéž, s. 123–125.

62 Srov. tamtéž, s. 75–77.

63 Správně Bohumil Kobr, nar. 26. 4. 1896.

BŘEZINA Vincenc, nar. 8. 6. 1901, bytem Liberec, Arbesova [čp.] 9 /zemřel na důsledky zranění ze dne 21. 8. 1968 dne 16. 9. 1968/.⁶⁴

– OPRENDEK Ondrej, nar. 19. 11. 1932 [30. 11. 1936], smrtelně postřelen dne 12. 9. 1968, zřejmě opilý npor. sov. armády Viktorem Pavlovičem BULANKOVEM v obci Velemín, okr. Litoměřice. Zraněný zemřel dne 14. 9. 1968.⁶⁵

– Dne 7. 9. 1968 kolem 23.00 hod. byli v Jičíně na křižovatce silnice Jičín–Turnov–Sobotka surově na místě z bezprostřední blízkosti plnými dávkami ze samopalu zastřeleni podnapilými polskými vojáky 2 čs. občané:

VESELÁ [VESELÝ] Jaroslav a KLIMEŠOVÁ Zdeňka [Zdenka], nar. 5. [1]2. 1912. Při tomto incidentu, snad nejnelidštějším ze všech zaznamenaných[,] byli další 3 čs. občané těžce zranění; 2 středně těžce. Nikdo z našich občanů nedal polským vojákům nejmenší záminku.⁶⁶

– BALOUN Václav, nar. 6. 9. 1946, bytem Haklovy Dvory č. 85. Smrtelně postřelen dne 11. 9. 1968 ve 21.45 hod. sovětským strážným Nurisovem Abibulou v katastru obce Haklovy Dvory.

– SOUKUP Bohumír, nar. 5. 11. 1921, bytem Sezimovo Ústí [čp.] 395; byl usmrčen střelou ze zbraně hlídky sovětské armády dne 5. 9. 1968 v 10.45 hod. na státní silnici Vimperk–Kvilda. K zásahu došlo po nedorozumění, kdy služební auto, ve kterém jmenovaný jel, vzhledem k závadě motoru „střílelo“ z výfuku, z čehož přítomná sovětská hlídka usuzovala na střelbu ze zbraní z jedoucího auta.

– NETUŠIL Eduard, nar. 25. 11. 1946, bytem Včelná [čp.] 126, najel ve večerních hodinách dne 30. 8. 1968 na silnici č. 3 v katastru obce České Budějovice – Rožnov, na obrněný transportér, který manévroval na silnici bez osvětlení. Jmenovaný byl na místě usmrčen.

– PÁNÍK Jaroslav, nar. 7. 7. 1930, bytem Praha 5, Vltavská [čp.] 28/278; najel dne 28. 8. 1968 ve večerních hodinách osobním automobilem SPZ AH-17-77 na nezjištěný obrněný transportér, pravděpodobně sovětské armády, jehož řidič při předjíždění na křižovatce k hlavní silnici nedal přednost v jízdě osobnímu automobilu. Jmenovaný při nehodě zranění podlehl.⁶⁷

– BEDNÁŘ [DEBNÁŘ] Viliam, nar. 9. 1. [11.] 1938, bytem Hostěnice, okr. Brno-venkov, usmrčen v osobním automobilu střelbou ze samopalu dne 21. 8. 1968 v 16.00 hod. na silnici Líšeň–Ochoz, okr. Brno-venkov.

– BOHÁČ Josef, nar. 13. 3. 1946, bytem Prostějov, Husovo nám. [čp.] 16, usmrčen střelbou na Vojáckově nám. v Prostějově, projíždějící kolonou dne 25. 8. 1968 v 19.00 hod.

64 Srov. MAREK, Jindřich; MICHALOVÁ, Martina; ŠOLC, Jan; LHOTOVÁ, Markéta; HASIL, Tomáš. *Srpen 1968 v Liberci*. Liberec: Spacium, 2008, s. 82–88, 100, 104–106, 116–120, 124–139.

65 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 91–94.

66 Srov. tamtéž, s. 97–98, 108–109.

67 Srov. tamtéž, s. 119.

– FRYDRYCHOVSKÝ Václav, nar. 11. 9. 1926, bytem Popice [čp.] 23, okr. Brno-venkov, přechodně bytem Jihlava, Leninova⁶⁸ [čp.] 13, usmrčen projíždějícím tankem dne 21. 8. 1968 ve 20.45 hod. na náměstí Míru v Jihlavě.

– CHALUPA Karel, nar. nar. 10. 6. 1914⁶⁹, prap. VB, služebně zařazen na MS-VB Brno, usmrčen při dopravní nehodě při nárazu na stojící neosvětlené vozidlo údajně sovětské armády dne 2[9]. 8. 1968 kolem 21.00 hod. v Renneské ulici v Brně.

– LANG Ladislav, nar. 28. 12. 1897, bytem Vrahovice-Čechůvky, Husitská [čp.] 12, okr. Prostějov. Usmrčen přímou střelbou na Žižkově náměstí v Prostějově, projíždějící kolonou dne 25. 8. 1968 v 19.00 hod.

– ŘÍHOVSKÁ Marta, nar. 8. 5. [8.] 1941, bytem Prostějov, nám. 9. května č. 7. Usmrčena střelbou na náměstí 9. května v Prostějově projíždějící kolonou dne 25. 8. 1968 kolem 18.00 hod.

– SUŠÁNKOVÁ Ilja, nar. 5. 1. 1931, bytem Bučovice, nám. RA č. 181, okr. Vyškov. Usmrčena při střelbě ze samopalu a kulometu projíždějící kolony ve svém bytě dne 25. 8. 1968 v 19.30 hod. na nám. RA č. 181 v Bučovicích.

– TRECHOVÁ Anna, nar. 8. 8. 1931, bytem Břeclav, Lanžhotská [čp.] 26, usmrčena při otáčení tanku v osobním vozidle jako spolujezdkyně dne 21. 8. 1968 ve 21.20 hod. na státní silnici Znojmo–Brno, v katastru obce Tasovice, okr. Znojmo.

– ŽEMLIČKA Josef, nar. 25. 3. 1952, bytem Omice č. 134, okr. Brno-venkov, usmrčen odraženou střelou při výstřelu ze samopalu dne 21. 8. 1958 v 8.40 hod. na jihlavské ulici v Brně.⁷⁰

– ČERMÁK Olaf, nar. 1. 8. 1951 v Bratislavě, bytem tamtéž, Žabotova [čp.] 16; usmrčen nákladním automobilem v Bratislavě na nám. SNP dne 22. 8. 1968.⁷¹

– HOLÍK Ján, nar. 25. 3. [4.] 1923 v BLR, bytem Hroboňovo, okr. Dunajská Streda; zastřelen dne 21. 8. 1968 střelou do hlavy na Šafárikově nám. v Bratislavě.

– KOŠANOVÁ [Margita] Dana, nar. 24. 7. 1953 Bratislava, bytem tamtéž, Malinovského [čp.] 45; usmrčena dne 21. 8. 1968 střelou do břicha v Bratislavě na Šafárikově nám.

– LEGNER Peter, nar. 3. 3. 1952, Bratislava, bytem tamtéž, Jaskovský riad [čp.] 117; zastřelen dne 22. 8. 1968 střelou do hrudníku a žaludku v Bratislavě na Gottwaldově nám.⁷²

– RYBÁKOVÁ [RYBÁROVÁ] Viktoria, nar. 17. 5. 1901 v Šulekově, okr. Trnava, usmrčena tankem údajně sovětské armády dne 21. 8. 1968.

– SIVÁK Stanislav, nar. 12. 2. 1929 [1939] v Bojniciích, bytem tamtéž; zastřelen dne 21. 8. 1968 střelou do hrudníku a žaludku v Bratislavě na Štúrově ulici.

68 Dnes ulice U hřbitova.

69 Prap. Karel Chalupa (1914–1968), 1945–1968 příslušník SNB, 1. 10. 1964–29. 8. 1968 referent III. samostatného oddělení (vyšetřování dopravních nehod) MS-VB Brno.

70 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 147–150.

71 Srov. PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 141.

72 Dnes Náměstí svobody.

– SZIGARDI [ZSIGÁRDI] Alojz, nar. 23. [24.] 3. 1923, bytem Topolníky, okr. Dunajská Streda; usmrčen dne 21. 8. 1968 tankem sovětské armády.

– ZINOVĚV Boris ing., nar. 24. 5. 1894 [1893], bytem Brezová pod Bradlom, okr. Senica; usmrčen dne 25. 8. 1968 tankem sovětské armády.⁷³

– PETRUCHA Jan [Ján], nar. 8. 3. 1943, bytem Vrbová č. 96. Jmenovaný byl usmrčen střelou, která vyšla z pistole sovětského důstojníka před hostincem dne 1. 9. 1968 ve 22.15 hod. v obci Prasník, okr. Trnava.⁷⁴

– GAVORNÍK Rudolf, nar. 20. 4. 1950 v Ilavě, bytem Ilava, Sihot [Sihot'] č. 371; usmrčen střelami ze samopalu dne 21. 8. 1968 ve 13.30 hod. v Detvě – sídlisko.

– HLAVÁČ [HLAVÁČ] Pavel [Pavol], nar. 10. 6. [3.] 1939, bytem Žiar n/Hronom, byl dne 25. 8. 1968 ve 22.25 hod. v obci Ladomerská Vieska, okr. Žiar n/Hr., usmrčen při dopravní nehodě se stojícím nákladním vojenským automobilem.

– LEVAK [LEVÁK] Jozef, nar. 22. 6. [7.] 1930 v Povážskom Chlmci, bytem tamtéž, okr. Žilina; usmrčen sovětským tankem dne 21. 8. 1968 v 15.00 hod. ve Zvoleňi.⁷⁵

– MOŠTENICKÝ Ferdinand [František], nar. 21. 8. 1921, bytem Banská Štiavnica; usmrčen tankem sovětské armády na silnici mezi obcemi Štrba a Važec.⁷⁶

– ULICKÁ Anna, nar. 7. 9. 1951; byla usmrčena dne 28. 8. 1968 v 15.30 hod. nákladním automobilem sovětské armády v obci Sučany, okr. Martin.

– ZEDECHOVAN [ZDECHOVAN] Štefan, nar. 14. 7. 1940, okr. Zvolen, bytem Detva – sídlisko 20/5; usmrčen střelami ze samopalu dne 21. 8. 1968 ve 13.30 hod. v Detvě-sídlisko.⁷⁷

– BONK Josef, nar. 24. 7. 1949 Horka [Hôrka], bytem tamtéž, okr. Poprad. Zasažen střelou do hlavy v 11.00 hod. v Popradě dne 21. 8. 1968.

– CIBEREJ [CIBERAJ] Štefan, nar. 4. 11. 1939 Gemerská Poloma, bytem tamtéž, č. 163; zasažen střelou do hlavy v 11.45 hod. na košické silnici v Rožňavě [Rožňavě] dne 21. 8. 1968.

– HAMRÁK Michal, nar. 13. [14.] 3. 1952 Košice, bytem tamtéž, Lomená [čp.] 24. Zasažen střelou přímo do srdce ve 13.30 hod. dne 21. 8. 1968 v Košicích.

– HATALA Ján, nar. 20. 5. 1949 v Hnilci, okr. Spišská Nová Ves, přechodně bytem Košice, Kysucká [čp.] 12. Zasažen do hrudníku ve 12.30 hod. dne 21. 8. 1968 v Košicích.

– KOLESÁR Josef [Jozef], nar. 19. 3. 1933 v Barci, okr. Košice, bytem Košice, Rastislavova [čp.] 43; usmrčen střelou do hlavy ve 12.40 hod. dne 21. 8. 1968 v Košicích.

73 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 162–164.

74 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 202.

75 Srov. ŽÁČEK, Pavel. Činnost Hlavní správy Státní bezpečnosti ve dnech 20.–26. 8. 1968. In: VOLNÁ, Kateřina, ref. 46, s. 141.

76 Srov. tamtéž, s. 141.

77 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 169–170.

– LÁSZLO [LÁSZLÓ] Ján, nar. 14. 3. 1915 v Košicích, bytem Velká Ida, okr. Košice, důchodce; zasažen střelou do hlavy v 16.30 hod. dne 21. 8. 1968 v Košicích.

– MARTONÍK Ladislav, nar. 28. 12. 1944 Košice, bytem tamtéž, Ondavská [čp.] 19; zasažen střelou do hlavy ve 13.30 hod. dne 21. 8. 1968 v Košicích.

– MOŠTĚNICKÝ Ferdinand, nar. 21. 8. 1921, bytem Banská Štiavnica, usmrčen tankem v obci Štrba, okr. Poprad, dne 21. 8. 1968.⁷⁸

– SCHMIDT [SCHMIEDT] Ivan, nar. 7. 7. 1941 Rybáře, okr. Zvolen, přechodně bytem Košice, Vodárenská [čp.] 1; zasažen střelou do hlavy dne 21. 8. 1968 v Košicích.⁷⁹

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 162–168, dokumentace o případech usmrcení čs. občanů zaviněných příslušníků cizích vojsk při jejich střelbě nebo při jimi zaviněných dopravních nehodách. Strojopis, originál, 9 s.

Dokument č. 1c

[1968, 30. září – Praha] Přehled vybraných případů těžkých zranění československých občanů zaviněných střelbou anebo dopravními nehodami příslušníků okupačních vojsk Varšavské smlouvy

A) Při dopravních nehodách zaviněných příslušníky cizích vojsk:

– CHRAMOSTOVÁ Marie, nar. [...], bytem Černovice, okr. Pelhřimov. Dne 21. 8. 1968 ve 12.15 hod. narazil nákladní automobil sovětské armády do domu číslo 25 v Černovicích. Zřícením části zdiva utrpěla jmenovaná zlomeninu pravé ruky a těžký otřes mozku. Automobil řídil vojín sovětské armády Nikolaj Bucharovský, nar. 15. 11. 1948.⁸⁰

– KOSINOVÁ Marie, nar. [...], bytem Desná [...]. Jmenovaná dne 21. 8. 1968 ve 14.30 hod. v obci Desná, okr. Jablonec n/Nisou[,] byla těžce zraněna v důsledku havárie vojenského cisternového vozu sovětské armády SPZ 39-22, při které došlo k výbuchu tohoto vozu.

– KUDLIČKOVÁ Jarmila, nar. [...], bytem Kumvíř [...]. Dne 21. 8. 1968 ve 12.15 hod. narazil tank sovětské armády v Krumvíři, okr. Břeclav, na dům čp. 265, přičemž došlo k těžkému zranění jmenované, které musela být amputována levá noha. Zároveň byla těžce zraněna její 14letá sestra Marta.⁸¹

– BŘINK Ladislav, nar. [...], bytem Boletice, [...]. Byl dne 21. 8. 1968 v 05.10 hod. při jízdě na svém motocyklu v Boleticích, okr. Děčín, poražen obrněným transportérem sovětské armády.

78 Toto nepřesně zachycené jméno se v přehledu opakuje podruhé.

79 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 176–178.

80 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 51.

81 Srov. tamtéž, s. 54.

– SEIFRT Karel, nar. nezjištěno; dne 21. 8. 1968 při nočním průjezdu sovětských vojsk došlo na silnici č. 15 mezi obcemi Kopisty a Most ke střetnutí autobusu a tanku sovětské armády. Jmenovaný SEIFRT utrpěl při srážce těžké zranění.

– SKÁCEL Zdeněk, [...], bytem Liberec 3, [...], narazil na silnici mezi Doubí a mostem u Liberce na neosvětlenou kolonu sovětských vozidel a utrpěl zlomeninu nohy.

– SOCHOR Josef, nar. [...], bytem Vrbicany [...]. Byl zachycen při jízdě na motocyklu sovětským tankem a těžce zraněn.

– ŠAGAT Anton, nar. [...], bytem Zvolen. Utrpěl dne 21. 8. 1968 asi ve 12.30 hod. ve Zvolenu těžké zranění při srážce motocyklu se sovětským obrněným transportérem.

– BENDA Václav, nar. [...], bytem Stochov [...]. Dne 21. 8. 1968 v 9 hod. v obci Kačice byl sražen nákladním autem sovětské armády, když jel na svém motocyklu SPZ MB-2-05-84. Nehodu, při níž BENDA utrpěl těžké zranění, zavinil řidič vojenského auta, který nedal přednost v jízdě na hlavní silnici.

– ŠPAČEK Miloš, nar. [...], bytem Hustopeče, [...], okr. Břeclav. Jmenovaný byl těžce zraněn dne 21. 8. 1968 ve 21.20 hod. na státní silnici Znojmo–Brno v katastru obce Tasovice, okr. Znojmo, při jízdě v osobním vozidle, tankem cizí armády. Nehodu zavinil řidič tanku.

– KOBEROVÁ Anna, nar. [...], bytem Český Brod, [...]. Jmenovaná dne 21. 8. 1968 kolem 06.00 hod. byla zachycena při jízdě na jízdním kole tankem sovětské armády č. 11-2-4 na křižovatce v Českém Brodě.

– TRUNDOVÁ Antonie, nar. [...], bytem Hranice, [...]. Jmenovaná dne 21. 8. 1968 v Hranicích, okr. Přerov, vběhla do vozovky pod přijíždějící tank cizí armády (údajně č. 268), přičemž utrpěla těžké zranění na obou nohou a levá noha jí byla amputována.

– BALÁŽ Demeter, nar. [...], bytem Uzovská Panica, okr. Rimavská Sobota. Utrpěl těžké zranění dne 21. 8. 1968 asi ve 13.30 hod. při havárii osobního automobilu s jedoucím tankem sovětské armády. K havárii došlo v obci Lieskovec, okr. Zvolen.

– KROUPA Vilém, nar. [...], bytem Kladno IV, [...]. Jmenovaný dne 21. 8. 1968 v 8.30 hod. na křižovatce v obci Klobuky byl zachycen na motocyklu nákladním autem sovětské armády. Utrpěl těžké zranění.

– KRULIŠ Miroslav, nar. [...], bytem Malín [...]. Jmenovaný byl těžce zraněn při srážce traktoru (který řídil) s tankem sovětské armády č. 3443 347. Jmenovanému byla amputována levá noha.

– KUBENA Milan, nar. [...], bytem Rosinky, okr. Žilina. Utrpěl otřes mozku při havárii motocyklu (srážka s obsluhujícím vojínem sovětského tanku). K havárii došlo dne 21. 8. 1968 ve 20.45 hod. na hlavní silnici v obci Mojsova Lúčka.

– MOŠTENICKÁ Daniela, nar. [...], bytem Banská Štiavnica. Byla dne 21. 8. 1968 mezi 12.–13. hod. těžce zraněna mezi obcí Važec a Štrba při srážce motocyklu s tankem.

– HORSKÝ Jozef, nar. [...], bytem Zvolen. Byl dne 21. 8. 1968 ve 12.30 hod. sražen z motocyklu sovětským obrněným transportérem a těžce zraněn. Nehodu zavinil řidič sovětského transportéru.

– KONEČNÝ Bronislav, nar. [...], bytem Praha 6, [...], a MOUPIC Eduard, nar. [...], bytem Hostinné, [...], okr. Trutnov,

byli zraněni nákladním autem sovětské armády, které z neznámé příčiny vybočilo z kolony a najelo do skupiny občanů na chodníku. Stalo se to dne 22. 8. 1968 v 7.16 [7.10] hod. v Hostinném, okr. Trutnov.

– HRBÁČ Jan, bytem Vrchy [...], okr. Nový Jičín, utrpěl těžké zranění dne 22. 8. 1968 v 16.00 hod. u obce Oder po srážce s vozidlem sovětské armády, které zavinil řidič vojenského vozidla.

– SKÁLA Petr, nar. [...], bytem Chotěšov [...], okr. Plzeň-jih, utrpěl jako závozník těžké zranění dne 23. 8. 1968 v 16.10 hod. při srážce s nákladním automobilem sovětské armády SPZ 97-32 UB v obci Zbůch, okr. Plzeň-sever. Nehodu zavinil řidič vojenského automobilu, který nedal přednost v jízdě.⁸²

– ŠANTÍNOVÁ Milada, nar. [...], bytem Plzeň, [...], byla těžce zraněna při dopravní nehodě se sovětským automobilem GAZ SPZ 18-62, ke které došlo v Plzni, Alšova ulice. Nehodu způsobilo sovětské vozidlo.

– VACHOVEC Oldřich, nar. [...], bytem Krajková [...], okr. Sokolov, utrpěl těžké zranění dne 23. 8. 1968 ve 22 hod. při srážce motocyklu s pásovým transportérem.

– TYBUREC Václav, nar. [...], bytem Strakonice [...], havaroval na motocyklu dne 25. 8. 1968 v 17.00 hod. ve Strakonících, když mu náhle vjel do levé strany vozovky sovětský obrněný transportér. Utrpěl zlomeninu česky kolena.

– KORITŇANSKÝ Ján, nar. [...], bytem Jovice, okr. Rožňava. Dne 26. 8. 1968 v 15.00 hod. byl sražen v Rožňavě z motocyklu nákladním motorovým vozidlem sovětské armády. Jmenovaný utrpěl zlomeninu pravé ruky. Nehodu zavinil řidič sovětského vozidla.

– CÍSAŘ Stanislav, utrpěl těžké zranění při dopravní nehodě dne 27. 8. 1968, ke které došlo na silnici u Andělské Hory, okr. Karlovy Vary, mezi osobním automobilem Tatra 600 a tankem sovětské armády. Nehodu zavinil řidič tanku.

– ČERNÍK Josef, nar. [...], bytem Jabkenice [...], okr. Mladá Boleslav. K těžkému zranění jmenovaného došlo dne 27. 8. 1968 v 17.15 hod., kdy došlo ke srážce pionýra⁸³, který jmenovaný řídil, s vojenským nákladním autem polské armády GAZ SPZ DL 50-01.

– HANUŠ Zdeněk, nar. [...], bytem Praha 6, [...]. Dne 28. 8. 1968 kolem 15.20 hod. došlo na silnici Horoměřice – letiště Ruzyně [Ruzyně] k havárii nákladního auta Tatra 111 SPZ PZ-25-15 při předjíždění transportéru sovětské armády. Transportér

82 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 54.

83 Motocykl Jawa Pionýr.

odbočil z hlavní cesty na polní, aniž by dal znamení ke změně směru. HANUŠ byl těžce zraněn.

– KRÝDA Miroslav, nar. [...], bytem Újezd u Kasejovic [...], okr. Plzeň, utrpěl těžké zranění dne 28. 8. 1968 v 15.15 hod. na silnici Kasejovice–Újezd, při srážce motocyklu s vojenským nákladním autem. Nehodu zavinilo vojenské auto.

– SLÁDKOVÁ Věra, nar. [...], bytem Praha 4, [...], utrpěla dne 28. 8. 1968 ve večerních hodinách těžké zranění při srážce osobního automobilu SPZ AH 17-77, ke které došlo s obrněným transportérem pravděpodobně sovětské armády. Nehodu zavinil řidič transportéru.

– STOJEC Luboš, nar. [...], bytem Praha 4, [...]. Jmenovaný utrpěl dne 28. 8. 1968 ve večerních hodinách těžké zranění při srážce osobního automobilu SPZ AH 17-77, ke které došlo s obrněným transportérem pravděpodobně sovětské armády. Nehodu zavinil řidič transportéru.

– NEVRLA Bohumír, nar. [...]. Dne 29. 8. 1968 v 17.15 hod. došlo mezi obcemi Těšnovice a Velké Těšany, okr. Kroměříž, k dopravní nehodě transportéru sovětské armády v důsledku technické závady. Odtrženým kolem transportéru a smykem vozidla byl zachycen NEVRLA, který jel v protisměru na mopedu. Utrpěl zlomeninu pravé nohy.

– DVOŘÁKOVÁ Alena, nar. [...], bytem České Budějovice, [...], utrpěla těžké zranění při srážce motocyklu s obrněným transportérem dne 30. 8. 1968 ve večerních hodinách v katastru obce České Budějovice – Rožnov. Havárii zavinil řidič transportéru.

– NADASSKÝ František, nar. [...], bytem Špačince, okr. Trnava. Byl dne 29. 8. 1968 v 03.50 hod. v Lučenci těžce zraněn při dopravní nehodě s obrněným vozidlem sovětské armády. Jmenovaný byl sražen na stranu vozovky. Nehodu zavinil sovětský řidič.

– VENUŠOVÁ Marta, nar. [...], bytem Kladné – Nový Křenov [...], okr. Český Krumlov, utrpěla těžké zranění dne 29. 8. 1968 ve 14.40 hod. při srážce motocyklu s vojenským nákladním vozidlem (cisterna) pozn. zn. 40-67-B. Ke srážce došlo na silnici č. 159 v Českém Krumlově a zavinil ji řidič cisterny.

– ŠÍDLO Miroslav, nar. [...], por. ČSLA, utrpěl těžké zranění při nárazu svého dopravního prostředku na neosvětlený tank sovětské armády dne 27. 8. 1968 v Janovicích nad Úhlavou, okr. Klatovy (věžové číslo tanku 527, v šestihranu 88/III-4, řidič tanku Vasil Alexejevič Casarev [Lazarev]).

– ŠTAUBER Václav, nar. [...], bytem Ostrov [...], utrpěl dne 31. 8. 1968 v 10 hod. těžké zranění při havárii nákladního automobilu s obrněným kolovým vozem sovětské armády SPZ C-36-48. Ke srážce došlo na křižovatce v Sadové, okr. Karlovy Vary[,] a zavinil ji řidič sovětského vozidla, který nedal přednost v jízdě.⁸⁴

84 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 54.

– PERLÍK Čeněk, nar. [...], bytem Stříbro [...], utrpěl těžké zranění při dopravní nehodě dne 31. 8. 1968 v 17.50 hod. ve Stříbře. Dopravní nehodu zavinil řidič vojenského transportéru, při porušení pravidla zákazu vjezdu.

– JENDRICHOVSKÝ Václav, nar. [...], bytem Halže, utrpěl těžké zranění při srážce motocyklu s vozidlem cizí armády, ke které došlo 2. 9. 1968 v 06.15 hod. na silnici mezi obcemi Ctiboř a Tachov.

– PIPOTA Milan, nar. [...], bytem Vysoká Lípa [...], okr. Děčín, utrpěl dne 2. 9. 1968 v 15.35 hod. v obci Dolní Žleb těžké zranění po srážce s obrněným transportérem sovětské armády. Nehodu zavinil řidič transportéru.

– RYŠAVÝ Josef, nar. [...], byl dne 4. 9. 1968 ve 13.00 hod. v katastru obce Kočín těžce zraněn, když vojín sovětské armády Nikolaj Andrejevič Nemovlenko, nar. 1947, narazil s vojenským nákladním automobilem do nákladního auta, kde jel Ryšavý jako závozník. Nehodu zavinil sovětský řidič.

– POLÁKOVÁ Karla, dne 5. 9. 1968 v 16.15 hod. byla těžce zraněna na státní silnici do Košic při srážce osobního auta SPZ KE 73-91 se sovětským nákladním autem – cisternou, pozn. zn. 05-13-AI (řidič vojín Svetoslav Ondrejevič Kišenko, nar. 6. 4. 1949). Nehodu zavinil sovětský řidič.

– PANTOFLÍČEK František, nar. [...]; dne 5. 9. 1968 v 11.15 hod. došlo na silnici č. 23 u obce Kunzák, okr. Jindřichův Hradec[,] ke srážce sovětského nákladního automobilu pozn. zn. 26-59 OB (řízený vojínem Vladimírem Ivanovičem) s osobním autem SPZ JH 20-17, kde jel jmenovaný Pantoflíček jako spolujezdec. Byl těžce zraněn. Nehodu zavinil sovětský řidič. Velitel sovětského vozu Feda Sarvanovič, nar. 2. 10. 1946, odmítl dát potřebné údaje k dalšímu vyšetřování.

– ŠIMEK František, nar. [...], bytem Obecnice [...], a UZEL Šimon, nar. [...], bytem Obecnice č. 16, byli těžce zraněni dne 8. 9. 1968 v 09.15 hod., kdy došlo na křižovatce silnic v obci Obecnice, okr. Příbram, ke srážce obrněného sovětského transportéru č. 438, s motocyklem SPZ PB 93-47. Nehodu zavinil řidič transportéru.

– HEINL Heinz, nar. [...], bytem Nové Sedlo, okr. Sokolov, a ČERVENÁKOVÁ Terezie, nar. [...], bytem Nové Sedlo, byli těžce zraněni dne 8. 9. 1968 ve 12.30 hod. na křižovatce silnic Studeněves–Byseň, okr. Kladno, v důsledku srážky se sovětským nákladním autem SPZ 54-33 (řidič ml. serž. Bogdan Pančuk, nar. 22. 12. 1930). Nehodu zavinil řidič sovětského auta.

– Dne 14. 9. 1968 v 19.30 hod. došlo na silnici za osadou Dolní Dvory ve směru na Mariánské Lázně, okr. Cheb[,] ke srážce sovětského vojenského transportéru č. 576, řízeného vojínem sovětských vojsk FILENKOVEM, a motocyklem Jawa 175 SPZ CH-52-57, který řídil Karel KŘENEK, nar. [...], bytem Cheb, [...]. Při nehodě utrpěl KŘENEK několikanásobnou zlomeninu levé stehenní kosti a vnitřní zranění a tandemistka – jeho dcera Eva – utrpěla zlomeninu levé stehenní kosti a rovněž vnitřní zranění. Na motocyklu vznikla škoda 2.000 Kčs. Na sovětském transportéru škoda nevznikla. Nehodu zavinil řidič vojenského transportéru tím, že přešel z pravé

strany silnice na levou a v době, kdy motocyklista byl na úrovni jeho zadní části, začal couvat.

– Dne 18. 9. 1968 bylo orgány Obvodního oddělení VB Břeclav zjištěno, že dne 16. 9. 1968 kolem 15 hod. byl v obci Lanžhot, na hlavní silnici Břeclav–Bratislava zachycen a povalen nákladním autem sovětské armády nezjištěné poznávací značky Antonín BARTOŠÍK, nar. [...], bytem Tvrdonice [...], okr. Břeclav. Při nárazu byl BARTOŠÍK odhozen na zeď domu a utrpěl těžký otřes mozku. Byl převezen do nemocnice ve Valticích a dle lékařského nálezu se jedná o těžké zranění. Provedeným šetřením bylo dosud zjištěno, že A. BARTOŠÍK šel ve společnosti dvou dosud nezjištěných mladíků od nádraží Lanžhot směrem na náměstí. U benzinového čerpadla přijíždělo v protisměru nákladní auto sovětské armády. BARTOŠÍK, který měl být podnapilý, měl údajně před nákladním autem udělat posměšnou poklonu a mávnout rukou. Řidič sovětského nákladního auta strhl řízení vozu tak, že BARTOŠÍKA zachytil, povalil a odhodil na zeď vedlejšího domu. Pak se měl vyklonit z kabiny[,] a když viděl, co se stalo, zasmál se a pokračoval v jízdě směrem na Břeclav. Svědci si nezapamatovali poznávací značku sovětského vozidla. Případ se dále prošetřuje a šetření je vedeno zvláště v tom směru, aby bylo prokázáno, zda údaje BARTOŠÍKA odpovídají skutečnosti.⁸⁵

– Dne 19. 9. 1968 ve 22.30 hod. došlo v Liptovském Mikuláši na křižovatce ulic Obránců míru a Podtatranské k dopravní nehodě mezi autobusem ČSAD SPZ LM-02-12, řízeným Janem BERNÍKEM, nar. [...], bytem A[?]ndice [...], a sovětským transportérem č. 661, jehož velitelem byl kpt. sovětské armády KIERMAS Vasil Ivanovič. Při nehodě byl zraněn řidič Jan BERNÍK, který utrpěl četné zlomeniny pravé nohy a tržnou ránu na temeni hlavy, s pracovní neschopností asi 4 měsíce. Lehce byli zraněni 4 cestující (menší tržné rány a oděrky po těle) a 4 sověští vojáci (bližší údaje nebylo možno zjistit, protože si ošetření provedli sami). Nehodu zavinil řidič vojenského transportéru tím, že nedal přednost v jízdě autobusu, jedoucímu po hlavní silnici, a narazil do jeho levé přední části. Škoda na vojenském transportéru nevznikla, na autobuse ČSAD se předběžně odhaduje na 35.000 Kčs. Řidiči BERNÍKOVÍ byla odebrána krev na zkoušku alkoholu v krvi, řidiči transportéru nebylo dovoleno krev odebrat. Případ vyšetřuje Okresní oddělení VB Liptovský Mikuláš.⁸⁶

B) Střelbou příslušníků cizích vojsk:

– V Praze došlo v průběhu dnů 21.–22. 8. 1968 ke značnému počtu těžkých zranění čs. občanů (zejména v souvislosti se známými událostmi při obsazování budovy Čs. rozhlasu na Vinohradské třídě). Většina zranění byla způsobena střelbou sovětských jednotek a explozí munice. Do pražských nemocnic bylo v tyto prvé dva dny obsazení ČSSR cizími vojsky převezeno celkem 114 těžce zraněných občanů.⁸⁷

85 Srov. tamtéž, s. 54.

86 Srov. tamtéž, s. 55

87 Srov. MAREK, Jindřich a kol., ref. 63, s. 76–78.

Tato dokumentace je neúplná a bude upřesněna došetřením případů v jednotlivých nemocnicích. Došetření je nutné i pro zjištění přesného počtu zemřelých, protože zdravotní stav některých těžce zraněných byl již při převozu velmi vážný a zůstal vážný i v následujících dnech. (V řadě případů šlo o průstřel hrudníku, břicha, střelné zásahy do hlavy apod.) Z předběžného seznamu těžce zraněných v Praze bylo 23 čs. občanů ve věku od 16–18 let, 64 občanů ve věku 19–30 let, 26 občanů ve věku od 31–60 let a 9 občanů starších 61 let. Počet lehce zraněných je v Praze odhadován na 300–350 osob, které byly ošetřeny v nemocnicích, na zdravotních střediscích i jednotlivými lékaři, aniž se o těchto případech vedly obvyklé lékařské záznamy.⁸⁸

– Dne 21. 8. 1968 v rozmezí od 12.30 do 20.30 hod. bylo v Košicích, a to zvláště na náměstí Osvoboditelů, v Sečovské a v Moldavské ulici[,] těžce zraněno střelbou projíždějících sovětských jednotek celkem 36 čs. občanů.⁸⁹ Z toho např.:

DORÁK Vincenc, nar. [...] Košice, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do hrudníku,
DOŠO Mikuláš, nar. [...] v Myslave, bytem Košice, zasažen střelou do hrudníku,
DUNČKO Ján, nar. [...] Košice, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do břicha,
EGREŠI Arpád, nar. [...] Košice, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do hrudníku,
FAŤOL Jozef, nar. [...] v Hrani, okr. Trebišov, zasažen střelou do břicha,
HOLOB [HOLOP] František, nar. [...] Nižný Medz, okr. Košice, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do pravé nohy,
HORVÁTH Bartolomej, nar. [...] v Košicích, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do břicha,
CHOROŠ Ján, nar. [...] Nižné Čabiny, okr. Humenné, bytem Košice, [...], zasažen střelou do levé nohy,
IVAN František, nar. [...], bytem Košice, [...], zasažen střelou do hrudníku,
KOVÁČ Tibor, nar. [...], bytem Košice, [...], zasažen střelou do hlavy,
ROZSA Imrich, nar. [...] v Košicích, bytem tamtéž, [...], zasažen střelou do hlavy,
STRÍŽ Dušan, nar. [...] v Hnilci, okr. Spišská Nová Ves, bytem Košice, zasažen střelou do hrudníku,
SURGENTOVÁ Helena, nar. [...], Ličártovce, zasažena střelou do levé nohy,
ŠIMON Štefan, nar. [...] Košice, bytem tamtéž, [...], zasažen dvěma střelami do levé nohy.

– Dne 21. 8. 1968 kolem 11 hod. byli střelbou sovětských jednotek v Popradě na ulici Dukelských hrdinů těžce zraněni občané:

BLASÁK Jozef, nar. [...], bytem Poprad,
JAKUBIČOVÁ Helena, nar. [...], bytem Poprad, [...], a
KOŠŮT Jozef, nar. [...], bytem Dolany [...].

– Na košické silnici v okr. Rožňava byli dne 21. 8. 1968 těžce zraněni střelbou sovětských jednotek 4 čs. občané:

88 Srov. POVOLNÝ, Daniel. *Operace Dunaj. Krvavá odpověď Varšavské smlouvy na pražské jaro 1968*. Praha: Academia, 2018, s. 380.

89 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 75, s. 141.

HORŇÁK Ján, nar. [...], bytem Rožňava, [...], zasažen strelou do hlavy,
 UMANOVÁ Magda, nar. [...], bytem Krásnohorská Dlhá Lúka, okr. Rožňava, zasaže-
 na strelou do hlavy,

EMÖDY Štefan, nar. [...], bytem Lipovník, okr. Rožňava, zasažen strelou do ruky,

JAMRICH Robert, nar. [...], bytem Rožňava, zasažen strelou do hlavy.

– ŠIMKO Michal, voj. z. sl., nar. [...], zamestnanec Podpolianských strojární
 v Detve, byl dne 21. 8. 1968 ve 13.30 hod. v Detve těžce zraněn strelami ze samopalu
 důstojníka sovětské armády.

– ZELINOVÁ Zlatica, nar. [...], bytem Zvolen, byla dne 21. 8. 1968 zraněna stře-
 lou ze samopalu před hotelem Grand ve Zvoleni.

– MÁČAJ Jozef, strážmistr SNB, nar. [...], služebně zařazen na PO-VB Ipelské
 Predmostie, byl dne 21. 8. 1968 v 01.00 hod. zraněn 5 ranami ze samopalu do pravé
 nohy příslušníkem maďarské armády.⁹⁰

– HRIC Michal, nar. [...], bytem Žiar n/Hronom, byl dne 21. 8. 1968 v 19.15 hod.
 zraněn 2 strelami do břicha v Žiaru nad Hronom, v Partizánské ulici.

– KOTRÍC Ján, nar. [...], a

ROUŠAL Alesander, nar. [...], byli dne 21. 8. 1968 ve 13.30 [hod.] v Detve těžce
 zranění strelami ze samopalu důstojníka sovětské armády.

– Dne 21. 8. 1968 v 6.30 hod. v Jilemnici, okr. Semily, byli postřeleni sovětským
 regul[ov]čikem Verchivskim 2 občane:

HOVORKOVÁ Naděžda, nar. [...], bytem Jilemnice [...], okr. Semily, utrpěla průstřel
 dutiny břišní s poraněním jater a průstřel levé paže,⁹¹

MÜHL Josef, nar. [...], bytem Jilemnice [...], okr. Semily, utrpěl průstřel pravé paže
 a zástřel hrudníku.

– BUBNÍK Vladimír, nar. [...], bytem Praha 7, [...], utrpěl průstřel dutiny břiš-
 ní a jeho zranění je kvalifikováno jako těžké. Vracel se osobním autem do Prahy[,] a
 když viděl, že sověští vojáci kontrolují vozidla, otočil auto, přičemž vojenská hlíd-
 ka zahájila po vozidle palbu.⁹²

– HOLEČEK Zdeněk, nar. [...], bytem Kunratice [...], a

VOPĚNKA Jaroslav, nar. [...], bytem Kunratice [...], a

KOTRBATÝ Milan, nar. [...], bytem Kunratice [...],

nezastavili na znamení sovětské hlídky dne 23. 8. 1968 v 19.40 na silnici Hrnčičře-
 Kunratice při jízdě v nákladním autě. Všichni byli touto vojenskou hlídkou postře-
 leni a jsou v ošetřování v nemocnici Praha-Krč.⁹³

– PROKOPOVÁ Zdeňka, nar. [...], bytem Tábor, [...], byla těžce zraněna dne
 30. 8. 1968 v 17.45 hod. při jízdě v osobním vlaku jedoucím z Prahy do Českých

90 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 48.

91 Srov. tamtéž, s. 48.

92 Srov. tamtéž, s. 45–48

93 Srov. tamtéž, s. 45.

Budějovic střelou do hlavy. Stalo se [to] v prostoru, kde příslušníci sovětské armády stříleli po zvěři[,] a zbloudilá střela zasáhla okno projíždějícího vlaku.⁹⁴

– Dne 25. 8. 1968 po 19. hod. bylo těžce zraněno střelbou ze samopalu a kulometu v Prostějově na nám. 9. května, na Žižkově náměstí a v ulicích Poděbradská a Brněnská projíždějící kolonou cizí armády, která střílela z nezjištěných důvodů po domech a občanech, celkem 8 občanů:

BOBKOVÁ Františka, nar. [...],
HOCHVALD Ferdinand, nar. [...],
KLÁPA Jan, nar. [...],
KOKESĚ Jaroslav, nar. [...],
MATEČNÝ Jan, nar. [...],
SLATINSKÝ Jaroslav, nar. [...],
VRÁBKOVÁ Marie, nar. [...], a
ZATLOUKAL Jan, nar. [...].

– Dne 22. 8. 1968 došlo v Liberci od 3.00 hod. do 11.00 hod. k opakované střelbě projíždějících sovětských jednotek do shromážděných občanů a ke zničení čelní stěny hotelu, do kterého najel sovětský tank. Při těchto událostech bylo těžce zraněno celkem 23 čs. občanů (1 z těchto těžce zraněných dne 14. 9. t. r. zemřel v nemocnici na následky svého zranění⁹⁵). Mezi těžce zraněnými byly 4 ženy, 2 důchodci a 1 desetileté dítě.

– Dne 8. 9. 1968 zakročovala osádka hlídkového vozu VB proti skupině podnapilých čs. občanů a několika vojáků sovětské armády před restaurací Na Ořechovce v Praze 6. V okamžiku, kdy příslušníci VB vystupovali z auta, jeden ze sovětských vojáků vypálil ze samopalu dávku do země a druhý vystřelil směrem ke služebním autu VB. Jednou ranou byl zasažen do zádové části stržm. Vladimír DLOUHÝ, nar. [...], a řidič stržm. Pavel PROCHÁZKA, nar. 1943⁹⁶, který utrpěl průstřel levého předloktí, střepinové poranění spánku a otřes mozku. Po činu se oba vojáci sovětské armády pokusili odjet se služebním vozidlem VB. Záměr se jim nepodařil a po příchodu příslušníků vojenské komandatury byli zadrženi.

– Dne 21. 8. 1968 kolem 14.00 hod. při procházení náměstím Svobody v Brně byla postřelena vojínem sovětské armády, který střežil budovu Státní banky a měl stanoviště na střeše, Marie PAUZROVÁ, nar. [...], bytem Brno, [...]. Byla zasažena do levého ramene. Střela zůstala ve svalstvu a musela být v nemocnici na Žlutém kopci v Brně vyoperována. Léčení potrvá delší dobu. K postřelení došlo bezdůvodně. PAUZROVÁ případ oznámila teprve nyní.

– Dne 12. 9. 1968 v 00.50 hod. došlo v obci Velemín, okr. Litoměřice[,] ke střelbě z pistolí nezjištěnými příslušníky sovětské armády, při které byl postřelen na

94 Srov. tamtéž, s. 48.

95 Srov. BÁRTA, Milan a kol., ref. 40, s. 75–76.

96 Stržm. Pavel Procházka (nar. 1. 9. 1943), 1965–1985 příslušník SNB, 1. 1. 1965–30. 9. 1973 hlídkový příslušník MO VB Břevnov OO VB Praha 6 MS VB Praha.

konci obce před domem čp. 95/12 Ondrej OPRENDEK, nar. [...], slovenské národnosti, ženatý, bytem [...]. Na místo vyjela výjezdová skupina, která přizvala zástupce sovětské armády mjr. UŠAKOVA. Předběžným ohledáním bylo zjištěno, že v nočních hodinách byl v obci pohyb vojáků sovětské armády, z nichž část popíjela v hostinci v Dobkovičkách, okr. Litoměřice. [Dne] 14. 9. [1968] OPRENDEK v nemocnici zemřel.

– Dne 14. 9. 1968 asi kolem 07.00 hod. byl neznámým pachatelem postřelen kpt. StB Jan BAJTOŠ⁹⁷ v Suchej Dolině, katastru města Košice. Kpt. BAJTOŠ přišel uvedeného dne na svou chatu v Suchej Dolině se svým synem. Po příchodu zjistil podle poškozeného plotu a dveří, že v chatě je cizí osoba; od té utrpěl průstřel břišní dutiny a prsou. Od převozu do nemocnice v Košicích je jmenovaný v bezvědomí, takže nemůže o svém zranění poskytnout žádné informace. Ze stop na místě činu bylo zjištěno, že v chatě se delší dobu zdržovala neznámá osoba, pravděpodobně příslušník sovětské armády. Vyslechnutí svědkové uvedli, že z místa činu prchala osoba oblečená ve stejnokroj[i] sovětské armády bez pokrývky hlavy. Velení sovětské jednotky podalo zprávu, že se může jednat o vojenského zběha vojína Vladimíra SAFUNOVA, který je od 21. 8. 1968 na útěku. Dne 15. 9. 1968 bylo vyhlášeno po jmenovaném vojenském zběhu celostátní pátrání.

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 169–182, příloha II, dokumentace vybraných případů těžkých zranění čs. občanů ve dnech od 21. 8. 1968 střelbou nebo při dopravních nehodách, zaviněných příslušníky cizích vojsk. Strojopis, originál, 14 s.

Dokument č. 1d

[1968, 30. září – Praha]. Přehled vybraných typických případů zadržení, kontrol anebo prohlídek československých občanů a veřejných činitelů příslušníky okupačních vojsk

– Dne 26. 8. 1968 byl cizími vojsky přepaden západočeský televizní vysílač Krašov, okr. Plzeň-sever. Příslušníci cizích vojsk odzbrojili přítomného člena závodní stráže, zaměstnancům vysílače dali ultimátum 3 minuty času na opuštění objektu. Poté zabavili 8 pistolí závodní stráže. Prchající zaměstnance znovu zastavili a podrobili osobní prohlídce, přitom jim vyhrožovali zastřelením a odebírali osobní doklady. Nakonec střelbou ze samopalů zničili veškeré vysílací zařízení.⁹⁸

97 Kpt. Ján Bajtoš (1924–1968), 1952–1968 příslušník SNB, 1. 8. 1966 – 22. 9. 1968 starší referent 5. oddělení II. odboru S-StB Košice.

98 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 43, s. 220–223; HYNA, Alfred. *Československá krize 1967–1970 a západní Čechy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2001, s. 78; PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 48.

– Dne 26. 8. 1968 na celnici Komárno byla příslušníky maďarské pasové kontroly obsazena budova čs. celnice, přičemž vedoucí čs. celnice byl přinucen opustit budovu. V budově bylo internováno 6 pracovníků této čs. celnice. Později byl vedoucí celnice donucen ozbrojenými maďarskými vojáky odebrat se k maďarskému veliteli. K tomuto byl donucen pod hrozbou zbraní a s použitím fyzického nátlaku.⁹⁹

– Dne 24. 8. 1968 byli zadrženi vojenskou hlídkou cizí armády Karel MACH, nar. [...] [,] a Miroslav MAREK, nar. [...], v blízkosti obce Dobruška, okr. Klatovy[,] při malování hesel na silnici. Hlídka mladíkům prostřílela pneumatiky u jejich motocyklu a použila fyzického násilí proti K. MACHOVI.

– Dne 24. 8. 1968 byli obyvatelé města Slaný pod hrozbou použití zbraní nuceni odstraňovat různá hesla vyjadřující nesouhlas s obsazením naší republiky.

– Dne 26. 8. 1968 v 8.30 hod. byl z určeného stanoviště v Praze 2, Palackého nám., násilně odvezen sovětskými vojáky příslušník MO-VB Nové Město, stržm. Jaroslav BEROUN¹⁰⁰, přičemž mu byla odebrána služební zbraň. Propuštěn byl až 28. 8. [1968] v odpoledních hodinách.

– Dne 29. 8. 1968 v 16.30 hod. byl vojáky cizí armády proveden pokus o zadržení stržm. Oldřicha HAVLA¹⁰¹ z MO-VB Nové Město. K pokusu došlo při pochůzce[,] a to tak, že 4 vojáci jmenovanému zkroutili ruce a další voják mu odňal služební zbraň. Na zákrok velitele směny MO VB, který se na místo činu dostavil, byla stržm. HAVLOVI služební zbraň vrácena a jmenovaný byl propuštěn.

– Dne 21. 8. 1968 v 02.00 hod. byl polskými vojsky neoprávněně zadržen v budově PO-VB Otovice, okr. Náchod, náčelník tohoto útvaru mjr. Josef ŠNÝDR¹⁰². Zadržený byl převezen na území PLR, odkud byl po dvou hodinách propuštěn.

– Na PO VB Meziměstí, okr. Náchod, byli dne 21. 8. 1968 neoprávněně zadrženi náčelník uvedeného útvaru npor. Miroslav RINGL¹⁰³, npor. Karel HORNYCH¹⁰⁴,

99 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 75, s. 156.

100 Stržm. Jaroslav Beroun (nar. 27. 11. 1938), 15. 7. 1968 – 2. 9. 1968 hlídkový příslušník MV VB Nové Město OO VB Praha 2 MS VB Praha, 3. 9. 1968 povolán do nástupní školy VB OŠ MV Vsetín.

101 Stržm. Oldřich Havel (nar. 26. 6. 1944), 1965–1991 příslušník SNB, 15. 1. 1965 – 31. 1. 1969 hlídkový příslušník MO VB Nové Město OO VB Praha 2 MS VB Praha.

102 Mjr. Josef Šnýdr (nar. 2. 2. 1930), 1965–1986 příslušník SNB, 1. 4. 1966 – 31. 3. 1969 náčelník PO VB Otovice O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

103 Npor. Miroslav Ringl (nar. 18. 5. 1923), 1945–1978 příslušník SNB, 1. 4. 1968 – 14. 6. 1973 náčelník PO VB Meziměstí OO VB Náchod S-VB Hradec Králové, 15. 6. 1973 – 31. 5. 1978 náčelník O-OSH Meziměstí KO OSH KS SNB Hradec Králové.

104 Npor. Karel Hornych (nar. 11. 4. 1920), 1945–1975 příslušník SNB, 1. 1. 1966 – 30. 6. 1971 výkonný příslušník PO VB Meziměstí OO VB Náchod S-VB Hradec Králové.

pprap. Václav VLAČEK [VLČEK]¹⁰⁵ a nstržm. Břetislav VRÁNA¹⁰⁶; npor. RINGL a npor. HORNYCH byli převezeni na území PLR, odkud byli po dvou hodinách propuštěni.

– V noci dne 25. 8. 1968 v 01.00 hod. obsadily 4 obrněné vozy prostor před budovou ministerstva zahraničního obchodu. Do budovy vniklo asi 40 cizích vojáků. Velitel jednotky mjr. BULANOV vydal rozkaz k odebrání zbraní Lidových milicí. Odebrání bylo vynuceno pod stálou hrozbou použití zbraní na přítomných strážných. Poté jednotka provedla prohlídku celé budovy.

– Dne 21. 8. 1968 v 04.00 hod. byl neoprávněně zadržen kpt. Jaroslav PILÍK¹⁰⁷, služebně zařazen na OO VB Brno 2. Jmenovaný byl zadržen při strážení budovy obvodního národního výboru Brno 2, přičemž byl zároveň odzbrojen. Po jednání s velitelem sovětské jednotky byl propuštěn, přičemž mu byla vrácena neoprávněně odejmutá služební zbraň.

– Dne 22. 8. 1968 v 16.00 hod. na Leninově ul.¹⁰⁸ v Brně byl při pochůzce neoprávněně zadržen stržm. Petr VLACH¹⁰⁹, služebně zařazen na OO-VB Brno 2. Pod hrozbou namířených zbraní byl jmenovaný donucen nasednout do nákladního auta cizí armády, projíždět ulicemi Brna a plnit příkazy velitele vozidla.

– Dne 27. 8. 1968 ve 20.00 hod. vnikla neoprávněně do objektu n. p. ZJŠ Brno, Lazaretní č. 7, jednotka sovětských vojáků, přičemž provedli odzbrojení členů závodní stráže tohoto podniku. Současně prováděli kontrolu všech zaměstnanců, kteří přicházeli nebo odcházeli ze závodu. Dále se pokusili vniknout do skladiště zbraní patřících Lidovým milicím. Protože se jim do skladiště nepodařilo vniknout, poškodili pouze dveře skladiště. Odebrané zbraně členů závodní stráže byly následující den vráceny.

– Dne 22. 8. 1968 kolem 05.30 hod. byli zadrženi sovětskými vojáky u objektu štábu CO KNV ve Štíříně, obec Kamenice, občané Antonín CHLÁDEK, František JANOVSKEÝ, Jan HOUŠKA, Bohuslav PIŠNA. Uvedený CHLÁDEK jako člen závodní stráže a František JANOVSKEÝ jako správce budovy CO chránili objekt před napadením. Všichni jmenovaní byli odvezeni obrněnými vozidly směrem na Tábor, kde byli vyslýcháni, načež byli později převezeni ve vrtulnících do neznámého prostoru v oblasti Prahy a zpět [a] opět vyslýcháni. Poté byli převezeni zpět do obce Štířín

105 Prap. Václav Vlček (nar. 17. 7. 1914), 1950–1969 (1971) příslušník SNB, 1. 2. 1964 – 31. 7. 1969 hlídkový příslušník PO VB Meziměstí O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

106 Nstržm. Břetislav Vrána (nar. 26. 12. 1938), 1961–1991 příslušník SNB, 1. 4. 1967 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník PO VB Meziměstí OO VB Náchod S-VB Hradec Králové.

107 Kpt. Jaroslav Pilík (nar. 11. 4. 1917), 1945–1972 příslušník SNB, 1. 1. 1965 – 31. 4. 1972 referent OO VB Brno 2 S-VB Brno.

108 Dnes Kounicova ulice.

109 Stržm. Petr Vlach (nar. 12. 9. 1945), 1967–1991 příslušník SNB, 15. 6. 1967 – 31. 8. 1968 hlídkový příslušník OO VB Brno 2 S-VB Brno, 25. 4. 1968 dočasně přemístěn k tříměsíčnímu výkonu služby na MS VB Brno.

a s omluvou propuštění. Zmíněnému členu závodní stráže Antonínu CHLÁDKOVI byla odebrána služební pistole, která mu nebyla vrácena.

– Dne 25. 8. 1968 na silnici č. 12 v katastru obce Dolní Počernice byl kolem 08.30 hod. zadržen hlídkou cizí armády příslušník VB npor. KUNA¹¹⁰. Po kontrole a prohlídce mu byla odebrána služební zbraň a jmenovaný byl propuštěn. Odebraná zbraň byla vrácena na zásah náčelníka O-VB Praha-východ ještě téhož dne.

– Dne 26. 8. 1968 v 07.25 hod. byl na silnici č. 12 v katastru obce Kyje kontrolován a později zadržen příslušník DS O-VB Praha-východ stržm. ŠŤASTNÝ¹¹¹, který prováděl výkon služby v uniformě. Jmenovanému byla odebrána služební zbraň, načež byl cizími vojáky propuštěn. Rovněž v tomto případě na zásah náčelníka O-VB byla zbraň později vrácena.

– Dne 27. 8. 1968 v 01.30 hod. byli cizími vojáky odzbrojeni členové závodní stráže Výzkumného ústavu silnoproudé elektrotechniky v Běchovicích. Odebráno bylo celkem 12 pistolí a jedna malorážka. Na zásah orgánů O-VB Praha-východ byly uvedené zbraně opět vráceny.

– Dne 31. 8. 1968 v 09.00 hod. bylo kontrolováno u obce Břežany v okr. Praha-západ služební vozidlo KS SNB Praha. Kontrolu prováděla hlídka sovětské armády, přičemž provedla i osobní prohlídku osádky vozu, a to i navzdor[y] tomu, že osádka vozu se prokazovala služebními průkazy ministerstva vnitra. Přítomnému prap. Jiřímu HRONOVI¹¹², nstržm. Václavu KUTIŠKOVI a kpt. Karlu DVOŘÁKOVI¹¹³ byly odebrány služební pistole, které nebyly dosud vráceny. Po odebrání zbraní byli jmenovaní propuštěni.

– Dne 20. 8. 1968 došlo v Českém Těšíně k neoprávněnému zadržení stržm. VAJČNERA¹¹⁴ a pprap. Rudolfa TURONĚ¹¹⁵, hlídkových příslušníků PO VB; zadržení provedla skupina příslušníků sovětské armády, kteří násilím vnikli do budovy PO VB Český Těšín. Jmenovaní příslušníci PO VB byli odzbrojeni a pod dohledem sovětské vojenské hlídky drženi v budově PO VB až do 11.15 [hod.] dne 21. 8. 1968, kdy byli oba jmenovaní propuštěni a vráceny jim služební zbraně.

110 Npor. Ludvík Kuna (nar. 28. 2. 1924), 1950–1979 příslušník, 1. 7. 1964 – 31. 8. 1970 referent SBKTC O-VB Praha-východ S-VB Praha.

111 Stržm. Karel Šťastný (nar. 22. 5. 1945), 1965–1977 příslušník SNB, 1. 6. 1967 – 28. 2. 1971 inspektor dopravní služby na OO VB Praha-východ S-VB Praha.

112 Prap. Jiří Hron (nar. 1. 9. 1924), 1945–1979 příslušník SNB, 1. 7. 1967 – 30. 9. 1969 řidič-mechanik automobilní služby týlového oddělení hospodářského odboru KS SNB Praha.

113 Kpt. Karel Dvořák (nar. 23. 11. 1923), 1949–1978 příslušník SNB, 1. 7. 1964 – 31. 1. 1971 náčelník OO VB Rakovník S-VB Praha.

114 Stržm. Petr Vajčner (nar. 12. 1. 1944), 1965–1972 příslušník SNB, 1. 8. 1965 – 31. 7. 1972 hlídkový příslušník PO VB Český Těšín S-VB Ostrava.

115 Pprap. Rudolf Turoň (nar. 11. 4. 1933), 1956–1974 příslušník SNB, 1. 12. 1956 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník PO VB Český Těšín S-VB Ostrava.

– Dne 21. 8. 1968 v 00.10 hod. byli na PO VB Píšť, okr. Opava, neoprávněně zadrženi důstojníkem sovětské armády a třemi cizími vojáky hlídkoví příslušníci VB pprap. Oldřich VÍTEČEK¹¹⁶ a prap. Josef SMOLKA¹¹⁷. Jmenovaní byli donuceni nasednout do vozidel sovětských vojsk a ukazovat jim cestu přes Martinov, Porubu a Bílovec až do Oder v okrese Nový Jičín, kde byli propuštěni.

– Dne 27. 8. 1968 byl příslušníky sovětské armády násilně odvezen do NDR náčelník PO VB Loučná mjr. Jan ČERNÝ¹¹⁸. Jmenovaný byl dne 28. 8. 1968 kolem 21.00 hod. propuštěn zpět přes hraniční přechod Cínovec na území ČSSR.

– Dne 25. 8. 1968 v 08.30 hod. byl u obce Miličín, okr. Benešov, sovětskými vojáky neoprávněně zadržen stržm. VB Josef ZEMAN¹¹⁹. Jmenovaný byl odzbrojen a převezen na velitelství sovětské armády, nacházející se v prostoru obce Vrážná, okr. Tábor. Zde byl jmenovaný vyslýchán dvěma důstojníky sovětské armády, údajně proto, že vjel do vojenského prostoru, což se však nezakládalo na pravdě. Stržm. ZEMAN byl propuštěn téhož dne ve 13.00 hod., vrácena mu služební zbraň a odvezen na místo zadržení, a to na základě vyžádání náčelníka OO VB.

– Dne 28. 8. 1968 v 10.15 hod. byl sovětskými vojáky zadržen u obce Záluží, okr. Tábor, stržm. VB Rudolf MALINA. Jmenovaný byl odzbrojen a poté po dobu přibližně 1 hodiny vyslýchán sovětským kapitánem. Po skončeném výslechu mu byla vrácena zbraň a byl propuštěn bez udání důvodu zadržení.

– Dne 31. 8. 1968 krátce po půlnoci byli v Praze na Národní třídě zadrženi sovětskými vojáky Jaromír BRANKA, nar. [...], Josef VAŠKO, nar. [...], Anna KUBÁŇOVÁ, nar. [...], a Petr NĚMEC, nar. [...], kteří strhávali letáky, které vylepili sověšští vojáci. Při zadržení uvedených osob bylo použito výstražné střelby. Při zadržení byli převedeni do budovy Československého spisovatele a odtud poté do budovy Čsl. televize na Gorkého náměstí¹²⁰, kde byli zavřeni do sklepa. V 09.00 hod. téhož dne byli předáni na MO VB Praha 1.

– Dne 26. 8. 1968 kolem 14.00 hod. byl na Václavském nám. poblíže Domu po-travin zadržen sovětskými vojáky Václav CHURAVÝ, nar. [...] [,] s tím, aby veřejně četl leták, který mu byl jedním vojínem dán do ruky. Po odmítnutí byl nucen dalšími vojíny, kteří mu dávali na prsa hlaveň samopalů. Současně s tím byl učiněn pokus o ostříhání jeho vlasů. Jmenovanému se podařilo za této situace uprchnout, aniž by byl dále pronásledován.

116 Pprap. Oldřich Viteček (nar. 18. 7. 1925), 1954–1980 příslušník SNB, 1. 1. 1966 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník PO VB Píšť O-VB Opava S-VB Ostrava.

117 Prap. Josef Smolka (nar. 25. 2. 1929), 1956–1983 příslušník SNB, 15. 9. 1964 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník PO VB Hať S-VB Ostrava.

118 Mjr. Jan Černý (nar. 5. 2. 1929), 1966–1986 příslušník SNB, 1. 11. 1967 – 14. 5. 1973 náčelník PO VB Loučná OO VB Chomutov S-VB Ústí nad Labem.

119 Stržm. Josef Zeman (nar. 24. 2. 1940), 1965–1971 příslušník SNB, 1. 8. 1966 – 31. 12. 1971 inspektor dopravní služby 3. skupiny OO VB Tábor S-VB České Budějovice.

120 Dnes Senovážné náměstí.

– Dne 28. 8. 1968 ve 20.15 hod. byl na silnici v prostoru letiště Hradec Králové zadržen Jiří MAREK, nar. [...]. Cizí vojáci jmenovaného násilím vtáhli do vojenského vozidla a odvezli jej do neznámého prostoru, kde byl vyslýchán, načež byl později předán polským vojákům. Občan MAREK uvádí, že při vytahování z auta mu sovětský důstojník zlomil předloktí levé ruky. Polskými orgány byl jmenovaný předán dne 29. 8. 1968 v 04.00 hod. na OO VB Hradec Králové.

– Dne 27. 8. 1968 mezi 01.00 a 02.00 hod. byl na silnici Nový Jičín – Přívor v osadě Borovec kontrolován sovětskou hlídkou Josef MAŇAK, nar. [...]. K zadržení došlo při kontrole vozidla, kterým se jmenovaný vracel domů od příbuzných ze zahraničí. Při kontrole mu bylo odebráno 100 šilinků, 100 forintů, 50 dolarů, občanský průkaz, cestovní pas a služební pas spolu s doklady o služební cestě v zahraničí, tranzistorový magnetofon a aktovka s dalšími věcmi.

– V sobotu 24. 8. 1968 v časných ranních hodinách byl v souvislosti s likvidací objektu CO Středočeského kraje sovětskou jednotkou zadržen vedoucí učebního střediska ministerstva školství ve Štíříně. Téhož dne večer [byl] po výsledcích na velitelství sovětských jednotek a údajně i na generálním konzulátě SSSR propuštěn.

– V noci ze 24. na 25. 8. 1968 byli při prohlídce budovy ministerstva dopravy sovětskými vojáky zadrženi dva pracovníci tohoto úřadu ing. Jiří KOLDA a ing. Václav VILÍMEK, kteří vykonávali noční službu k zabezpečení provozu. Při zadržení byl ing. KOLDA postřelen, převezen do nemocnice[,] a ing. VILÍMEK byl internován a propuštěn 26. srpna [1968].¹²¹

– V provozním oddíle ČSAD Hradec Králové byli zadrženi provozní dispečer Ladislav ŠTROF a lokomotivní dispečer Josef ŠTOKL, údajně za účelem zajištění vlaku vezoucího radiolokační zařízení do žel. stanice Čelákovice. Jmenovaný ŠTROF byl propuštěn ve stanici Velký Osek a jmenovaný ŠTOKL ve stanici Opatovice.

– Při prohlídkách okresního národního výboru Tachov, Domažlice a městského národního výboru v Holýšově byli funkcionáři a pracovníci těchto institucí dočasně internováni v uvedených objektech. Současně byla prováděna prohlídka zmíněných objektů, údajně za účelem zajištění zbraní. Ve všech případech byl výsledek prohlídky negativní.

– V období od 21. do 27. srpna 1968 byla obsazena cizími vojsky budova Nové radnice v Praze. V důsledku tohoto obsazení byl[o] zamezen[o] pohyb[u] funkcionářů a pracovníků národního výboru uvnitř i mimo budovu. Na dobu od 21. [srpna] od 16.00 hod. do 11.00 hod. 22. srpna [1968] byli vedoucí funkcionáři národního výboru Prahy v počtu 19 osob včetně primátora a jeho náměstků prakticky v budově internováni. Dne 25. 8. [1968] byl v objektu velitelství spojeneckých vojsk v Praze na dobu přibližně dvou hodin internován náměstek primátora BUDSKÝ¹²² s tlumočnicí TOMINOVOU. K internaci došlo tím, že obě jmenované osoby byly předtím vyzvá-

121 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 48.

122 František Budský, 1960–1969 náměstek primátora hl. m. Prahy.

ny skupinou sovětských důstojníků, aby se dostavily na zmíněné velitelství k projednání úředních záležitostí.

– Při obsazování města Brna byli v budově Státní banky zadrženi dva pracovníci pobočky Státní banky Brno na dobu dvou dnů.

– Dne 21. 8. 1968 při obsazování budovy předsednictva vlády cizími vojsky byli zadrženi ministr – předseda Státního cenového úřadu ing. Václav HULA [HŮLA]¹²³ a vedoucí organizační a ekonomické skupiny tohoto úřadu Vladimír SMRČKA. Oba jmenovaní byli propuštěni ještě téhož dne.

– Dne 25. 8. 1968 byl zadržen a odvezen mimo území ČSSR příslušník VB prap. Josef FANTA, nar. 25. 8. 1929¹²⁴, služebně zařazen na PO VB Loučná, okr. Chomutov. Šetřením u příslušníka armády NDR bylo zjištěno, že FANTA se nachází na území NDR. Byl propuštěn – doba návratu do ČSSR nebyla přesně hlášena.

– V souvislosti s prap. FANTOU byl 25. 8. 1968 v 17.30 hod. příslušníky sovětské armády zadržen a násilně odvečen do NDR čs. občan Jiří BAR, nar. [...][,] a náčelník PO VB Loučná mjr. ČERNÝ. Mjr. ČERNÝ byl vrácen 29. 8. [1968], jmenovaný BAR později – doba návratu do ČSSR nebyla přesně hlášena.

– Dne 25. 8. 1968 v 18.15 hod. přijelo obrněné vozidlo sovětské armády k vojenskému lázeňskému ústavu ve Františkových Lázních, kde skupina důstojníků a vojáků zajišťovala určité osoby. Poté zmíněné vozidlo odejelo ke Státnímu léčebnému ústavu Stroganov, kde provedli zadržení Petera COZAKA a Atiny COZAKOVÉ, řeckých st. příslušníků, trvale žijících v Rumunsku. Jmenovaní jsou manželé a ve Františkových Lázních byli v té době na léčeni. Podle provedeného šetření bylo údajně zjištěno, že cizí vojáky doprovázel jistý mjr. KUČERA, příslušník StB z Karl-Marx-Stadtu, který dokonale ovládá češtinu a Chebsko velmi dobře zná.¹²⁵ Proti hlídce VB, která se na místo incidentu dostavila a jež měla v úmyslu zabránit zatčení, použili namířené samopaly. Na OPK Vojtanov bylo potvrzeno, že oba jmenovaní cizí st. příslušníci byli převezeni přes státní hranici s jejich zavazadly do NDR.

– Dne 26. 8. 1968 v osadě Vrážná, obec Chotoviny, okr. Tábor, byl zadržen a odvezen na sovětské velitelství umístěné v tomto prostoru Bohuslav KYSELICA, nar. [...][,] z důvodů, že fotografoval tank, který stál v blízkém lese. Po zadržení

123 Ing. Václav Hůla (1925–1983), 1966–1968 člen ekonomické komise ÚV KSČ, 1968 ministr – předseda Státního cenového úřadu.

124 Prap. Josef Fanta (1929–1968), 1966–1968 příslušník SNB, 1. 10. 1966 – 23. 11. 1968 hlídkový příslušník PO VB Loučná OO VB Chomutov S-VB Ústí nad Labem.

125 K činnosti útvarů ministerstva státní bezpečnosti NDR proti ČSSR srov. TANTZSCHER, Monika. *Maßnahme Donau und Einsatz Genesung. Die Niederschlagung des Prager Frühlings 1968/69 im Spiegel der MfS-Akten. (Analysen und Berichte, Reihe B, Nr. 1/1998)*. Berlin: BStU, 1998; GROßBOLTING, Thomas. Die Niederschlagung des „Prager Frühlings“ und das Ministerium für Staatssicherheit der DDR. In: KARNER, Stefan a kol., ref. 42, s. 807–820; *Ausland-geheimdienst entwirft „Maßnahmeplan“* [online]. [Cit. 2020-11-01.] Dostupné z: <https://www.bstu.de/informationen-zur-stasi/themen/beitrag/die-stasi-und-das-ende-des-prager-fruehlings/#c13530>.

jmenovaného provedli sovětští vojáci jak v bytě jmenovaného, tak i v celém objektu farmy JZD, kde rodina jmenovaného bydlí, domovní prohlídku. Zadržení bylo provedeno v 10.00 hod. a v 11.00 hod. byl jmenovaný propuštěn. Zabavený fotoaparát mu byl vrácen následující den.

– Dne 28. 8. 1968 v časných ranních hodinách bylo v Prešově zadrženo vojáký sovětské armády vozidlo patřící poštovní a novinové službě, které převáželo noviny z nádraží. Zároveň bylo zadrženo šest pracovníků tiskárny Prešov. Zadržené osoby byly propuštěny ještě téhož dne.

– Dne 26. 8. 1968 byl sovětskými vojíny na Národní třídě v Praze 1 zadržen Ludvík HLAVÁČEK, nar. [...], bytem Praha 8, [...], když v době vyhlášené generální manifestační stávký zvonil na zvon v klášteře Voršilek. Byl předán na MO VB 2 a po ztotožnění propuštěn.

– Dne 25. 8. 1968 kolem 18.00 hod. byli na nám. dr. Vacka v Praze 1 zadrženi sovětskými vojáký s autem NJ 36-46 Zdeněk ŠMEJKAL, nar. [...], bytem Skalky [...], okr. Nový Jičín, dále Eva SVOBODOVÁ, nar. [...], bytem Praha 4, [...], a další tři mladíci, kteří nebyli zjištěni. Hlídka provedla prohlídku auta i osobní prohlídku celé osádky. SVOBODOVÁ byla propuštěna ihned, když jí však při prohlídce kabelky vzali cigarety a 50,- Kčs. Ostatní byli předvedeni do budovy NVP, kde museli provést úklid. Dne 27. 8. 1968 o 07.05 hod. byli všichni propuštěni.

– Dne 26. 8. 1968 ve 14.00 hod. oznámil na MO VB Smíchov Petr KRUPKA, nar. [...], zaměstnán jako průvodčí DP hl. m. Prahy, bytem Praha 5, [...], že kolem 13.00 hod. uvedeného dne přecházel z Prahy 2 Palackého most, zpozoroval krátce za mostem, že za ním jdou tři vojáci spojeneckých armád, kteří byli ozbrojeni samopaly. V tuto chvíli viděl dalšího vojína, který přicházel v protisměru. V tento okamžik na sebe vojíni zapískali, spojili se a zadrželi KUPKU. Vyzvali ho, aby šel do svého bytu, jinak že použijí zbraně. Pod touto pohrůžkou odvedl všechny čtyři vojíny do svého bytu, kde jeden jej střežil samopalem a ostatní prohledali byt. Z bytu měli údajně podle jmenovaného odnést nějaké noviny.

– Dne 27. 8. 1968 kolem 11.00 hod. byl zadržen vojáký sovětské armády, umístěnými ve Švermových sadech¹²⁶ v Praze 8 – Karlíně, občan HLADKÝ, bytem Praha 10, nar. [...], při kolportaci tisku. Po oznámení neznámou občankou na MO VB Karlín bylo orgány VB zahájeno jednání s velitelem umístěné jednotky. Občan HLADKÝ byl orgánům VB vydán a jimi propuštěn.

– Dne 27. 8. 1968 v 8.14 hod. byl zadržen vojáký sovětské armády při prováděné kontrole v Praze 10, Na homoli, mistr IPS Václav MAJER, nar. [...], bytem Praha 9, [...]. Důvodem zadržení bylo, že měl na klopě trikoloru s černou páskou. Podle údajů MAJERA byl vyslýchán několika důstojníky k situaci na letišti Ruzyň [Ružyně]. Podle vyjádření mu bylo odcizeno 5,- Kčs a několik cigaret. Ve 12.45 hod. téhož dne byl propuštěn.

126 Dnes parčík u Muzea hlavního města Prahy mezi ulicemi Sokolovská, Ke Štvanici, Křížkova a Těšnov.

– Dne 24. 8. 1968 v 19.00 hod. byl na silnici u Jedoměřic zadržen sovětskými vojáky Václav JŮN, nar. [...], bytem tamtéž. Jmenovaný psal na silnici hesla. Po zadržení byl převezen do Slaného a na zásah orgánů MěNV a OO VB Slaný byl v 21.00 hod. propuštěn.

– Dne 25. 8. 1968 o 20.30 hod. byl na silnici před n. p. Škoda v Českých Budějovicích zadržen bezdůvodně Luděk TOMEK, nar. [...], bytem Nemanice [...], okr. České Budějovice. Jmenovaný byl odvezen na velitelství sovětských vojsk, kde byl vyslýchán a vybízen ke spolupráci s tímto velitelstvím. Byl žádán o zjištění některých adres a umístění spojových zařízení. Po odmítnutí byl v nočních hodinách propuštěn.

– Dne 26. 8. 1968 kolem 04.00 hod. byl u Černé věže v Č. Budějovicích zadržen Jiří SUCHÝ, nar. [...], protože strhával letáky, které předtím vylepovali sověští vojáci. Byl odvezen na velitelství a vyslechnut. Přitom mu byl odebrán občanský průkaz, který mu byl později odevzdán sov. důstojníkem na OO VB. SUCHÝ byl téhož dne propuštěn.

– Dne 26. 8. 1968 v ranních hodinách byli sovětskými vojáky zadrženi v Č. Budějovicích při strhávání sov. letáků, osádky mlékařských vozů ČSAD. Jednalo se o občany Vojtěcha KEŠNERA, nar. [...], bytem Č. Budějovice, Jiřího VILDA, [...], Antonína KALINU, nar. [...], a Adolfa HOŘEJŠE, nar. [...], všichni bytem tamtéž. Byli převezeni na sovětské velitelství a po provedeném výslechu v dopoledních hodinách propuštěni.

– Dne 29. 8. 1968 kolem 8.30 hod. byl u Plzeňské zastávky v Č. Budějovicích zadržen sovětskými vojáky Bernard DOSKOČIL, nar. [...], bytem tamtéž, když fotografoval projíždějící sovětské vojenské vozidlo. Při zadržení vystřelili vojáci údajně na výstrahu. Jmenovaný byl odvezen na velitelství, kde byl vyslechnut, odebrány mu filmy a pak propuštěn.

– Dne 25. 8. 1968 byli v obci Podlesí, okr. K. Vary[,] zadrženi cizími vojáky Igor JIRÁSEK, nar. [...], bytem Karlovy Vary, Jaroslav ŠURIN, nar. [...], bytem tamtéž. Oba se vraceli z chaty osobním autem. Byli odvléčeni i s autem na laně za transportérem do lesa k Velkému rybníku. Ještě téhož dne byli po zákroku mjr. Vosátka¹²⁷ propuštěni.

– Dne 26. 8. 1968 o 20.00 hod. byli v obci Heřmanova Huť, okr. Plzeň-sever[,] zadrženi důstojníkem a dvěma vojíny armády SSSR s namířenými samopaly občané: Jaromír LEHEČKA, nar. [...], Jan VESELOVSKÝ, nar. [...], oba bytem Heřmanova Huť. Byli převezeni do tábora těchto vojsk v Ostrově u Stříbra, kde jim bylo nařízeno zničit v Heřmanově Huti plakáty[,] a to pod pohružkou zastřelení. Ještě téhož dne byli ve 20.45 hod. propuštěni.

– [Dne] 29. 8. 1968 o 16.00 hod. byli kontrolujícími vojsky zadrženi též příslušníci ČSLA od VÚ Červený Hrádek, okr. Plzeň-sever, kteří jeli na nákladním autě vyzbrojeni samopaly do strážní služby k ZKNV Plzeň. Po prověření byli o 18.30 hod. propuštěni.

127 Mjr. Jiří Vosátka (nar. 30. 7. 1922), 1945–1974 příslušník SNB, 1. 12. 1966 – 31. 5. 1970 náčelník OO VB Karlovy Vary O-VB Karlovy Vary S-VB Plzeň.

– [Dne] 26. 8. 1968 v 21.30 hod. byl ze stanoviště Svazarmu na vrchu Doubravka v Teplicích odvléčen do NDR vojáky sov. armády vedoucí radiostanice Artur VINKLER, člen KSČ, dělník v n. p. Sonet Teplice, bytem tamtéž. Současně byly vojáky SSSR odvezeny různé součástky radiostanice v hodnotě 15.000 Kčs. VINKLER byl dne 29. 8. [1968] vrácen zpět na území ČSSR.

– Ve svém bytě v Heřmánkovicích, okr. Náchod, byl 21. 8. [1968] ve 2.00 hod. zadržán náčelník PO VB Heřmánkovice, ppor. Jan MAREK¹²⁸, který byl předveden na PO VB, kde byl držen do 4.00 hod. a pak propuštěn. Na tomto PO VB byli dále zadrženi výkonní příslušníci OO VB Broumov[,] a to npor. Antonín ČADIL¹²⁹ a npor. Jaroslav PROVAZNÍK¹³⁰. Byli propuštěni zároveň s ppor. MARKEM.

– Na PO VB Machov, okr. Náchod, byl 21. 8. 1968 ve 2.00 hod. zadržán náčelník PO VB ppor. Jiří VAJSAR, který byl převezen do Polska, odkud byl téhož dne ve 4.30 hod. propuštěn.

– Na PO-VB Hronov, okr. Náchod[,] byli 21. 8. 1968 ve 2.30 hod. zadrženi náčelník PO VB kpt. Zdeněk ŠORM¹³¹ a náčelník OO-VB Hronov kpt. Bohumír MACEK¹³². Oba byli převezeni do Polska, odkud byli téhož dne ve 4.45 hod. propuštěni.

– Na placůvce WOP Lasowka byl dne 21. 8. 1968 kolem 1.00 hod. zadržán náčelník PO VB Orlická Záhoří, okr. Rychnov n/K.[,] pprap. MATUŠEK¹³³, který byl vylákán do Polska pod záminkou převzetí zadržovaných narušitelů hranic. Téhož dne ve 4.00 hod. byl propuštěn.

– Na PO VB Deštná byli dne 21. 8. 1968 ve 2.15 hod. zadrženi pprap. MATYÁŠ¹³⁴ (náčelník PO VB) a hlídka PO VB pprap. JIREŠ¹³⁵ a pprap. KOLDA¹³⁶. Náčelník

128 Ppor. Jan Marek (nar. 1. 4. 1934), 1957–1989 příslušník SNB, 1. 7. 1965 – 30. 6. 1971 náčelník PO VB Heřmánkovice O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

129 Npor. Antonín Čadil (nar. 27. 11. 1924), 1950–1971 příslušník SNB, 1. 9. 1965 – 5. 11. 1969 výkonný příslušník OO VB Broumov O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

130 Npor. Jaroslav Provazník (nar. 15. 9. 1914), 1950–1969 příslušník SNB, 1. 2. 1964 – 30. 9. 1969 výkonný příslušník OO VB Broumov O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

131 Kpt. Zdeněk Šorm (nar. 1. 7. 1930), 1949–1985 příslušník SNB, 1. 2. 1964 – 29. 2. 1972 náčelník PO VB Hronov O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

132 Kpt. Bohumír Macek (nar. 2. 8. 1925), 1950–1980 příslušník SNB, 1. 9. 1964 – 31. 10. 1969 náčelník OO VB Hronov O-VB Náchod S-VB Hradec Králové.

133 Pprap. Josef Matušek (nar. 12. 5. 1930), 1956–1970 příslušník SNB, 1. 12. 1961 – 31. 7. 1970 náčelník PO VB Záhoří O-VB Rychnov nad Kněžnou S-VB Hradec Králové.

134 Pprap. Vilém Matyáš (nar. 21. 6. 1934), 1957–1980 příslušník SNB, 1. 1. 1963 – 14. 6. 1973 náčelník PO VB Deštná O-VB Rychnov nad Kněžnou S-VB Hradec Králové.

135 Pprap. Kamil Jireš (nar. 7. 7. 1933), 1959–1988 příslušník SNB, 1. 5. 1966 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník – psovod PO VB Deštná O-VB Rychnov nad Kněžnou S-VB Hradec Králové.

136 Pprap. Jaroslav Kolda (nar. 23. 3. 1928), 1959–1984 příslušník SNB, 1. 2. 1964 – 14. 6. 1973 hlídkový příslušník – psovod PO VB Deštná O-VB Rychnov nad Kněžnou S-VB Hradec Králové.

PO VB pprap. Matyáš byl převezen do Polska. Propuštění všech orgánů bylo provedeno 21. 8. 1968 ve 4.00 hod.

– Na PO VB Chvaleč, okr. Trutnov, byl 21. 8. 1968 kolem 1.00 hod. zadržen náčelník PO-VB kpt. DUŠÁNEK¹³⁷, který byl převezen do PLR, odkud byl téhož dne ve 4.00 hod. propuštěn.

– Dne 25. 8. 1968 byl příslušníky sovětské armády zadržen náčelník PO VB Žacléř[,] okr. Trutnov, kpt. RŮŽIČKA¹³⁸, kterému bylo vyhrožováno zastřelením v případě, že nebude v Žacléři zajištěn klid a pořádek. Asi za 1 hodinu byl ze zadržení opět propuštěn.

– Dne 24. 8. 1968 ve 23.00 hod. byli polskými vojáky zadrženi Milan DOUCEK, nar. [...], Milan JIRÁK, nar. [...], Jindřich HYNEK, nar. [...], Jiří VRBATA, nar. [...], Luděk LABÍK, nar. [...], všichni bytem Hr. Král[ové], kteří se pohybovali v blízkosti tanku RA (památník z r. 1945) v Hradci Králové s úmyslem zapálit tank. Tři ze zadržených byli polskými vojáky ostríhání (jednalo se o vlasatce) a dne 25. 8. 1968 byli všichni předáni na OO VB Hradec Králové, odkud byli po zjištění totožnosti propuštěni.

– Josef JUREČEK, nar. [...], bytem Brno, pracovník OV KSČ Brno-venkov[,] a řidič auta Volha Josef ZATLOUKAL, byli dne 27. 8. 1968 v 7.30 hod. v Brně-Pisárkách zadrženi hlídkou sov. armády při převozu hesel. Byli označeni za fašisty a kontrarevolucionáře, odvezeni k výslechu k veliteli jednotky a asi po 2 hodinách propuštěni.

– František HŘIB, nar. [...], bytem Velké Pavlovice, okr. Břeclav, byl dne 31. 8. 1968 kolem 14.00 hod. zadržen v katastru obce Vranovice hlídkou sov. armády. Předložený modrý ŘP hlídka roztrhala a odvezla ho na stanoviště vojsk SSSR. Když odmítl podepsat prohlášení, že o tom nebude mluvit, byl fyzicky napaden. Po 2 hodinách propuštěn.

– Josef VAŠIČEK, č. OP 222302[,] a Karel NĚMEČEK, č. OP 341776, osádka osobního vozidla STW Adamovských strojírén, závod Dubnica n/V[,] zadržena hlídkou sov. armády dne 30. 8. 1968 kolem 16.00 hod. na silnici Pelhřimov–Jihlava. Jmenovaní převáželi větší počet rozbušek a roznětek do závodu Dubnica n/Váh., za účelem zajištění výroby. Po prošetření byli propuštěni, avšak materiál zadržen a do uvedeného závodu převezen až dne 2. 9. 1968 důstojníkem ČSLA.

– [Dne] 30. 8. 1968 byli předáni sov. vojáky na MS VB Ostrava občané František FRIBERT [FRÍBERT], nar. [...], bytem Rakvice, okr. Břeclav, Josef NOVOTNÝ, nar. [...], bytem Líně u Brna, Drahomír MILER, nar. [...], bytem Čelčice, okr. Prostějov[,] a Tibor STRIHO, nar. [...], bytem Sokolnice, okr. Brno. Jmenovaní byli sov. vojáky zadrženi, protože ostríhali Annu VÁLKOVOU z Havířova za navazování styků se sov. vojáky.

137 Kpt. Josef Dušánek (nar. 2. 8. 1923), 1948–1978 příslušník SNB, 1. 12. 1963 – 31. 8. 1970 náčelník PO VB Chvaleč O-VB Trutnov S-VB Hradec Králové.

138 Kpt. Oldřich Růžička (nar. 4. 9. 1924), 1945–1981 příslušník SNB, 1. 5. 1961–31. 1. 1964 a 1. 1. 1966 – 31. 10. 1969 náčelník PO VB Žacléř O-VB Trutnov S-VB Hradec Králové.

– Dne 2. 9. 1968 kolem 20.00 hod. na silnici mezi Čelechovicemi a Stochovem v okr. Kladno byl 4 sovětskými vojíny zastaven řidič osobního automobilu Rudolf ČÍTEK, nar. [...], bytem Kladno 2, [...]. Vojíni vymáhali na řidiči jídlo[,] a když jim nemohl žádné dát, prohledali mu automobil a odcizili tranzistorový radiopřijímač MONIKA, automapu a model letadla s tranzistorovou aparaturou. Celková škoda činí 2.840 Kčs. Vojíni po odcizení věci přinutili řidiče auta pod pohrůžkou užití střelných zbraní, aby z místa odejel.

– KRAJČÍ Lubomír, stržm. SNB, nar. 23. 5. 1933¹³⁹, náčelník 3. oddělení 7. odboru KS SNB, pracoviště Rimavská Sobota, byl zadržen dne 21. 8. 1968, protože vysílal zprávy legálního vysílače ČSSR. Jmenovaný byl odvezen do okolí Prešova, kde byl vyslýchán a dne 25. 8. 1968 v 04.00 hod. propuštěn.

– KOSOBAČ Alexander, zaměstnanec vysílací stanice v Rimavské Sobotě[,] byl zadržený, protože na náhradním vysílači umístěném na chatě v Brezinách v okolí Hnustě-Likier vysílal zprávy našeho legálního rozhlasu. (Vysílací stanice byly zabavené a poškozené vojáky SSSR.) Po vyslechnutí byl v 13.00 hod. dne 29. 8. 1968 propuštěný. Toto zadržení trvalo celkem 20 hodin.

– Dne 4. 9. 1968 byl ve 20.45 hod. zadržen vojenskou hlídkou sovětské armády Josef ŠTĚCH, nar. [...], studující, bytem Praha 4, [...], pro údajné podezření ze střílení po sovětských vojácích. Sovětská hlídka při zadržení provedla rovněž prohlídku bytu a půdního prostoru, avšak nezjistila žádné stopy po střelbě. Proto ŠTĚCHA převezla na velitelství sovětských vojsk. Ve 23.15 hod. byl vyzván náčelník OO VB Praha 4, aby se dostavil na sovětské velitelství k plk. Kaličenkovi za účelem objasnění střelby po sovětské hlídce v prostoru před nádražím [Praha-]Vršovice. Náčelník OO VB Praha 4 provedl za účasti velitele stráže a zástupce sovětského velitelství šetření, kterým nebylo prokázáno, že po sovětské hlídce bylo střeleno, nebylo zjištěno místo event. střelce a vyloučeno, že by mohl střílet zadržený ŠTĚCH. Protože ani sovětské vojáci po skončení šetření netrvali na tom, že střelcem je ŠTĚCH, byl jmenovaný propuštěn.

– Dne 4. 9. 1968 v 16.15 hod. byl v obci K. Újezd, okr. České Budějovice, zadržen osádkou sovětského vojenského vozidla vojín ČSLA Pavel TURČAN, který u silnice opravoval traktor. Za asistence dvou sovětských vojáků se samopaly a jednoho důstojníka byl odvezen na stanoviště sovětské jednotky poblíže Českých Budějovic. Zde byl vyslýchán a po hodině propuštěn s tím, že je kontrarevolucionář. Při odchodu ze stanoviště sovětské jednotky vystřelil za ním jdoucí sovětský důstojník dávku ze samopalu.

– Dne 25. 8. 1968 ve 22.30 hod. byli polskými vojáky v Trutnově zadrženi řidiči OÚNZ Trutnov Václav LEJNAR a Jaroslav ZAŇKA a vyslýchání na štábu polské jednotky v Trutnově-Bojiště k rozmístění objektů v městě. Po výslechu byli propuštěni.

139 Stržm. Lubomír Krajčí (nar. 23. 5. 1933), 1965–1970 příslušník SNB, 1. 3. 1966 – 31. 8. 1970 náčelník 3. oddělení 7. odboru KS SNB Banská Bystrica.

Téhož dne byli zadrženi polskými vojáky v Trutnově Jiří KOZÁK a Václav POUR a rovněž vytěžováni. Po výslechu byli propuštěni.

– Dne 5. 9. 1968 kolem 21.15 hod. jel se svým osobním vozem ŠKODA 1000 MB SPZ DO-31-96 z Karlových Varů do Plzně podporučík MV ing. Stanislav ZVÁRA, nar. 18. 4. 1943¹⁴⁰, služebně zařazen na O-StB Domažlice. Za obcí Všeruby v okrese Plzeň-sever byl zastaven dvěma sovětskými důstojníky a dotazován na cestu do Kozolup. ZVÁRA ovládá ruský jazyk a odpověděl důstojníkům, že cestu do Kozolup nezná. Nato ho sovětszí důstojníci propustili. Když ujel asi 70 metrů, bylo na jeho automobil ze zadu vystřeleno a prostřeleno mu zadní i přední sklo, které se roztrátilo. Zranění neutrpěl. Příklad ohlásil na O-VB Plzeň-sever. Při prohlídce jeho vozidla provedené orgány O-VB byla zajištěna jedna střela. Při ohledání místa činu dne 6. 9. 1968 byly na místě zajištěny 3 vystřelené nábojnice. Byl nasazen služební pes – bez výsledku. Na ZVÁROVĚ vozidle byla způsobena škoda ve výši 1.000 Kčs. Vyšetřování provádí skupina vyšetřování O-VB Plzeň-sever, ve spolupráci s orgány sovětských vojsk v Plzni.

– Dne 6. 9. 1968 oznámil na OO VB Planá, okr. Tachov[,], občan Jan KRAVČENKO, bytem Janov [...], že 5. 9. 1968 kolem 22.00 hod. se do jeho bytu dostavil kapitán sovětské armády v doprovodu krmiče ČSSS Františka KOCURA z Janova. Žádal na KRAVČENKOVI vodku a ohrožoval ho pistolí. Donutil ho, aby s nimi odešel do bytu KOCURA, kde se v té době nacházel další kapitán RA gruzínské národnosti. V bytě KOCURA došlo mezi oběma sovětskými důstojníky k tahanici a po malé chvíli oba z bytu odešli. Nato byla venku slyšet střelba. Po chvíli přijela sovětská vozidla a vojáci začali prohledávat příkopy. Po jejich odjezdu bylo na silnici nalezeno občankou SICHIVIČOVOU 9 kusů vystřelených nábojnic, které předala orgánům VB v Plané. Ke zranění osob nedošlo.

– Dne 7. 9. 1968 kolem 16.20 hod. projížděla autohlídka PJ MS VB Praha Leninovou ulicí¹⁴¹ v Praze 6 směrem k novému letišti RUYŽŇ [RUYŽNĚ]. V prostoru mezi starým a novým letištem byla zastavena několika sov. vojáky, kteří namířenými samopaly přinutili posádku vystoupit z vozidla. Poté někteří z nich provedli důkladnou prohlídku vozidla. Přinutili příslušníky VB vyndat všechny věci z kufru a otevřít uzavřené krabice. K odebrání věcí nedošlo a požadované vysvětlení příslušníci VB nedostali.

– S případem smrtelného postřelení Miroslava BERÁNKY dne 10. 9. 1968 v Praze zřejmě souvisí postup sovětských vojáků, kteří údajně měli v ubytovně na Gorkého nám., kde byl Beránek ubytován, střílet a potom odvléci Josefa ONDERKU, nar. [...], ačkoli jmenovaný na místě, kde došlo ke střelbě[,], nebyl. Vzhledem k tomu, že někteří svědci byli odvezeni sovětskými vojáky na jejich velitelství a bylo odmítáno

140 Ppor. Ing. Stanislav Zvára (nar. 18. 4. 1943), 1967–1970 příslušník SNB, 1. 8. 1967 – 30. 11. 1968 referent O-StB Domažlice S-StB Plzeň.

141 Dnes Evropská třída.

tyto svědky vydat, došlo k jednání se sovětským generálem KLUJEVEM¹⁴², kterého se z naší strany zúčastnili pplk. MENOŠEK¹⁴³, mjr. KLAUZ¹⁴⁴ a prokurátor MP dr. JANEČEK. Gen. KLUJEV prohlásil, že celou věc budou vyšetřovat sovětské orgány, že u nás platí jejich zákony a že neuznává dostavivší se pracovníky čsl. orgánů. Dále tvrdil, že na místě byl postřelen i sovětský voják, což je věc důležitější. Žádné konkrétnější skutečnosti a důkazy však pro údajné zranění sovětských vojáků nevedl a neexistují o tom ani vlastní poznatky orgánů VB. Celé jednání na sovětském velitelství bylo vedeno značně nedůstojně a ponižující formou vůči pracovníkům čsl. orgánů.

– Dne 9. 9. 1968 vnikli neoprávněně do domu čis. 170 v Praze-Bohnicích, ul. Pod Čimickým hájem, dva sověští důstojníci, podnapilí a se zbraněmi v rukou. Na obyvatelích požadovali, aby zhasli světla, že prý to hlásil s. Dubček¹⁴⁵ v rozhlase. Pak donutili zbraněmi obyvatele domu pít vodu, neboť se domnívali, že je otrávená. Dále provedli prohlídku bytu občanky GOTTWALDOVÉ, která jim musela otevřít všechny skříně. V domě se tito důstojníci zdrželi asi 20–30 min., přičemž neustále ohrožovali obyvatele zbraněmi.

– Dne 9. 9. 1968 v 10.00 hod. byl v prostoru pod Ďáblickým hájem zastaven skupinou sovětských vojáků a důstojníků nstržm. BABOROVSKÝ¹⁴⁶, služebně zařazen u MO VB Kobylisy. Nstržm. BABOROVSKÝ byl dotazován na všeobecnou situaci[,] a jak je prováděn výkon služby VB. Později nstržm. BABOROVSKÝ byl vyzván npor. sovětské armády, aby jej následoval do prostoru mezi pískovnou a Ďáblickým hájem, kde jsou umístěny sovětské radiovozy a stany. Nstržm. BABOROVSKÝ byl pak uvedeným nadporučíkem a dvěma dalšími důstojníky znovu dotazován[,] jak se dívá na okupaci ČSSR, zda považuje sovětské vojáky za okupanty, jak smýšlí jednotliví příslušníci MO VB Kobylisy a jak smýšlí náčelníci u vyšších složek. Přitom byl žádán o uvedení jmen příslušníků, kteří se vyjadřují proti okupaci ČSSR. Dále byl dotazován ke stavu MO VB a jeho výzbroje, zda neví něco o ilegálních vysílačkách, skladech zbraní a střeliva, které by náležely kontrarevolučním žvlům. Nstržm. BABOROVSKÝ dotazy odmítl jednak s tím, že je vázán služebním tajemstvím, jednak že mu další údaje nejsou známy. Nadporučík

142 Pravděpodobně gard. plk. Kljujev, velitel 8. gardového tankového pluku.

143 Pplk. Josef Menoušek (nar. 16. 8. 1926), 1945–1971 příslušník SNB, 1. 10. 1963 – 15. 3. 1970 zástupce náčelníka MS VB Praha.

144 Mjr. Vladimír Klauz (nar. 7. 4. 1922), 1950–1977 příslušník SNB, 1. 4. 1966 – 30. 4. 1977 operační důstojník operačního střediska MS VB Praha.

145 Alexander Dubček (1921–1992), 1955–1958 absolvent VŠS při ÚV KSSS v Moskvě, 1958–1960 kandidát byra ÚV KSS a člen ÚV KSČ, 1960–1962 tajemník a člen sekretariátu ÚV KSČ, 1963–1968 první tajemník ÚV KSS, 1968–1969 první tajemník ÚV KSČ, duben 1969–srpen 1969 člen předsednictva ÚV KSČ, 1989–1992 předseda FS ČSSR/ČSFR. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj, ref. 12, s. 285–290.

146 Nstržm. Otakar Baborovský (nar. 22. 4. 1943), 1964–1974 příslušník SNB, 5. 10. 1964 – 30. 10. 1968 výkonný příslušník MO VB Kobylisy MS VB Praha.

sovětské armády, který vedl výslech, si opsal z občanského průkazu nstržm. BABOROVSKÉHO jeho osobní data, nabízel BABOROVSKÉMU krabici cigaret a nějaké tiskoviny. Na závěr vyzval nstržm. BABOROVSKÉHO, aby přišel na stejné místo dne 11. 9. 1968 v 10.00 hod. a opětovně jej vyzval, aby si poznamenal jména příslušníků, kteří hovoří proti Sovětskému svazu a proti okupaci republiky, a tato jména mu při další návštěvě předal.

– Dne 11. 9. 1968 v 9.45 hod. bylo hlídkou MO VB 3, Praha 1[,] zjištěno, že Benediktskou ulicí vedla hlídka sovětské armády, ve složení 3 vojína a důstojník, československého občana. Na dotaz, kam jej vedou, odpověděla hlídka, že na velitelství do hotelu Haštal. Předběžně bylo zjištěno, že předváděný měl vylepovat plakáty, což tento popíral. Hlídka VB se snažila zjistit jeho totožnost a žádala předání tohoto občana. To bylo odmítnuto. V uvedeném prostoru žádné plakáty hlídkou zjištěny nebyly. Ve 13.30 hod. byl učiněn dotaz na velitelství sovětských vojsk v hotelu Haštal¹⁴⁷ u plk. KORŠUNA¹⁴⁸ ve věci předvedení neznámého čs. občana. Plk. KORŠUN sdělil, že šlo o Vladislava KŘILA¹⁴⁹, politického pracovníka mezinárodního odd. ÚRO, který byl zadržen pro rozmnožování brožur z 21. 8. 1968 mezi sovětskými vojáky. Plk. KORŠUN uvedl, že KŘIL byl převezen do Nového Města na sovětskou komandaturu. Na dotaz, proč nebyl zadržený občan předán orgánům VB, když o to žádaly, prohlásil plk. KORŠUN, že se to stalo v jeho nepřítomnosti a že velitele hlídky za to pokáral a přikázal, že nesmějí předvádět civilní občany.

– Dne 11. 9. 1968 kolem 13.00 hod. v Praze 1, Na Příkopě č. 26, zastavil osobní automobil GAZ SPZ DN-03-15, z něhož vystoupili dva muži v civilním oděvu a zadrželi neznámého muže ve stáří kolem 40 let, naložili ho do vozidla a odjeli směrem na náměstí Republiky. Automobil byl řízen vojínem sovětské armády a ve vozidle byl dále důstojník sovětské armády.

– Dne 10. 9. 1968 oznámil na OO VB Měcholupy[,] okr. Louny, předseda JZD PROVAZNÍK, že v obci Holedeč byl zadržen sov. vojáky Josef PECKA, nar. [...], bytem Žatec, [...], t. č. na chmelové brigádě. Šetřením bylo zjištěno, že PECKA s dalším brigádníkem zjistili poškození telefonního kabelu používaného sov. vojáky a upozornili na to hlídku sov. armády. Stalo se tak dne 9. 9. 1968 ve večerních hodinách. Dne 10. 9. [1968] v ranních hodinách předvedla sov. hlídka PECKU na stanoviště sov. armády, kde byl PECKA donucen pod hrozbou zbraní písemně přiznat a podepsat, že kabel poškodil sám. Pak byl převezen na OO VB Žatec, odkud byl propuštěn.

– Dne 10. 9. 1968 v 9.30 hod. zavolal pplk. sovětské armády do svojí úřadovny v budově ONV Žilina dvoučlennou hlídku VB, která budovu stráží. Hlídce vytýkal rozdílnou barvu uniforem, dále že Bezpečnost nezamezuje psaní hesel, která píší kontrarevolucionáři. Když mu hlídka jeho tvrzení vyvracela, rozčílil se a svoje

147 Dnes Hotel Haštal Praha.

148 Plk. Andrej Štěpanovič Koršun, zástupce velitele 7. gardové výsadkové divize.

149 Jméno modrým perem opraveno na: KRYLA.

tvrzení dokládat [dokládal] existenci článku „2.000 slov“¹⁵⁰ a dopisem dělníků ČKD Praha.¹⁵¹ Dále uváděl, že u nás byla ostrhívána děvčata, která prý vítala s kyticemi sovětské vojáky, že naše Bezpečnost o tom ví a že se pachatelů zastává. Po dobu jednání byli v místnosti ještě dva důstojníci a tři vojáci se samopaly v rukou. Po propuštění hlídka dále vykonávala ostrahu budovy ONV.

– Dne 11. 9. 1968 v 17.30 hod. došlo na železničním přejezdu tratě Praha-Horní Počernice k narušení železniční dopravy a násilnému postupu proti hradlaře ČSD Jaroslavě DOUBRAVOVÉ[,] nar. [...][,] bytem Horní Počernice [...][,] při průjezdu sovětských vojsk. DOUBRAVOVÁ byla pod hrozbou použití zbraně donucena prostředně před přijíždějícím vlakem č. 8796 otevřít závory, aby kolona vojsk mohla projet. Vlak byl včas zastaven. Po tomto zásahu bylo hradlo obsazeno 2 vojáky, kteří od 20.15 hod. 11. 9. 1968 do rána dne 12. 9. 1968 znemožnili hradlaře jakýkoliv výkon služby. Po uvedené dobu byla znemožněna doprava. Došlo ke zpoždění 22 vlaků oběma směry. Provedeným opatřením náčelníka stanice ČSD Horní Počernice nedošlo k závažnějším škodám. Normální provoz na trati byl obnoven dne 12. 9. 1968 v 8.00 hod. Ke zranění nedošlo. Škoda vzniklá zpožděním vlaků nebyla vyčíslena.

– Dne 10. 9. 1968 kolem 22.00 hod. byl přinucen strážm. KULÍČEK z OO VB Praha 7, jedoucí autem Čechovou ulicí[,] pod pohrůžkou střelby ze samopalu odvést dva vojáky SSSR do Jahodové ulice ve Strašnicích. Když sovětské vojáky nenašli číslo hledaného domu, byl strážm. KULÍČEK donucen odvést je zpět do Čechovy ulice v Praze 7. Zde oba vojáci vystoupili.

– Asi v 01.00 hod. dne 13. 9. 1968 zastavil nezjištěný sovětský seržant se zbraní v ruce sanitní vůz OÚNZ Teplice řízený Františkem LOPATOU, který převážel raněného pacienta Václava NEDVĚDA do nemocnice a nevybíravým způsobem žádal okamžitý převoz do Ústí nad Labem. V této době se na místo náhodně dostavila hlídka VB ve složení prap. NAVRÁTIL¹⁵² a des. SCHART od VU 3853. Po zjištění situace a totožnosti ZAHAJSKÉHO, který sovětského seržanta doprovázel, vyzval prap. NAVRÁTIL seržanta, aby upustil od stavění motorových vozidel, že to bude hlásit jeho veliteli[,] a ZAHAJSKÉMU doporučil, aby odešel domů. Hlídka se pak odebrala do budovy OO VB. Krátce nato začal seržant střílet krátkými dávkami ze samopalu do budovy OO VB Dubí. Přinutil ZAHAJSKÉHO, aby ho následoval až k budově OO VB, zde mu nařídil, aby nepřetržitě zvonil. Sám si stoupl proti dveřím budovy se samopalem připraveným ke střelbě. Když na zvonění nikdo z budovy nevycházel, začal opět krátkými dávkami střílet do zdi budovy. Bylo zjištěno, že vystřílel jeden plný zásobník a ze druhého 16 nábojů. Při střelbě nebyl nikdo zraněn.

150 Srov. HOPPE, Jiří (ed.). *Pražské jaro v médiích. Výběr z dobové publicistiky. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970*. Brno: Doplněk, 2004, s. 219–223.

151 Srov. *Sedm pražských dnů*, ref. 45, s. 122–123, 134, 164.

152 Prap. Antonín Navrátil (nar. 17. 2. 1916), 1963–1971 příslušník SNB, 1. 7. 1964 – 31. 5. 1971 výkonný příslušník OO VB Doksy O-VB Česká Lípa S-VB Ústí nad Labem.

Přivolanou motohlídkou OO VB Teplice byl o incidentu vyrozuměn velitel sovětské posádky pplk. ŽELEZNJAK, který se okamžitě dostavil na místo, seržanta odzbrojil, strhl mu nárameníky a odvezl vozidlem GAZ do vojenského prostoru. Případ vyšetřuje skupina okr. O-VB Teplice za součinnosti s velením místní posádky sovětské armády.

– Dne 15. 9. 1968 ve 22.00 hod. byla ve Štěpánské ulici zastavena autohlídka VB 4 sovětskými výsadkáři a důstojníkem. Strážm. GRÜNOVI¹⁵³ bylo nařízeno nasednout do sovětského Gaziku a tímto [byl] odvezen na sovětské velitelství do Haštalské ulice. Vozidlo VB je muselo následovat. Při jednání ve Štěpánské ulici vystoupil z vozidla také strážm. MARZIN¹⁵⁴, který si upravoval opasek s pistolí. Na toto reagovali sovětsí vojáci tak, že namířili na hlídku VB samopaly. Dva sovětsí vojáci nastoupili do vozidla VB a celá hlídka VB byla odvezena na sovětské velitelství. Na vyzvání se tam dostavil operační důstojník MS VB mjr. PRCHAL¹⁵⁵ spolu s velitelem čtyř pohotovostní jednotky npor. VB LACINOU¹⁵⁶. Plukovník KORŠUN, velitel sovětské komandatury pro Prahu 1, vznesl operačnímu důstojníkovi PRCHALOVÍ oficiální protest a žádal, aby ho tlumočil náčelníku MS VB. Tvrdil, že má zjištěno, že příslušníci VB sbírají po ulicích v Praze sovětské noviny, které pálí či jinak ničí.

– Dne 15. 9. 1968 o 21.40 hod. oznámil na MO VB Břevnov anglický státní příslušník Mr. Vict. CARTER, nar. [...], čís. pasu [...], platný pro území ČSSR do 30. 9. 1968, že kolem 21.00 hod. byl zastaven v Hostivicích u Prahy dvěma sovětskými vojáky, když jel svým vozem SPZ HL 0740 F (GB). Tito ho přinutili, aby je odvezl do Prahy. V ulici Pionýrů¹⁵⁷ v Praze 6 CARTER zastavil a posunky sděloval sovětským vojákům, že jízdu ukončil. Tito na upozornění nereagovali, z vozidla nevystoupili a s tímto bez majitele odjeli, neznámo kam. Později bylo vozidlo nalezeno na Karlovarské ulici v Praze 6 před benzinovým čerpadlem v poškozeném stavu. CARTER se dostavil na velitelství sovětských jednotek v Praze 6, kde případ oznámil plukovníku MOROZOVOVI.

– Dne 15. 9. 1968 oznámil na OO VB Brno 5 Oldřich PYSKATÝ, nar. [...], svářeč, bytem Brno, [...], že byl napaden a zbit příslušníky sovětské armády. Uvedl, že 14. 9. 1968 kolem půlnoci šel se svým známým Janem BUŠEM, nar. [...] [,] Domažlickou ulicí v Brně. Pojednou u nich zastavil sovětský automobil GAZ obsazen[ý] šesti vojáky. Důstojník žádal PYSKATÉHO, aby mu na mapě ukázal šumavskou ulici, kterou

153 Stržm. Jiří Grün (nar. 12. 10. 1943), 1964–1991 příslušník SNB, 1. 9. 1967 – 30. 9. 1975 hlídkový příslušník PJ MS VB Praha.

154 Stržm. Jaroslav Marzin (nar. 11. 6. 1940), 1965–1991 příslušník SNB, 1. 11. 1965 – 31. 10. 1969 hlídkový příslušník PJ MS VB Praha.

155 Mjr. Bohumil Prchal (nar. 15. 9. 1922), 1945–1979 příslušník SNB, 1. 4. 1966 – 14. 3. 1970 operační důstojník operačního střediska MS VB Praha.

156 Npor. Bohuslav Lacina (nar. 20. 7. 1928), 1954–1983 příslušník SNB, 1. 1. 1966 – 31. 5. 1971 velitel čtyř pohotovostní jednotky MS VB Praha.

157 Dnes Patočkova ulice.

však PYSKATÝ nenašel. Sovětský důstojník mu při odchodu dal výtisk novin v českém jazyce, s červeným záhlavím ZPRÁVY. Po odjezdu auta zjistil PYSKATÝ a BUŠ, že v okolí po chodnicích je těchto novin rozházeno více. S BUŠEM a dalšími dvěma neznámými muži je sesbírali a na chodníku zapálili. Za chvíli se sovětský automobil s vojáky vrátil, čtyři vojini přišli k PYSKATÉMU, začali ho tahat a bít pěstmi do obličeje. Při napadení mu byla zcela roztrhána košile. Jan BUŠ v této době utekl. Oldřich PYSKATÝ vyhledal lékařské ošetření na poliklinice v Dobrovského ulici, kde bylo zjištěno, že utrpěl lehké zranění. Na místě činu byly zajištěny 2 výtisky ZPRÁV. Jeden výtisk se předává na požádání tajemníku KV KSČ Brno, který byl o případu informován, a druhý je přiložen ke spisu na OO VB Brno 5.

– Dne 14. 9. 1968 o 23.30 hod. oznámil na O-VB Karviná Petr KAUTSKÝ, nar. [...], hornický učeň, že byl se svými kamarády Janem LOVASEM, nar. [...] [,] a Oldřichem KROUSKÝM, nar. [...], všichni bytem na internátě dolu Doubrava, napaden sovětským vojákem, který na nich požadoval cigarety a peníze. K napadení došlo na chodníku u zimního stadionu v Karviné. KAUTSKÝ utrpěl zranění na hlavě a v obličeji. Musel vyhledat lékařské ošetření. S neznámým sovětským vojákem byl ve společnosti čl. občan, muž ve stáří asi 24 let, hovořící ostravským nářečím.

– Dne 14. 9. 1968 ve večerních hodinách byl v hostinci v obci Kváň, okr. Beroun[,] ve společnosti našich občanů několik sovětských vojáků. Mezi nimi byl i kpt. Gregor IVANOV, který dříve, než se přivedl do podnapilého stavu, dal jednomu občanu svoji adresu. Pak obcházel přítomné v hostinci a tvrdil jim, že ŠIK¹⁵⁸ a CÍSAŘ¹⁵⁹ jsou „kontra“.¹⁶⁰ Když toto IVANOV tvrdil i u stolu, kde seděl Vlastimil KRATOCHVÍL, nar. [...], zaměstnanec n. p. Buzuluk Komárov, bytem Kváň [...], odpověděl mu KRATOCHVÍL, že Šik a Císař jsou „Charoši“. Nato kpt. IVANOV prohlásil, že KRATOCHVÍL je také „kontra“, zavolal samopalníka a nechal KRATOCHVÍLA odvést do vojenského prostoru Brdy. Zde ho posadili mezi auta, osvětlili reflektory a byl střežen třemi samopalníky. Později byl propuštěn, když prohlásil, že Šik a Císař jsou „kontra“ a Brežněv¹⁶¹ že je „Charoši“. KRATOCHVÍL neutrpěl zranění.

158 Ota Šik (1919–2004), 1958–1962 kandidát členství ÚV KSČ, 1962–1969 člen ÚV KSČ, 1960–1968 člen korespondent ČSAV, 1961–1968 ředitel Ekonomického ústavu ČSAV, duben 1968–září 1968 místopředseda vlády ČSSR, 1968–1969 poslanec ČNR, 1968–1970 a 1989–1992 akademik ČSAV. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj (eds.). *Biografický slovník vedoucích funkcionářů KSČ (1921–1989)*. L–Z. Praha: Academia – ÚSTR, 2018, s. 354–358.

159 Čestmír Císař (1920–2013), 1951–1952 vedoucí oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ, duben–září 1963 tajemník a člen sekretariátu ÚV KSČ, 1963–1965 ministr školství a kultury, 1964–1966 poslanec Národního shromáždění ČSSR, březen–srpen 1968 tajemník a člen sekretariátu ÚV KSČ, v srpnu 1968 člen předsednictva ÚV KSČ, 1969–1970 předseda ČNR a poslanec Federálního shromáždění ČSSR. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj, ref. 12, s. 219–223.

160 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 43, s. 128–138.

161 Leonid Iljič Brežněv (1906–1982), 1964–1982 první (generální) tajemník ÚV KSSS, 1960–1964 a 1977–1982 předseda prezidia Nejvyššího sovětu.

– Dne 13. 9. 1969 [1968] stál na zastávce autobusového nádraží Dubí[,] okr. Teplice[,] Jan HASPR, nar. [...], bytem Dubí II., [...], okr. Teplice. V 18.15 hod. jela kolem kolona sovětských vojsk. Jedno auto z kolony zastavilo u autobusové zastávky a v něm sedící důstojník se HASPRA na něco ptal. Ten se však k němu otočil zády. (Dodatečně byl získán poznatek, že si měl před kolonou aut uplívnout.) Sovětský důstojník HASPRA po tomto jednání tloukl do hlavy. HASPR se otočil a udeřil sovětského důstojníka rukou do obličeje. Pak se na HASPRA vrhla skupina sovětských vojáků, bila jej, nato ho naložila do nákladního automobilu a odjela s ním směrem na Teplice. V průběhu cesty byl HASPR přeložen do osobního automobilu GAZ, ve kterém seděli důstojníci Sovětské armády. Zde byl opět bit a ohrožován pistolí. Přitom mu mělo být řečeno, že Dubček jim „sere na hlavu, ale Svoboda¹⁶² je dobrý“. Nakonec mu jeden z důstojníků vystříhal nůžkami ve vlasech schody a pak ho před Bílinou vysadili na silnici. HASPR pak stopl nákladní auto, se kterým odjel do Teplíc, kde vyhledal lékařské ošetření. Bylo zjištěno, že má oděrky po celém těle, podlitiny ve tváři a z ucha mu tekla krev. Rovněž pociťuje bolesti v břišní dutině, kam prý byl sovětskými vojáky kopán. Po ošetření v teplické nemocnici byl HASPR propuštěn.

– Dne 7. 9. 1968 kolem 24.00 hod. u obce Strch, okres Pardubice[,] zastavili dva ozbrojení polští vojáci občana Karla LINHARTA z Lukovny [...], okres Pardubice, jedoucím vlastním vozem Škoda 1000 MB SPZ PA 07-34. Po zastavení mu řekli, že je musí vozit[,] a aniž by vyčkali souhlasu, nasedli do vozidla. Jeden v hodnosti poručík si sedl vedle řidiče, druhý vojn ozbrojený samopalem si sedl na zadní sedadlo. Karel LINHART je musel vozit po dobu dvou hodin. Teprve v obci Hradiště na Písku, kde byla polská hlídka s tankem, vystoupili. Poškozený věc dříve neoznámil z obavy před možnými represáliemi.

– V Praze 10 v Počernické ulici u věžových domů čp. 512, 513 a 514 zastavily dne 10. 9. 1968 v dopoledních hodinách dva obrněné transportéry se sovětskými vojáky, kteří namířili kulometry na uvedené domy. Z transportéru vystoupilo asi 20 vojáků a domy obklíčili. Provedeným šetřením bylo zjištěno, že poblíže uvedených věžových domů provádí stavební práce Pozemní stavby Písek a při práci používají nastřelovací zařízení na hřebíky. Vojska v domnění, že někdo střílí z pistole[,] zjišťovala[,] odkud je stříleno. Po vysvětlení a přesvědčení se o skutečnosti, odejela.

– Dne 6. 9. 1968 v 09.00 hod. byl při výkonu svého povolání v lese v katastru obce Nová Nosice, okr. Povážská Bystrica[,] zadržen sovětskými vojáky čl. občan Stanislav ROSINA, nar. [...], výpomocný lesní hajný. V místech zadržení je umístěna sovětská vojenská jednotka. Po zadržení byl jmenovaný vyslýchán a vytykáno mu, že je kontrarevolucionář a že bude zastřelen. Po 13.00 hod. byl propuštěn na příkaz velitele jednotky v hodnosti kapitána. ROSINA byl oblečen v lesnické uniformě

162 Arm. gen. Ludvík Svoboda (1895–1979), 1945–1950 ministr národní obrany, 1948–1968 poslanec Národního shromáždění, 1949–1952, 1968–1976 člen ÚV KSČ, 1968–1975 prezident ČSSR. Srov. ANEV, Petr; BÍLÝ, Matěj, ref. 163, s. 322–327.

a v klopě měl připíchnutou československou trikoloru, která mu byla při jeho odchodu odtrhnuta.

– Dne 17. 9. 1968 ve 23.20 hod. oznámil na VBŽ Praha-hlavní nádraží Sláva NEDONOS, nar. [...] [,] a jeho manželka Marie, nar. [...], bytem Praha 4, sídliště Pankrác II [...], blok 10, že ve 23.15 hod. zadrželi u Vrchlického sadu sovětští vojáci neznámého muže, kterého odvezli obrněným transportérem SPZ 21/12-1. Při dotazu na komandatuře pro Prahu 1 bylo sděleno, že zde nikdo zadržený není.

– Dne 15. 9. 1968 ve 20.30 hod. přišli do obce Jeneč dva sovětští důstojníci a pistolí ohrožovali místní občany. Z obce byli vykázáni předsedou MNV s. JIN-DÁČKEM. Oba důstojníci pak odešli do obce Hostivice, kde před n. p. Laktos zastavovali na vozovce v obou směrech vozidla a jejich řidiče ohrožovali pistolemi. Při tomto jejich jednání došlo k havárii vozidla bez zranění a hmotné škody. Hlídkou OO VB Hostivice byl vyrozuměn plk. KOTOV¹⁶³, který oba důstojníky odvezl nákladním autem k jejich jednotce. Dne 16. 9. 1968 se plk. KOTOV dostavil na OO VB Hostivice, kde celý případ prověřil a sdělil, že celou věc vyřídí ve své pravomoci a podá zprávu na MNV Jeneč a OO VB Hostivice.

– Dne 18. 9. 1968 kolem 19.00 hod. na silnici Trnava–Bucany stavěla skupiny vojáků maďarské armády v počtu asi dvanácti mužů (osádka vojenského nákl. automobilu SPZ YC-50-96) osobní motorová vozidla a kontrolovala jejich osádky. Na námitky hlídky VB, že to není jejich pravomoc, tvrdili maďarští vojáci, že dělají pořádek.

– Dne 18. 9. 1968 v nočních hodinách byl na velitelství vojsk SSSR v Praze 4, ul. 1. listopadu, předán pracovníkům OO VB 4 Zdeněk JEROLÍM, nar. [...], zaměstnán jako údržbář družstva DRUTĚVA, bytem Praha 3, [...], který byl v 19.30 hod. téhož dne v Praze 5, v ul. Na Bělidle zadržen sovětskými vojáky. Jmenovaný při výslechu na MO VB Smíchov uvedl, že ve výše uvedenou dobu se u hotelu BALKAN v Praze 5 v ul. Na Bělidle zastavil u skupiny sovětských vojáků a s jedním z nich se dal do rozhovoru. Ptal se[,] proč do ČSSR přijeli, proč cizí vojska střílela do našich občanů apod. Vzápětí k nim přišel staršina, který jej předvedl do hotelu BALKAN, kde je velitelství sovětské armády, zde byl krátce vyslechnut a jedním z důstojníků převezen na velitelství vojsk SSSR na Pankráci. Zde byl rovněž vyslýchán[,] a když odmítl vypovídat a podepsat protokol, byl předán příslušníkům VB.

– Dne 17. 9. 1968 kolem 22.00 hod. byla provedena v B. Bystrici před budovou autoškoly kontrola osobního vozidla řízeného učitelem autoškoly Samuelem KRNÁČEM hlídkou bulharské armády. Mezi uniformovanými vojáky byl i jeden muž v civilním oděvu, který na KRNÁČE namířil pistoli a žádal vydání jeho osobních dokladů, řidičského průkazu a technického osvědčení od vozidla. Vojáci, kteří doklady

163 Pravděpodobně plk. Konstantin Sergejevič Kotov, zástupce velitele Minského operačního pluku vnitřních vojsk.

převzali, uvedli, že si KRNÁČ pro doklady přišel druhý den na jejich velitelství. Po celou dobu jednání měli bulharští vojáci na KRNÁČE namířené samopaly. Druhý den ráno přinesli bulharští vojáci doklady na OO VB B. Bystrica. Případ bude řešen s velitelem bulharských vojsk v B. Bystrici.

– Dne 20. 9. 1968 v 01.00 hod. oznámil na OO VB Brno 3 Jiří KALIVODA, nar. [...], bytem Praha 2, [...], že 19. 9. 1968 po 22.00 hod. byl v lese za předměstím Brno-Lesná (kam zajel osobním autem se svou dívkou Marií KNÁKALOVOU z Prahy) zadržen a kontrolován po vystoupení z auta šestičlennou skupinou sovětských vojáků. Při té příležitosti mu byla v autě vykonána prohlídka, při které mu byla zabavena 2 pojítka radiostanice VXW 0-10, magnetofonový pásek s nahrávkou hudby, veškeré noviny a tiskoviny z Mezinárodního veletrhu Brno. Z klopky kabátu byl nucen sundat čl. trikoloru. O zajištění věci sepsali sovětské vojáci protokol a KALIVODOVI bylo doporučeno, aby se pro odňaté věci dostavil na stejné místo dne 20. 9. 1968 v 11.00 hod. Na zajištění věci mu nebylo vydáno potvrzení.

– Hlídka MO VB Vysočany zjistila, že dne 21. 9. 1968 v 01.00 hod. před budovou OÚNZ Vysočany zastavil obrněný transportér sovětských vojsk. Z něho vystoupili tři sovětské vojáci, zadrželi neznámého mladého muže, naložili ho do transportéru a odjeli. DŮ OO VB Praha 9 se proto spojil s náčelníkem sovětského velitelství pro Prahu 9 a žádal o sdělení důvodu zadržení našeho občana. Zástupce velitelství slíbil, že později podá vysvětlení. V průběhu tohoto jednání se na OO VB v Praze 9 dostavil Jiří STREJČEK, bytem Praha 9, Prosek, [...], a oznámil, že byl zadržen před budovou OÚNZ ve Vysočanech sovětským transportérem a později propuštěn na silnici mezi Horními a Dolními Počernicemi. Jako důvod svého zadržení uvedl, že si před projíždějícím transportérem odplivl. Jeho jednání mu bylo vytknuto a byl propuštěn.

– Dne 18. 9. 1968 kolem 20.00 hod. přišel neznámý kapitán sovětské armády v podnapilém stavu před dům Antona BUTKU v Rašově, okr. Žilina, a chtěl jít dovnitř. BUTKU mu odmítl otevřít a jmenovaný kapitán vystřelil proto z pistole jednu ránu do vzduchu. Pak odešel do bytu předsedy MNV v Raškově Antonínu NOVOTNĚMU, sedl si ke stolu a nadával mu kontrarevolucionářů. Přitom vytáhl pistoli, mával s ní před NOVOTNÝM a vypálil jednu ránu. Střela letěla kolem NOVOTNĚHO a zaryla se do kredence. Zraněn nebyl nikdo. Po tomto jednání kapitán sovětské armády odešel. Jeho jednání vyvolalo v obci značné pohoršení. Případ byl hlášen velitelství sovětských vojsk v Žilině.

– Dne 22. 9. 1968 kolem 14.00 hod. bylo voláno z velitelství sovětských vojsk v Praze 1, hotelu HAŠTAL, a požadováno, aby se k veliteli plk. KORŠUNOVI dostavil velitel VB z OO VB Praha 1. Důvodem mělo být zadržení hlídky VB ve složení nstržm. ONDRUŠEK¹⁶⁴ a stržm. MATĚJÍČEK. Na uvedené velitelství odejel zástupce

164 Nstržm. Jaroslav Ondrušek (nar. 2. 9. 1941), 1962–1974 příslušník SNB, 1. 7. 1964 – 30. 3. 1974 hlídkový příslušník MO VB Bartolomějská OO VB Praha 1 MS VB Praha.

náčelníka OO VB Praha 1 kpt. VLK¹⁶⁵ spolu s mjr. RYTÍŘEM¹⁶⁶, velitelem školy MV Pardubice, neboť stržm. MATĚJÍČEK je frekventantem této školy a v současné době je přechodně v Praze na výpomoci. Po příchodu na velitelství sovětských vojsk byli přijati plk. KORŠUNOVEM, který jim sdělil následující:

V odpoledních hodinách dne 22. 9. 1968 po 13. hod. byla na prohlídce Staroměstského náměstí skupina sovětských důstojníků (v počtu asi 50 osob), která si prohlížela orloj. V té době k této skupině přišli dva vojáci čsl. armády a počali se se sovětskými důstojníky bavit. Mezitím se v uvedeném prostoru objevila hlídka VB ve složení nstržm. ONDRUŠEK a stržm. MATĚJÍČEK a něco našim vojákům řekla. Co bylo řečeno vojákům[,] plk. KORŠUN nevěděl. Když od nich hlídka VB odešla, odešli také příslušníci ČSLA. Dále plk. KORŠUN uvedl, že když byla hlídka VB dotazována[,] co našim vojákům říkala, odpověděl jeden z hlídky, že jim do toho nic není, že hlídka VB poslouchá své velitele a plní jejich rozkazy. Rovněž uvedl, že po zadržení hlídky VB přišel na jejich velitelství nstržm. HRUBEC¹⁶⁷, představil se jako velitel směny a žádal propuštění hlídky. Jako bezprostřední velitel hlídky byl rovněž zadržen, aby prý sovětské velitelství zjistilo, kdo vydává rozkazy, které jsou neplněním stanovených moskevských dohod.¹⁶⁸ (V daném případě, že bylo bráněno našim občanům v navazujícím styku se sovětskými vojsky.)

Kpt. VLK odpověděl plk. KORŠUNOVI, že podle uvedených okolností nebylo jednání hlídky správné, avšak že si provede přešetření případu a věc uvede do pořádku. Zároveň požadoval vydání zadržené hlídky VB. Plk. KORŠUN jednání ukončil s tím, že hlídku VB nevydá[,] dokud nejméně náčelník MS VB Praha se mu písemně neomluví. Odmítl dále i požadovaný rozhovor se zadrženými příslušníky VB.

Po odchodu od plk. KORŠUNA byla věc hlášena na MS VB Praha operačnímu důstojníku mjr. PRCHALOVI. Bylo rozhodnuto, že společně s mjr. PRCHALEM bude provedeno jednání o vydání hlídky VB na velitelství sovětských vojsk města Prahy v Praze 4. Zde po hodině čekání byli přijati plk. KALINIČENKEM. Rovněž i zde bylo odmítnuto hlídku VB vydati do doby, než bude provedeno patřičné šetření ze strany sovětské armády. Plk. KALINIČENKO uvedl, že se musí vyšetřit, kdo dává rozkazy příslušníkům VB, aby bránili v jednání čsl. občanům se sovětskými vojáky. Jelikož VB neplní v tomto směru vydané rozkazy¹⁶⁹, bude jednat se s. minist-

165 Kpt. Otakar Vlk (nar. 11. 7. 1925), 1945–1981 příslušník SNB, 19. 6. 1964 – 31. 10. 1972 zástupce náčelníka OO VB Praha 1 MS VB Praha.

166 Mjr. Jaroslav Rytíř (nar. 9. 4. 1925), 1945–1981 příslušník SNB, 1. 7. 1968 – 31. 3. 1971 odborný učitel II. stupně SOŠ MV Pardubice.

167 Stržm. Antonín Hrubec (nar. 29. 11. 1943), 1966–1970 příslušník SNB, 1. 2. 1968 – 31. 1. 1970 velitel směny MO VB Bartolomějská OO VB Praha 1 MS VB.

168 Srov. VONDROVÁ, Jitka; NAVRÁTIL, Jaromír, ref. 14, s. 271–274; PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí – plánování – provedení*. Praha: Argo, 2004, s. 275–285.

169 K rozkazům ministra vnitra ČSSR vydaným v tomto období srov. Rozkazy ministra vnitra z roku 1968 In: *USTR.cz* [online]. [Cit. 2020-11-01.] Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/srpen-1968-ministerstvo-vnitra/rozkazy-ministra-vnitra-rok-1968>.

rem vnitra. Oznámil zástupcům VB, že bude-li se nadále opakovat podobné jednání hlídek VB, budou zadržovány hlídkami sovětské armády. Po 18. hod. bylo jednání ukončeno. Na MS VB Praha bylo později zjištěno, že náčelník pplk. TICHÁČEK¹⁷⁰ byl o případu zadržené hlídky VB vyrozuměn a rozhodl, že ve věci bude sám jednat s vedením sovětských vojsk dne 23. 9. 1968.

Zadržení orgánové VB byli po 24. hod. propuštěni.

– Dne 23. 9. 1968 bylo orgány OO VB Klášterec, okr. Chomutov, zjištěno, že téhož dne kolem 17.00 hod. byl vojáky sovětských vojsk, kteří projížděli Kláštercem n. Ohří, zadržen a odvezen Petr HODÍK, nar. [...], bytem Klášterec n. Ohří, [...], zaměstnan jako dělník Porcelánky v Klášterci nad Ohří. Důvod jeho odvezení byl v tom, že při projíždění auta se sovětskými vojáky pohrozil na tyto pěstiti. Auto zastavilo, z vozu vystoupil jeden voják, pěstiti udeřil několikrát HODÍKA do obličeje, načež jej naložil do auta a odejeli do prostoru sovětských vojsk u Loun. Zde byl HODÍK vyslýchán důstojníkem sovětské armády, zda není kontrarevolucionář, zda nemá zbraně a zda zbraně se nedostávají do továrny. Výslech trval asi dvě hodiny a po tomto byl HODÍK odvezen zpět do Klášterce na místo, kde byl sovětskými vojáky zadržen. HODÍK nemohl uvést číslo vojenského vozidla ani jméno důstojníka, který ho vyslýchal. Šetření provádí OO VB Klášterec.

– Dne 21. 9. 1968 kolem 24.00 hod. v Praze 4 na Pankráci u autobusového nádraží zastavil voják sovětské armády projíždějícího taxikáře Miroslava PAULA, nar. [...], bytem Praha 4, [...]. Po zastavení nasedl do automobilu a nařídil řidiči, aby jel. PAUL mu odpověděl, že končí a jede domů. Nato mu voják sdělil, že potřebuje odvést asi 10 km za Prahu směrem na Benešov, do Jesenice. Když přijeli k Thomayerově nemocnici, chtěl řidič odbočit směrem k sídlišti Krč. V tom okamžiku voják zvedl samopal a řekl mu, že ho zastřelí, nepojede-li tam, kam on potřebuje. Pod touto pohrůzkou PAUL od svého úmyslu upustil a zůstal sedět v autě. Pro jeho odmítavý postoj voják od svého požadavku upustil. Donutil jej však samopalem, aby si přesedl na jeho místo a sám si sedl za řízení. Otočil vozidlo a řídil ho zpět do Prahy. Asi na poloviční cestě otočil, zajel znovu do Jesenice, kde zastavil v lese na místě původním. Při tom PAULOVÍ říkal, že čeká na další čtyři vojáky. Poté nastartoval automobil a řídil ho směrem ku Praze. Když přijížděli do Prahy, namířil najednou na PAULA samopal a žádal, aby mu dal peníze, vodku a jídlo. PAUL mu řekl, že s ním musí jít tedy do bytu, kde má pivo a nějaké jídlo. Voják s tím souhlasil. Když přijeli před dům, voják zastavil a pod samopalem vedl PAULA do jeho bytu. Cestou a potom i v bytě mu vyhrožoval, že když bude proti němu něco dělat, že jej zastřelí. Za přítomnosti manželky PAULA vypil voják pivo a snědl nějaké pečivo. Mezitím manželka PAULA z bytu odešla a venku celou věc oznámila hlídce VB z MO VB Modřany. Hlídka pod vedením prap. HOLÍKA¹⁷¹ se

170 Pplk. prom. právník Vladimír Ticháček (nar. 25. 9. 1924), 1955–1971 příslušník SNB, 16. 2. 1963 – 15. 3. 1970 náčelník MS VB Praha.

171 Prap. Josef Holík (nar. 24. 2. 1931), 1958–1975 příslušník SNB, 1. 7. 1964 – 30. 9. 1968 výkoný příslušník MO VB Krč OO VB Praha 4 MS VB Praha.

okamžitě dostavila na místo a zjistila, že PAUL s vojákem jsou již v autě a voják, sedící opět za volantem, se připravuje k vyjetí. Zamezila jim proto v jízdě. Telefonicky byl vyrozuměn dozorčí útvaru OO VB Praha 4, který se okamžitě spojil s velitelstvím sovětské armády a žádal, aby si na místě vojáka převzali. Službu konajícím důstojníkem bylo toto odmítnuto s tím, aby zákrok provedli příslušníci VB a voják jim byl předán přímo na velitelství. To bylo provedeno a voják spolu s taxikářem PAULEM byl převezen do budovy velitelství, kde si jej převzali nezjištění důstojníci sovětské armády. PAUL byl po výslechu propuštěn. Příslušníkům VB bylo sděleno, že případ bude řešit sovětské velitelství samo.¹⁷²

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 183–218, příloha III, dokumentace vybraných typických případů zadržení (kontrol, prohlídek apod.) čs. občanů a veřejných činitelů příslušníky cizích vojsk od 21. 8. 1968. Strojopis, originál, 36 s.

Dokument č. 1e

[1968, 30. září – Praha]. Přehled vybraných případů vměšování příslušníků okupačních vojsk Varšavské smlouvy narušujících pravomoci a kompetence československých státních orgánů a veřejných činitelů

[...] ¹⁷³

– Dne 25. 8. 1968 kolem 14.00 hod. dostavil se sovětský genmjr. s dalšími důstojníky do budovy O-VB Zvolen, kde požadoval stáhnout tajné vysílačky, které prý jim ohrožují bezpečnost přistání letadel na letišti Sliač. Vyhržoval, že nebude-li jeho požadavek splněn, dá rozkaz tyto vysílačky odstřelovat raketami z letadel.

– Dne 5. 9. 1968 přišli sověští důstojníci na OV KSČ Tábor a prohlásili, že nesouhlasí s obsahem některých článků v okresních novinách. Současně dali pracovníkům OV KSČ na vědomí, že nebude-li učiněna náprava, mají právo tiskárnu zavřít.

– Dne 4. 9. 1968 se v odpoledních hodinách dostavil k předsedovi MěNV v Lipovském Mikuláši důstojník sovětských vojsk a žádal o přidělení 4 kancelářských a 16 bytových jednotek. Kancelářské místnosti mu byly přislíbeny, avšak byty nikoliv.

172 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 35.

173 V záhlaví je strojopisná poznámka: „V posledních týdnech, jak vyplývá i z předkládané zprávy, se celostátně a zvláště ve velkých městech, množí případy, kdy velitelé dislokovaných jednotek cizích armád vznášejí různé požadavky na příslušné místní čs. orgány a v některých případech svým vměšováním vážně narušují pravomoc a výkon služby čs. veřejných činitelů. Tyto případy nejsou vždy spojeny s incidenty, často však souvisí např. s mařením potřebného průběhu vyšetřování vážných následků dopravních nehod, zranění čs. občanů střílbu cizích vojenských jednotek, se zadržením čs. občanů i čs. veřejných činitelů nebo jinou trestnou činností příslušníků cizích vojsk. Přesná kategorizace a právní kvalifikace těchto případů je proto velmi obtížná a v případech, kdy došlo zároveň k závažnějším trestným činům[,] jsou uváděny v ostatních připojených přílohách ke zprávě.“

– Dne 6. 9. 1968 byla uskutečněna společná schůzka náčelníka odboru vyšetřování VB, náměstka krajského prokurátora v Českých Budějovicích a tří vojenských prokurátorů SSSR působících v Českých Budějovicích za účelem dohody postupu při objasňování příčin zastřelení čs. občana Bohumíra SOUKUPA sovětskými vojáky dne 5. 9. 1968. Čs. orgány žádaly, aby byl umožněn výslech sovětských vojáků a vydání stříelných zbraní za účelem provedení kriminalistické expertízy. K dohodě nedošlo, sovětské zástupci sdělili, že výslechy i expertízu provedou sami. Ani při dalším jednání mezi hlavním vojenským prokurátorem ČSSR plk. RICHTREM¹⁷⁴ a prokurátorem SSSR mjr. POPOVEM nedošlo k dohodě a čs. požadavkům nebylo vyhověno.

– Dne 30. 8. 1968 vniklo do budovy PZO Chemapol v Praze, Panská ulice, přibližně asi 20 cizích vojáků a provedli zběžnou prohlídku této budovy s cílem nalézt letáky protisocialistického obsahu. Požadovali na jejich výskyt jakékoliv upozornění od přítomných pracovníků, jinak hrozili zatýkáním. Za hodinu byla prohlídka budovy opakována[, a to údajně z důvodů, že z budovy bylo na cizí vojáky vystřeleno. Současně požadovali, aby byla shromážděna veškerá tiskařská a rozmnožovací technika do jedné místnosti. Tento požadavek vedení podniku Chemapol odmítlo. Asistující vojáci odešli s tím, že splnění svého příkazu prověří později. K této opětovné prohlídce došlo před jimi stanovenou lhůtou; výsledek byl opět negativní.

– Dne 23. 8. 1968 v 5.45 hod. přijel na nádraží v Jiříkově motocykl s přívěsným vozíkem s počtem 7 vojáků NDR. Důstojník vtrhl do místnosti pro výpravčího a s pistolí v ruce donutil zaměstnance ČSD, aby odstoupili od svých stolů a přístrojů, které vyvěsil. Dalších 6 vojáků vylezlo na střechu nádražní budovy, kde strhli transparenty a odjeli s nimi na území NDR.

– Dne 25. 8. 1968 v 19.30 hod. přijel na státní hranici ve Vejprtech, okr. Chomutov, vůz zn. GAZ, a to z vnitrozemí NDR, který byl vybaven rozhlasovou aparaturou a vysílal štvavé relace v české řeči. Po 10 minutách se uvedený vůz přesunul na úroveň obvodního oddělení VB Vejprty a dále do prostoru Loučná, kde v relacích pokračoval. Obsahem relací bylo, že ČSSR nedodržela podmínky „Bratislavského prohlášení“¹⁷⁵ a že k nám spojenecká vojska přišla chránit socialismus.

– Dne 27. 8. 1968 v bezprostřední blízkosti státní hranice ČSSR s NDR, na straně NDR, byly namontovány rozhlasové tlampače za účelem šíření propagandy proti ČSSR. Bylo tomu tak v obci Jiříkov, Rumburk a Varnsdorf.

– Dne 31. 8. 1968 ve 2.50 hod. bylo oznámeno na Pohraničním oddělení VB Dolní Poustevna, okr. Děčín, že u státní hranice v objektu n. p. Centraflor se pohybují nějací muži. Na místo se dostavila dvoučlenná hlídka VB, která zjistila, že u brány na státní hranici stojí 5 uniformovaných příslušníků NDR, další 3 mezi budovami

174 Plk. JUDr. Milan Richter (1924–1996), 1968–1969 hlavní vojenský prokurátor – náměstek generálního prokurátora ČSSR. Srov. ZÍTEK, Adam; PAŽOUT, Jaroslav, ref. 8, s. 252–253.

175 K Bratislavské konferenci šesti států Varšavské smlouvy srov. VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968. Anatomie rozhodnutí*. Praha: Svoboda, 1991, s. 77–83; VONDROVÁ, Jitka; NAVRÁTIL, Jaromír, ref. 14, s. 151–155; PAUER, Jan, ref. 163, s. 152–159.

národního podniku a nezjištěný počet v samém objektu n. p. Centraflor. Hlídka VB byla příslušníky NDR ohrožována samopaly a jeden z příslušníků NDR se představil jako velitel ppor. KRAUS a žádal odchod hlídky VB pod pohrůzkou střelby.¹⁷⁶ Hlídka VB byla nucena se stáhnout. V této době bylo oznámeno z n. p. Centroflor, že příslušníci NDR opustili území ČSSR brankou na státní hranici, od které má klíče příslušník pohraničního útvaru NDR LANGER. Na objektu Centroflor vznikla poškozením střechy škoda ve výši 500 Kčs.

– Dne 24. 8. 1968 došlo na vedení I. správy MV k jednání se sovětským vedoucím poradcem LITVINOVEM¹⁷⁷, na němž byl také přítomen předseda CÚV KSČ na rozvědce. Poradce LITVINOV při té příležitosti ostrou formou sdělil, že nemají být uznávány žádné příkazy ministra PAVLA, neboť ten nezasedá ve vládě, a proto jeho příkazy jsou nelegální.¹⁷⁸ Zdůraznil, že je nutno bezpodmínečně poslouchat příkazy náměstka ŠALGOVIČE¹⁷⁹ a plk. ŽEMLY¹⁸⁰. Rovněž za neplatný prohlásil rozkaz ministra vnitra¹⁸¹, podepsaný za správnost plk. ŠEBOREM¹⁸², s tím, že není právoplatný, neboť ŠEBOR byl již minulý den zbaven funkce. Rovněž mimořádný XIV. sjezd KSČ¹⁸³ a vysílání legálního čs. rozhlasu prohlásil za nelegální činnost. Na adresu příslušníků rozvědky prohlásil, že každý, kdo nesouhlasí s postupem zemí Varšavské smlouvy, je kontrarevolucionář. Ohlásil, že na nádvoří hlavní budovy rozvědky bude umístěn obrněný vůz s posádkou[,] a to nejen k ochraně budovy, ale k udržení vnitřní stability.¹⁸⁴

176 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 34.

177 Plk. Nikolaj Borisovič Litvinov, hlavní zmocněnec (poradce) I. HS KGB při Správě rozvědky MV (I. S-MV).

178 Srov. *Sedm pražských dnů*, ref. 45, s. 232; BÁRTA, Milan. Podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Josef Pavel a pokus o reformu bezpečnostního aparátu v roce 1968. In: ROKOSKÝ, Jaroslav; VESELÝ, Martin (eds.). *Za svoji ideou, za svým cílem (1939–1989)*. Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae. Studia historica, roč XXI. Ústí nad Labem – Brno: UJEP – Doplněk, 2018, s. 416–420.

179 Plk. Viliam Šalgovič, CSc. (1919–1990), 1. 6. 1968 – 24. 8. 1968, náměstek ministra vnitra ČSSR pro Státní bezpečnost. Srov. KALOUS, Jan, ref. 3, s. 164–170.

180 Plk. Zdeněk Žlábek, krycím jménem ŽEMLA (nar. 11. 10. 1925), 1945–1985 příslušník SNB, 20.–27. 8. 1968 pověřený náčelník I. S-MV. Srov. KALOUS, Jan; ŽÁČEK, Pavel (eds.). *Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953–1989*. Praha: ÚSTR – Academia, 2017, s. 537–544.

181 Srov. KOUDELKA, František, SUK, Jiří (eds.). *Ministerstvo vnitra a bezpečnostní aparát v období pražského jara (leden–srpen 1968)*. Díl 7. Brno: Doplněk, 1996, s. 229.

182 Plk. Oldřich Šebor (nar. 1. 6. 1924), 1951–1969 příslušník SNB, 1. 7. 1964 – 31. 3. 1969 náčelník VII. správy MV.

183 Srov. CVRČEK, Lukáš. Vysočany 1968. Mimořádný XIV. sjezd KSČ. In: *Securitas Imperii* č. 1 (15). Praha: ÚSTR, 2009, s. 138–183; ŽÁČEK, Pavel, ref. 43, s. 173–179; PELIKÁN, Jiří (ed.). *Tanky proti sjezdu: protokol a dokumenty XIV. (vysočanského) sjezdu KSČ*. Praha: Novela bohemia, 2018.

184 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 4, s. 379–380.

– K dalším jednání došlo 26. 8. t. r., kdy poradce LITVINOV si zavolal zástupce CÚV KSČ a za přítomnosti plk. ŽEMLY strohým způsobem odsoudil skutečnost, že zasedají stranické orgány na rozvědce a jednají o rezoluci podporující stanovisko hlavního výboru KSČ na MV.¹⁸⁵ LITVINOV zdůraznil, že nadále neuznává tzv. legální představitele a žádá, aby byl zajištěn na rozvědce klid a stabilita. Nebude-li toho dosaženo, je rozhodnut „postavit za to odpovědné činitele ke zdi“.¹⁸⁶

– Dne 19. 9. 1968 asi o 04.10 hod. došlo k postřelení sovětského vojáka v prostoru Kalvarie, okr. Humenné, kde sovětská vojska mají své stanoviště. Podle dosavadního vyšetřování mělo k postřelení dojít v době, kdy voják vykonával strážní službu u tanku; byl prý postřelen do levé nohy dvěma střelami, pravděpodobně ze samopalu. Podle tvrzení sovětských vojáků při informativním výslechu mělo být údajně na tank střeleno jinou osobou než některým ze sovětských vojáků. Místo, odkud mělo být střeleno (podle udání sovětských vojáků)[,] bylo podrobně prohlédnuto orgány okresního oddělení VB Humenné za pomoci minohledače a služebního psa, ovšem bez kladného výsledku. Nábojnice nebyly nalezeny ani pes nenašel žádnou stopu. Se souhlasem sovětského velitele byla provedena obhlídka objektu (tanku), na kterém se měl nacházet postřelený voják. Nebyly zjištěny žádné stopy po projektilích. Na žádost sovětských vojáků byla provedena prohlídka zbraní u místní posádky ČSLA v Humenném, bez výsledku. Vyšetřovací hlídka z O-VB Humenné ve snaze zjistit pachatele a příčinu postřelení sovětského vojáka, vešla ve styk s velitelem sovětské posádky a žádala o styk a rozhovor se zraněným vojínem, s lékařem, který vojáka ošetřoval, jakož i s ostatními vojáky – svědky případu. Žádala o vydání věcí (bot, kalhot, ponožek) zraněného za účelem provedení expertízy. Žádosti orgánů VB nebylo vyhověno. Uvedené požadavky byly sovětským velitelem odmítnuty s tím, že oni sami si vše nejdříve prošetří a v případě potřeby o zjištění pachatele se obrátí na O-VB v Humenném. Vyšetřuje O-VB Humenné.

– Dne 17. 9. 1968 v 10.00 hod. obsadila sovětská vojska budovu tiskárny ve Zvolenu. Zaměstnanci tiskárny museli opustit pracoviště a sověští vojáci provedli prohlídku celé tiskárny. Prohlídku zaměřili na hledání zakázaného krajského časopisu „Smer“, který podle jejich sdělení měl být v tiskárně tištěn. Po skončení prohlídky, která byla negativní, opět budovu tiskárny uvolnili. Dne 18. 9. 1968 již v tiskárně pokračoval normální provoz.

– Náčelník Okresního oddělení VB Komárno mjr. dr. CHOVANEC¹⁸⁷ zjistil dne 18. 9. 1968 mezi občany města Komárna, že toho dne přišla do kasáren VÚ 1736 v Komárně skupina sovětských důstojníků v čele s generálem sovětské armády, kteří si prohlédli všechny objekty, jakož i bytovací prostory. Tuto skutečnost potvrdili

185 Srov. *Sedm pražských dnů*, ref. 45, s. 157.

186 Srov. ŽÁČEK, Pavel, ref. 4, s. 380; KAŇÁK, Petr; DVOŘÁKOVÁ, Jiřina; JUROVÁ, Zdenka. *Československá rozvědka a pražské jaro*. Praha: ÚSTR, 2016, s. 52–53.

187 Mjr. JUDr. Ján Chovanec (nar. 24. 1. 1920), 1946–1976 příslušník SNB, 1. 7. 1966 – 31. 3. 1976 náčelník OO VB Komárno S-VB Bratislava.

i členové velitelského sboru tamní posádky. Mezi občany Komárna se hovoří, že čs. vojáci budou muset kasárna opustit a do těchto že se nastěhují sovětské jednotky. Jak mjr. CHOVANEC zjistil u náčelníka štábu VÚ 1736, dosud vysloveno konečné stanovisko nebylo.

– Dne 19. 9. 1968 kolem 22.00 hod. navštívili 3 sovětsí důstojníci, kteří přijeli vozidlem GAZ, restauraci „U černého lesa“ v Karviné. Zde ve společnosti Vladimíra JURČÍKA, nar. [...] [,] a Kolomana JAVORY, nar. [...], horníků na dole ČSLA, požívali alkoholické nápoje. Kolem 23.30 hod. odjeli všichni zmíněným automobilem GAZ do vinárny v hotelu „Jelen“ v Karviné I. Nezajištěné vozidlo odstavili na náměstí v Karviné. Ve vinárně pokračovali v pití alkoholických nápojů. Mezi hosty vinárny a sovětskými důstojníky došlo k rozepři. Vzájemná výměna názorů se vyhrotila natolik, že nadporučík sovětské armády (později zjištěný KYSELOV) a oba majoři (odmítli se prokázat) vytáhli pistole a ohrožovali přítomné hosty. Na požádání vedoucího podniku se na místo dostavili příslušníci OO VB Karviná-město npor. HUBA a stržm. TUREČEK¹⁸⁸, jimž se podařilo spor urovnat. Po chvíli došlo ze strany těchto sovětských důstojníků před hotelem „Jelen“ k další výtržnosti. Z nezajištěného vojenského automobilu GAZ jim byly údajně neznámým pachatelem odcizeny 3 samopaly se zásobníky a náboji, které před odchodem do vinárny nechali v autě ležet. Hlídkou VB jim bylo doporučeno, aby se věc projednala s vyloučením veřejnosti na obvodním oddělení VB v Karviné. Po příchodu na toto oddělení VB počali sovětsí důstojníci tvrdit, že odcizené samopaly se musí nacházet na OO VB[,], a žádali jejich vydání. Prohlásili, že jak jim samopaly nebudou vydány, a to do 07.00 hod. dne 20. 9. 1968, že zavedou ve městě revoluční pořádek a použijí i tanky. Za účelem dopadení pachatele krádeže samopalů byla Veřejnou bezpečností vyhlášena okamžitě bezpečnostní akce, jíž se postupně zúčastnilo 35 příslušníků VB Karviná. Bez výsledku. O případu byl vyrozuměn velitel sovětských vojsk, která jsou umístěna v prostoru Karviná II, SOVINEC a sovětský velitel pro okres Karviná pplk. VOROBEV.

Dne 20. 9. 1968 o 21.15 hod. byla telefonicky vyžádána zpráva o stavu věci na O-VB Karviná. Náčelník O-VB mjr. NADÝMÁČEK¹⁸⁹ sdělil: „Pátrací a vyšetřovací akce probíhá nepřetržitě od včerejšího dne. Dnes v poledne jsme byli náměstkem předsedy ONV Karviná s. POLÁKEM zvoláni na sovětské velitelství, kde byla vyslovena ostrá nespokojenost s naší prací, zejména že jsme dosud pachatele krádeží zbraní nedopadli a odcizené zbraně sovětským vojákům nevrátili. V akci, kterou vedu společně s náčelníkem 1. odboru S-VB Ostrava mjr. PÁLKOU¹⁹⁰ je nasazeno 50 příslušníků VB z S-VB Ostrava, Frýdku-Místku a O-VB Karviná. Je zpracován

188 Stržm. Otto Tureček (nar. 10. 8. 1941), 1965–1975 příslušník SNB, 16. 1. 1965 – 28. 2. 1975 hlídkový příslušník OO VB Karviná-Nové město S-VB Ostrava.

189 Mjr. Ladislav Nadýmáček (nar. 24. 10. 1922), 1950–1980 příslušník SNB, 1. 9. 1968 – 31. 5. 1975 náčelník O-VB Karviná S-VB Ostrava.

190 Mjr. Eduard Pálka (nar. 16. 3. 1925), 1945–1984 příslušník SNB, 1. 8. 1954 – 30. 11. 1972 náčelník 1. odboru S-VB Ostrava.

plán operativně vyšetřovacích a pátracích úkolů. Na útvaru je přítomen pplk. sovětské armády ARTJUŠENKO¹⁹¹, který dozírá na průběh vyšetřování a akce. V práci se intenzivně pokračuje.¹⁹²

V odpoledních hodinách dne 20. 9. 1968 se na okresní oddělení VB Karviná dostavila skupina sovětských důstojníků a předala čísla odcizených samopalů – cc 1928, ap 4855, 0499. Jedná se o samopaly s pevnou dřevěnou pažbou se zásobníky pů[l]kulatého tvaru. Sovětští důstojníci současně prohlásili, že nenajdou-li se odcizené samopaly do 07.00 hod. dne 21. 9. 1968, pak obsadí Karvinou sovětskými tanky a budou provádět domovní prohlídky dům od domu. V kanceláři náčelníka OO VB Karviná zůstali 4 sovětští důstojníci s tím, že budou sledovat činnost náčelníka O-VB. K nalezení odcizených zbraní byla provedena tato opatření:

1) Po obdržení výrobních čísel odcizených samopalů nebylo¹⁹³ po nich vyhlášeno okamžitě pátrání.

2) Náčelník OO VB Karviná informoval o celé situaci vedoucího tajemníka OV KSČ a předsedu ONV v Karviné, kteří zařídili, aby osazenstvo všech podniků a závodů v okrese pomohlo v pátrání po odcizených zbraních, aby ve všech místních rozhledech v okresech byla vysílána výzva občanům o pomoc při pátrání a byly vydány letáčky se stejnou výzvou.

3) Do pátrání byli zapojeni všichni příslušníci VB v okrese Karviná a současně vysláno do Karviné 40 operativních pracovníků ze správy VB, městské správy VB a oddělení VB Frýdek-Místek.

4) V 15.30 hod. dne 20. 9. 1968 navštívil mjr. BUCHTELA¹⁹⁴ náčelníka S-VB Ostrava spolu s pplk. ZAPLETÁLEM¹⁹⁵, náčelníkem správy Stb v Ostravě¹⁹⁶[,] sovětské velitelství, kde vznesli námítky proti zamýšlenému opatření sovětských vojsk. Současně informovali pplk. KARANCEVA [KAZANCEV]¹⁹⁷ o všech opatřeních, která jsou za účelem pátrání po zbraních prováděna.

Dne 21. 9. 1968 byl v ranních hodinách v Karviné nalezen pohozený sovětský samopal č. cc 1928 (jeden z odcizených samopalů), jeden zásobník a 27 ks ostrých nábojů. Po ohledání byl samopal předán styčnému důstojníku sovětských vojsk pplk. ARTJUŠENKOVI. Daktyloskopické stopy na samopalu nebyly zjištěny. Styčný

191 Pplk. G. A. Artjušenko, náčelník průzkumu 24. motostřelecké divize.

192 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 35.

193 Přeskrtnuto zeleným perem.

194 Mjr. Ing. Antonín Buchtela (nar. 6. 9. 1925), 1952–1980 příslušník SNB, 1. 8. 1968 – 30. 9. 1980 náčelník S-VB Ostrava.

195 Pplk. Ing. Zdeněk Zapletal (nar. 13. 3. 1924), 1949–1981 příslušník SNB, 15. 7. 1968 – 14. 2. 1970 náčelník S-StB Ostrava.

196 K činnosti S-StB KS-SNB Ostrava srov. PĚČEK, Ladislav. Vedení Státní bezpečnosti v Ostravě se podílelo na přípravě vojenské intervence. In: JIŘÍK, Karel, ref. 45, s. 167–169.

197 Plk. Michail Konstantinovič Kazancev, zástupce velitele 24. motostřelecké divize a vojenský velitel Ostravy.

důstojník sovětských vojsk sdělil, že jeden z poškozených sovětských důstojníků má být npor. KYSELOV. Další jména poškozených důstojníků ztrátou samopalu nebyla sdělena a rovněž nebyl povolen jejich výslech. Případ převzal k dalšímu řízení odbor vyšetřování Stb Ostrava.

Pachatelé krádeže – čs. občané – byli usilovnou vyšetřovací akcí našich orgánů zjištěni a vzati do vazby. Jinou otázkou zůstává způsob jednání a vyhrožování našim orgánům ze strany sovětských velitelů.

– Dne 13. 9. 1968 byl telefonicky požádán pplk. MENOŠEK, zástupce náčelníka Městské správy VB Praha, aby se dostavil na velitelství sovětských vojsk ke generálu GULJEVOVI [GULAJEV]¹⁹⁸. Gen. GULJEVOV mu nanesl tyto problémy:

1) Není spokojen se zajišťováním veřejného pořádku v Praze a činí nás zodpovědnými za to, že nebudou-li přijata rázná opatření, povolá do Prahy zpět svá vojska k udržení pořádku.

2) Má zprávy, že v některých restauracích v Praze se mají organizovat kontrarevoluční skupiny mladých lidí, které chtějí provádět akce proti vojskům SSSR.

3) Dal přísný zákaz velitelství ČSLA Praha, aby naši vojáci vykonávali pořádkovou službu s příslušníky VB, nevycházeli z kasáren, prováděli výcvik, střelbu apod.

Na námitky uvedené zástupcem náčelníka MS VB Praha spočívající v tvrzení, že veřejný pořádek v Praze je řádně zajištěn, odpověděl gen. GULJEVOV, že v Praze bude hodnotit situaci on, že je přesvědčen a má o tom nezvratné důkazy, že veřejný pořádek není zajišťován dostatečně. Na návrh, aby k hodnocení veřejného pořádku byl přizván primátor NVP[,] odpověděl zamítavě. Na požadavek o sdělení restaurací, kde dochází k soustřeďování kontrarevolučních skupin mladých lidí[,] odpověděl kladně a zdůraznil, že bude sám informovat náčelníka Stb. Na další námitku[,] týkající se společných hlídek příslušníků VB a ČSLA a s odvoláním na rozkaz ministra národní obrany a ministra vnitra¹⁹⁹[,] odpověděl, že žádný takový rozkaz nezná a vojenským velitelem je on. Zdůraznil, že bezpečnost se zavázala vládě republiky zajistit vlastními silami veřejný pořádek a musí to tedy provést. Nemá-li dosti sil, je gen. GULJEVOV ochoten dát k dispozici jakékoliv množství sovětských vojáků do společných pořádkových hlídek.

– Dne 15. 9. 1968 v 7.30 hod. žádal kpt. ZACHAROV z vedení sovětských jednotek z hotelu u Haštala v Praze 1, aby se k němu dostavili vedoucí funkcionáři OO VB Praha 1. Dostavil se k němu zástupce náčelníka VB mjr. MALÝ²⁰⁰ a náčelník Místního oddělení VB Praha 1 mjr. HUBÁČEK²⁰¹ s tlumočником pprap. BLIZNIČEN-

198 Genpor. Nikolaj Dmitrijevič Gulajev (1918–1985), 1968–1974 velitel 10. samostatné armády PVO.

199 Srov. rozkaz ministra vnitra č. 51 z 31. 8. 1968. In: *USTR.cz* [online]. [Cit. 2020-11-01.] Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/rmv1968/rmv51.pdf>.

200 Mjr. Josef Malý (nar. 23. 12. 1920), 1945–1976 příslušník SNB, 1. 6. 1965 – 31. 1. 1969 zástupce náčelníka OO VB Praha 1 MS VB Praha.

201 Mjr. Vladimír Hubáček (nar. nar. 19. 7. 1928), 1945–1970 příslušník SNB, 1. 10. 1965 – 31. 10. 1968 náčelník MO VB Jindřišská OO VB Praha 1.

KEM²⁰² z MO VB Praha 2. Sovětský zástupce vytykal pracovníkům VB, že služba orgánů VB na Václavském náměstí je nedostatečná, jsou zde i v přilehlých ulicích vylepovány plakáty a dochází k výtržnostem ze strany občanů. Uvedl, že hlídky VB jsou pasivní a nejeví zájem o zlikvidování těchto jevů. Uvedl, že mají přehled o výskytech letáků a nápisů. Sdělil, že v případě zjištění takového jevu vezmou příslušníci VB na velitelství a předají potom vedení OO VB. Dále mjr. MALÉMU sdělil, že sovětská vojska opustila hlavní město, ale bezpečnost nedokáže zajistit pořádek. Z těchto důvodů musí sovětská vojska zůstat v ČSSR[,] a to do doby, než bude v hlavním městě pořádek, i kdyby to mělo trvat 50 let. Odstraňování nápisů a plakátů bude projednáno na ONV Praha 1.

– Dne 13. 9. 1968 dostavili se do závodu Masoprůmyslu v Lipt. Mikuláši tři největší důstojníci s tlumočnickem a žádali vedení podniku o svolání besedy se zaměstnanci a zejména s mládeží, na které by vysvětlili důvody jejich příchodu do ČSSR a jiné otázky. Jejich požadavku nebylo zatím vyhověno, protože část zaměstnanců v tom případě chce ze závodu odejít.

– Ve Středoslovenském kraji se vyskytuje více případů, kdy sovětské důstojníky se dožadují pořádání besed s našimi občany, na kterých by vysvětlovali důvody příchodu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR. Po odmítnutí jejich požadavků prohlašují, že besedy si budou organizovat sami.

– Dne 21. 9. 1968 ve 22.00 hod. bylo telefonicky oznámeno ze sovětského velitelství v Praze 1 na Místní oddělení VB Praha 1, že na Staroměstském náměstí se má střítet. Na místo byla vyslána hlídka VB a hlídka sovětských vojáků. Po prohlédnutí celého prostoru Staroměstského náměstí a prošetřením několika chodců nebylo zjištěno ničeho, co by nasvědčovalo, že by došlo ke střelbě.

– Dne 7. 9. 1968 v odpoledních hodinách se obrátili zástupci sovětské armády na náčelníka O-VB Louny a žádali pomoc při pátrání po 7 ks přísně tajných výpočetních tabulek, které ztratili při průjezdu obcí Černčice, okr. Louny. Provedením opatřením orgány VB bylo 6 ks tabulek nalezeno. Důstojníci z velení sovětské armády v Lounech prohlásili, že nebude-li nalezena sedmá tabulka, provedou domovní prohlídku v celé obci Černčice. S-VB vyhlásila celokrajské pátrání.

– Dne 10. 9. 1968 se dostavil na Okresní oddělení VB Přerov velitel spojeneckých vojsk v Přerově pplk. ČULČ s velitelem z Olomouce a dvěma příslušníky kontrarozvědky. Uvedli, že v závodním časopise Provozního oddílu ČSD „Trať družby“ jsou články s kontrarevolučním a protisovětským obsahem. Žádali zjištění odpovědného redaktora a sdělení místa redakce. Za závadné označili článek „Živá slova Čapka“, vyobrazení tanku s textem „Nejpádnější argument z ptací perspektivy“ a konečně vyobrazení ČSSR, kterou obchvacují dvě opice s připojeným textem „Sladká, ale tvrdá jako kokosový ořech“. Redakce byla uzavřena a obsazena vojáky sovětské armády. S vedoucím redaktorem provede pohovor okresní prokurátor.

202 Pprap. Jiří Blizničenko (nar. 12. 3. 1924), 1955–1979 příslušník SNB, 1. 6. 1968 – 30. 11. 1970 hlídkový příslušník MO VB Bartolomějská OO VB Praha 1 MS VB Praha.

– V obci Stupava v Západoslovenském kraji se dostavili na MNV dva sověšší důstojníci s žádostí, aby v hostincích byla uzavírací hodina stanovena na 20 hod. a aby sověšským vojákům nebyly podávány lihové nápoje.

– Dne 10. 9. 1968 bylo v obvodu Obvodního oddělení VB Kamenín, okr. Nové Zámky[,] zjiššeno, že důstojníci maďarské lidové armády zjiššovali mezi obyvatelstvem jména příslušníků VB, funkcionářů NV a dotazovali se občanů na jejich názory o těchto funkcionářích a jejich vztahy. Zjiššovali také jména závadových osob, z nichž některé [sic] již měli zapsána.

– Dne 10. 9. 1968 v 9.30 hod. zavolal pplk. sověšské armády do své úřadovny v budově ONV Žilina dvoučlennou hlídku VB, která budovu stráží. Hlídkce vytykal rozdílnou barvu uniformy, dále že bezpečnost nezamezuje psaní hesel, které píší kontrarevolucionáři. Když mu hlídka jeho tvrzení vyvracela, rozčilil se a svoje tvrzení dokládal existencí článku „2.000 slov“ a dopisem dělníků ČKD Praha. Dále uváděl, že u nás byla ostríhána děvčata, která prý vítala s kyticemi sověšské vojáky, že naše bezpečnost o tom ví a že se pachatelů zastává. Po dobu jeho jednání byli v místnosti přítomni ještě dva důstojníci a tři vojáci se samopaly v rukou. Po propuštění hlídka dále vykonávala ostrahu budovy ONV.

– Dne 23. 9. 1968 o 21 hod. dostavil se na Obvodní oddělení VB Rakovník velitel města plk. ŠEŠUKOV a oznámil, že v místním kině zabavil po zhlédnutí dokumentární film, který označil za protisověšský se zaměřením proti vojskům SSSR. Z uvedeného důvodu požádal, aby se příššního dne dostavil k projednání případu k vedoucímu tajemníkovi OV KSC náčelník OO VB Rakovník a vedoucí kina HAUSILD.

– Dne 23. 9. 1968 v odpoledních hodinách uskutečnila se na OV KSC v Praze 1 schůzka za účasti předsedy OV KSC s. NĚMČANSKÉHO²⁰³, zástupce náčelníka OO VB Praha 1 mjr. VLKA s velitelem sověšské komandatury pro Prahu 1 plk. KORŠUNOU [sic]. Na výtku s. NĚMČANSKÉHO o neoprávněném zadržení hlídky VB dne 22. 9. 1968, která byla držena celých 12 hodin ve sklepě komandatury, plk. KORŠUN uvedl, že takto bude postupovat i nadále, stane-li se podobný případ. Na další dotaz, proč na s. ŽELÁSKOVI požadoval adresy bytů všech funkcionářů OV KSC[,] plk. KORŠUN uvedl, že je potřejuje pro případ projednání důležitých otázek. Bylo mu odpovězeno, že na OV KSC je stálá služba, která mu o pohybu funkcionářů může kdykoliv podat informace. Poté plk. KORŠUN sdělil, že v sobotu dne 21. 9. 1968 proběhly v některých základních organizacích na obvodě Prahy 1 členské schůze, na kterých referovali členové OV KSC[,] a při těchto schůzích bylo prý posluchačům sděleno, aby si nepsali o rozporech mezi jednáním představitelů ČSSR a KSSS a o půjčce, kterou nám SSSR nechce poskytnout. Plk. KORŠUN řekl, že má velmi dobré zprávy, jejichž zdroj však neřekne[,] a o tom že již informoval své

203 Miloš Němčanský (nar. 11. 3. 1930), předseda OV KSC a člen ÚV KSC zvolený na XIV. mimořádném sjezdu KSC.

představené. K tomu uvedl, že lidé se k němu bojí chodit ve dne, ale chodí v noci, že jich k němu chodí velký počet.

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 219–230, příloha IV, dokumentace vybraných typických případů o vměšování a požadavcích příslušníků cizích vojsk (jejich velení) narušujících kompetenci a pravomoc čs. orgánů a veřejných činitelů. Strojopis, originál, 12 s.

Dokument č. 1f

[1968, 30. září – Praha]. Přehled dalších vybraných případů vážných trestných činů, kterých se dopustili příslušníci okupačních vojsk na území ČSSR

[...] ²⁰⁴

A) Vloupání a krádeže:

– V souvislosti s obsazením Státního cenového úřadu sovětskou jednotkou, ke kterému došlo dne 21. 8. 1968, byly v sekretariátě ministra-předsedy a náměstka tohoto úřadu vypáčeny dveře a stůl a v kuchyňce sekretariátu poškozen zámek u dveří a ledničky; z ledničky se ztratily potraviny, z místnosti ministra diktafon a další drobné předměty jako propisovací pera, nůžky, nože, ručníky atd.

– V pondělí dne 26. 8. 1968 pronikli vojáci sov. armády po střeších z vedlejšího objektu do ústředí Čs. státní banky, vloupali se zde do stolů a skříní a odcizili nezjištěné částky peněz, oděvů, množství potravin, psacích potřeb atd. V úterý 27. 8. 1968 se noční vloupání opakovalo. Podle sdělení tohoto úřadu celková škoda činí 8.000 Kčs.

– Dne 28. 8. 1968 bylo hlášeno vloupání do restaurace Klubu novinářů v Praze 1, Pařížská 9. Při ohledání místa činu byl nalezen 1 útočný nůž, používaný příslušníky cizích armád[,] a na podlaze pak otisky vojenských bot. Z místnosti byly odcizeny potraviny, lihoviny a cigarety, v úhrnné částce cca 5.000 Kčs. ²⁰⁵

– Dne 27. 8. 1968 kolem 24 hodin viděl Ladislav HAMBÁLEK z Rotavy č. 19, jak přijelo k zaparkovaným vozidlům ČSAD v Rotavě vozidlo cizí armády, z něhož vystoupili 3 vojáci a pomocí hadičky přečerpávali ze stojících vozidel patřících ČSAD naftu. Podle sdělení ČSAD Sokolov odčerpali ku škodě tohoto podniku cca 120 l nafty.

– Dne 26. 8. 1968 ve večerních hodinách v Praze, v ulici ve Smečkách, bylo provedeno vloupání do prodejny Tuzex. V prostoru Václavského náměstí byli zadrženi 2 vojáci Sovětské armády, kteří podle zjištění vloupání spáchali. ²⁰⁶

204 V záhlaví je strojopisná poznámka: „Jde zejména o trestné činy vloupáním a krádežemi, střelbou proti osobám nebo objektům, pokus o znásilnění apod. vážné trestné činy.“

205 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 40.

206 Srov. tamtéž, s. 34.

– Dne 30. 8. 1968 bylo provedeno vloupání do chaty v katastru obce Šebanovice, okr. Benešov. Z chaty byly odcizeny jídelní přístroje, dalekohled, povlaky na auto a další věci v celkové hodnotě cca 1.800 Kčs. Výsledkem svědků bylo potvrzeno, že vloupání provedli vojáci Sovětské armády.

– Dne 21. 8. 1968 v obci Verušičky, okr. Karlovy Vary, bylo sovětskými vojsky zabito několik kusů jalovic a na hospodářství Albeřice zabili příslušníci těchto jednotek několik kusů ovcí, které odvezli.

– Dne 22. 8. 1968 odebrali příslušníci Sovětské armády neoprávněně kulovnici zn. Mauser občanu Vladimíru PETROFOVI, nar. 8. 7. 1932, bytem Zahájí, okr. Č. Budějovice, který byl s touto zbraní ve střeleckém revíru. K zabrání zbraně došlo i tehdy, když se jmenovaný prokazoval platným loveckým lístkem. Zmíněná zbraň nebyla poškozenému doposud vrácena.

– V okolí Hluboké n. Vltavou, Ledenic a Trhových Svinů v okr. České Budějovice provádějí příslušníci cizích armád hromadný odstřel zvěře všeho druhu, včetně nedovoleného chytání ryb. Rovněž jsou hlášeny případy krádeže brambor a řepy příslušníky cizích armád přímo z pole. Podobné poznatky přicházejí i z jiných okresů naší republiky.

– Dne 27. 8. 1968 u obce Rozdrojovice, okr. Brno-venkov, přijel do uvedeného prostoru větší počet obrněných transportérů Sovětské armády. Osádky obrněných transportérů prováděly za použití samopalů a kulometů hon na drobnou zvěř. Při incidentu nebyl nikdo zraněn.

– Dne 21. 8. 1968 došlo v Praze 6 – Ruzyň, před budovou Bílý dům, na letišti, k odcizení automobilu zn. GAZ, SPZ Pa-14-35, jehož majitelem je Ústav pro výzkum radiotechniky Opočinek, okr. Pardubice. Řidiči V. Zámečnickovi vůz vzali proti jeho vůli příslušníci cizí armády. Automobil nebyl dosud vrácen. Škoda 60.000 Kčs.

– Dne 26. 8. 1968 zjistili zaměstnanci strojní fakulty Praha 6 – Dejvice, že jim bylo odcizeno vozidlo zn. GAZ SPZ AK-72-55. Podle oznámení vrátného projevovali o vozidlo zájem příslušníci cizích vojsk. V 16 hod. řidič tohoto vozidla viděl sovětské vojáky u automobilu zn. GAZ, o kterém se domníval, že by mohl být odcizeným vozidlem. Vozidlo mělo zamalovanou SPZ a přes tuto mělo novou značku, které používají sovětská vojska. Rovněž bílý pruh, který označuje vozidla sovětských vojsk, byl přes kapotu čerstvě namalován. Zmíněné údaje nebylo možno prověřit a vozidlo nebylo ani nalezeno[,] ani vráceno. Škoda činí asi 40.000 Kčs.

– Dne 21. 8. 1968 odebrali nezjištění příslušníci Sovětské armády řidiči Jiřímu ŠULCOVI, nar. 24. 7. 1937, podnikový automobil Praga, S5T, SPZ AC-18-35, patřící n. p. Vodní zdroje, Praha 1, Národní tř. 13. Automobil byl zastaven při jízdě z Prahy. Řidič byl několik metrů za křižovatkou Mackova–Karlovska vyzván, aby vystoupil[,] a do jízdního příkazu mu jeden voják zapsal, že vozidlo zabavuje bratrská armáda.

– Dne 28. 8. 1968 oznámil na OO VB Praha 7 řidič n. p. Styl, Praha 7, Dukelských hrdinů 54, jménem VIŠÍN, že mu byl u Letenského tunelu vojáky cizích armád dne 22. 8. 1968 odcizen automobil zn. GAZ SPZ AK-90-69.

– Dne 3. 9. 1968 ve 13.00 hod. oznámil na MO VB Kobyliisy orgán VII. správy MV Praha, že na kótě LÁDVÍ v Praze 8 bylo poškozeno služební zařízení MV. Škoda činí cca 30.000 devizových korun. Objekt byl strážěn jednotkami Sovětské armády.

– Dne 5. 9. 1968 oznámil zástupce redakce Rudého práva, že v jejich objektu bylo v době od 23. 8. do 31. 8. 1968 (kdy byla budova obsazena jednotkami Sovětské armády) vypáčeno 491 skříněk zaměstnanců a odcizeny různé věci.²⁰⁷ Zároveň byly v několika kancelářích poškozeny střelbou stropy. Škoda na majetku zaměstnanců a podniku činí celkem 150.000 Kčs.

– Dne 30. 8. 1968 si vynutili na V. VANŽUROVI v Borotíně, č. 161, okr. Tábor, sovětské vojáci vydání lovecké pušky, kterou dosud nevrátili.

– Dne 3. 9. 1968 vnikli sovětské vojáci násilně do chaty Františka VAVŘINCE, která se nachází v katastru obce Revnová, okr. Tábor. Chatu používali jako skladiště cigaret a instalovali v ní polní telefon.

– Dne 27. 8. 1968 v 18.00 hod. zabraly sovětské jednotky sklad n. p. Benzina ve Šlapánově. Zabraní zdůvodnily tím, že se jedná o zásoby vojsk Varšavské smlouvy. Ze skladu bylo soustavně prováděno čerpání nafty pro sovětská vojska.

– V okolí města Pezinoku v okrese Bratislava-venkov je umístěna jednotka sovětských vojsk v síle 16 aut a 50 mužů. Vojáci poškozuji vinice a zcizují úrodu hroznů ke škodě JRD Pezinok.

– Ve Veltrusích na okr. Mělník prováděli sovětské vojáci neoprávněný odstřel chráněných daňků. Předseda ONV jednal s velitelem cizí jednotky a bylo mu přislíbeno, že dalšímu odstřelu zvěře bude zabráněno.

– Dne 22. 8. 1968 sovětské vojáci násilně vnikli do pojízdného včelínu Františka TURKA, předsedy JZD v Pivkovicích. 10 včelstev bylo zničeno, celková škoda činí 4.000 Kčs. Šetření prováděli příslušníci OO VB Bavorov. Mjr. sovětské armády uvedl, že vloupání provedli jeho vojáci, odmítl uvést název útvaru i jména vojáků, nedal souhlas k jejich výslechu a odmítl vydat potvrzení o svém vlastním šetření.

– Dne 3. 9. 1968 předávala vojska MLR čs. orgánům rozhlasový vysílač v Nitře. Při odchodu odebrala členům závodní stráže 2 samopaly a 4 pistole s výrokem, že tito členové závodní stráže jsou kontrarevolucionáři. Bylo jednáno s velitelem jednotky, přislíbeno vrácení zbraní, ale dosud se tak nestalo.

– Dne 8. 9. 1968 zastavili 2 bulharští vojáci VAGNERA, nar. [...], bytem Banská Bystrica, v lese na katastru obce Králova a pod hrozbou zbraně mu odebrali řidičský průkaz a peněženku s částkou 180 Kčs.

– V noci z 27. na 28. 8. 1968 byla provedena krádež vloupáním do objektu Re-translační stanice v katastru obce Střelice, okr. Znojmo. Pachatel vnikl dovnitř vypáčením železných dveří a odcizil převaděč a stabilizátor v hodnotě 37.778 Kčs. Ohledáním místa činu bylo zjištěno, že dne 27. 8. 1968 o 19.10 hod. přijela do obce Jevišovice 2 vozidla Sovětské armády, a to GAZ a terénní vozidlo opatřené anténami.

207 Srov. tamtéž, s. 41.

Posádka vozidla hovořila se 14letým Karlem ŘIHÁČKEM a dotazovala se, kde se nachází vysílač. Po rozhovoru obě vozidla odejela směrem na Střelice a Slatinu, tj. do míst, kde se nachází retranslační stanice.

– Dne 8. 9. 1968 až 9. 9. 1968 bylo provedeno vloupání do retranslační stanice u Bzence, okr. Hodonín. Pachatel po vypáčení zámku „FAB“ odcizil ze stanice celé zařízení televizního převaděče a televizní přijímač. Způsobená škoda činí asi 15.000 Kčs. Ve dnech 3.–4. 9. 1948 byly v okolí stanice viděny 2 osoby – vojáci Sovětské armády.

– Dne 9. 9. 1968 bylo provedeno vloupání u obce Zadovice u Kyjova, okr. Hodonín, kde neznámí vojáci Sovětské armády urazili zámek od dveří budovy převaděče, ve stanici vymontovali celou přístrojovou desku a strhali celé vedení. Ke stanici vojáci přijeli dvěma transportéry č. 40 a 43. Případ je dokladován svědky z řad obyvatelstva. Škoda není dosud vyčíslena.

– V noci na 9. 9. 1968 bylo provedeno vloupání do televizního převaděče v obci Buchlovice, okr. Uh. Hradiště, ze kterého bylo odcizeno celé zařízení. Na cestě pod stanicí ve vzdálenosti asi 25 m je stopa způsobená prokluzováním kola od motorového vozidla se širokým dezénem o šířce 25 cm. Ve stejné době byla provedena krádež vloupáním do stanice televizního převaděče v obci Stříbrnice, okr. Uh. Hradiště[,] a odcizeno celé zařízení. V obou případech byly vypáčeny dveře v prostoru zámku. Od občanky Marie VANDOVÉ, bytem Stříbrnice, bylo zjištěno, že již dne 7. 9. [1968] se pohybovali v blízkosti vojáci Sovětské armády a stanici obletoval vrtulník. V noci na 9. 9. 1968 viděla svědkyně z prostoru od převaděče odjíždět vojenské transportéry.

– V noci na 9. 9. 1968 byla provedena v obci Osvětimany, okr. Uhr. Hradiště, krádež vloupáním do retranslační stanice, kde bylo odšroubováno zařízení. Ke stanici je příjezd poľní cestou, kde byly zjištěny stopy se širokým dezénem o šířce 25 cm. Občan Cyril KŘEMEČEK viděl dne 9. 9. 1968 o 05.45 hod., jak z příkopu se snažil vyjet transportér Sovětské armády. Poškozením a odcizením uvedených stanic vznikla správně radiokomunikací – televizní stanice Jižní Morava celková škoda ve výši asi 80.000 Kčs.

– Dne 11. 9. 1968 byla odcizena vysílačka zn. VESMÍR ke škodě KS SNB Brno, která byla umístěna na brněnském hradě pro potřebu 8. odboru S-VB. Vysílačka byla odebrána sovětskými vojáky v průběhu obsazení hradu Špilberku. Krádež byla zjištěna teprve po jejich odchodu.

– Dne 9. 9. 1968 oznámil na MO VB Vinohrady Josef MÁLEK, nar. [...], bytem Praha 4, [...], trenér ČSTV, že v době od 24. 8. 1968 do 6. 9. 1968 mu neznámý pachatel odcizil magnetofon a 12 kusů magnetofonových pásek, které měl uskladněny ve skříni v tělocvičně ČKD Praha 2, Podolská ul. č. 1. Šetřením bylo zjištěno, že v uvedené době byla budova, v níž se nachází sokolovna, obsazena jednotkou Sovětské armády a civilní osoby sem neměly přístup. Způsobená škoda činí 3.200 Kčs.

– Dne 5. 9. 1968 bylo provedeno vloupání do 3 chat v oblasti tzv. Měsíčního údolí, kat. obce Mrač, okr. Benešov, a odcizeny 4 deky, spací pytel, vaříč na propan-butan s bombou, baterka a budík. Hodnota odcizených věcí činí 1.600 Kčs. Šetřením orgánů VB bylo zjištěno, že vloupání provedl voják Sovětské armády.

– Dne 16. 9. 1968 kolem 11 hod. oznámil na OO VB Brno-Komárov člen ZS na civilním letišti Brno-Tuřany Václav PEŠŤULKA, nar. [...], bytem Brno, [...], že z trezoru na strážnici letiště byly odcizeny 3 služební pistole ráže 7.65 mm, 2 vojenské dalekohledy a 142 kusů ostrých nábojů. Šetřením bylo zjištěno, že k odcizení věcí došlo pravděpodobně v době obsazení letiště vojsky Sovětské armády od 20.–29. 8. 1968, kdy letiště bylo jimi střeženo. Dále bylo zjištěno, že trezor, kde byly uvedené věci uloženy, byl uzamčen a v zámku zlomen pravý klíč. Dne 16. 9. 1968 byl trezor otevřen odborníkem a zjištěno odcizení věcí. Téhož dne bylo o případu vyrozuměno vedení vojsk Sovětské armády, osobně pplk. GUBAREVIČ²⁰⁸ v Brně, který přislíbil vyšetření případu a podání zprávy vedení letiště. Šetření provádí OO VB Komárov.

– Dne 18. 9. 1968 oznámili vedoucí lomu v kat. obce Rejta, okr. Č. Budějovice, Jan ŠINÁGL, že vojáci Sovětské armády počali z lomu odvážet bez povolení kamen. Podle jejich vyjádření ho potřebují 5 nákladních aut. O svévolném jednání sovětských vojáků byl vyrozuměn vedoucí podniku Meliorace v Č. Budějovicích, kterému lom patří.

– Dne 18. 9. 1968 se dostavil na OO VB Sedlčany Josef KOCH, vedoucí střediska Státního rybářství v Nedrahovicích, okr. Příbram, a oznámil, že příslušníci vojsk Varšavské smlouvy provádějí v rybníku zv. Rovinský výlov ryb. Podobné výlovy jsou prováděny i v rybnících zv. Šetekov a Mezno. Tyto výlovy jsou prováděny po dobu několika dní. Škoda nebyla vyčíslena.

– Dne 19. 9. 1968 oznámil na OO VB Stupava Jan BOGAR, bytem Dědina mládeže [...], okr. Komárno, zaměstnaný jako včelařský mistr na Čs. státním statku ve Stupavě, že z ohrazené plochy bylo odcizeno 20 kusů desek, 1 kamna a 1 dřevěné dveře ke škodě Botanické zahrady v Bratislavě. Věci odcizili sovětsští vojáci, kteří v blízkosti táboří. Velitel vojsk prohlásil, že odcizené věci budou vráceny zpět a podobné případy že se nebudou opakovat.

– Dne 25. 9. 1968 bylo písemně oznámeno na MO VB Praha 1, Krakovská ul., z podniku RAJ Praha 1, Václavské nám. č. 28, že v bufetu Panská ul. v Praze 1, spadající [sic] pod závod SAVARIN, došlo v době od 21. 8. 1968 do 6. 9. 1968 ke vloupání do místností bufetu a sklepa, kde je umístěno pivo v sudech. Pachatelé odcizili zboží – cigarety, lihoviny a pivo v celkové hodnotě 4.441 Kčs. Provedeným šetřením bylo potvrzeno, že skutečně k uvedeným krádežím v označené době došlo, a to třikrát za sebou. Jelikož v tu dobu byli v Panské ulici v Mladé frontě sovětsští vojáci a vchod do sklepa bufetu je ze dvora, kam se vchází i z Mladé fronty, bylo podezření, že případ vloupání byl proveden jimi. V tomto směru bylo ze strany vedení podniku

208 Pplk. V. Gubarevič, zástupce velitele 103. gardové výsadkové divize.

RAJ jednáno s velitelem vojenské jednotky, umístěné v Mladé frontě, který přislíbil zjednání nápravy, avšak případ se ještě dvakrát opakoval.²⁰⁹

B) Pokusy o znásilnění:

– Dne 20. 9. 1968 ve 14.30 hod. odešla H[...] D[...], nar. [...] 1952, bytem Strašice, okr. Rokycany, se svoji matkou a 7letým bratrem na houby u lesa u Strašic. Asi za hodinu po příchodu do lesa k nim přišel neznámý sovětský voják oblečený v černé montérky a ozbrojený samopalem. Namířil na ně samopalem a oznámil jim, že převzaly od nějakého muže zprávu[,] a proto musí jít na sovětský štáb. Současně prohlásil, že když nepůjdou, tak je zastřelí. Přitom vypálil 1 ránu ze samopalů. Po tomto s ním všichni jmenovaní šli. Sovětský voják je dovedl k seníku, který stojí v lese a řekl H[...] D[...], aby šla dovnitř a podívala se, zda je v rohu vysílačka. D[...] však žádnou nenašla a vyšla ze seníku ven. Pak sovětský voják pod pohrůzkou zastřelením zahnal do seníku D[...], její matku i jejího bratra. Všichni tři jej pak počali prosit, aby je pustil, ale sovětský voják prohlásil, že může propustit jenom matku se synem. S tím jmenovaní nesouhlasili. Sovětský voják pak pod samopalem vyvedl ze seníku H[...] D[...] s tím, že ji odvede na jejich štáb. Její matku s bratrem v seníku uzavřel. Pak H[...] D[...] odvedl do lesa a pod pohrůzkou zastřelení jí nařídil, aby se svlékla. Jmenovaná to po kratším zdráhání učinila. Sovětský voják si pak na ni lehl a měl na ni vykonat soulož. Když volala o pomoc, tak ji ucpal ústa a zpolíčkoval. Při tomto činu ji kousl do pravé tváře. Po skončení svého jednání držel v lese H[...] D[...] asi do 19 hodin a pak ji teprve propustil. Matka případ oznámila na O-VB v Rokycanech. Po oznámení tohoto činu sovětského vojína byla H[...] D[...] odvezena na lékařskou prohlídku, kde bylo zjištěno, že sice není narušena, ale má na těle a genitáliích odřeniny. Současně bylo zahájeno pátrání a požádán velitel místních sovětských vojsk pplk. SERBIN o spolupráci.

– Dne 17. 9. 1968 popíjeli v odpoledních hodinách 2 neznámí sověšští vojáci alkoholické nápoje v restauraci Beseda Petřvald, okr. Karviná. Po 18. hodině opustili restauraci v mírně podnapilém stavu a procházeli se po polní cestě poblíže Petřvaldu. V 18.30 hod. šla kolem nich J[...] Š[...], nar. [...], bytem Petřvald [...] [,] a sověšští vojáci s ní chtěli navázat rozhovor. Jeden z nich ji přitom uchopil za rameno. Š[...] se mu vytrhla a utíkala směrem k Petřvaldu. Uvedený voják ji dohonil a povalil na zem. Pak si na ni lehl, jednou rukou ucpával ústa, aby nemohla křičet a druhou rukou se jí snažil stáhnout vrchní dlouhé kalhoty. Druhý sovětský voják stál v této době opodál a sledoval počínání svého druha. Do jednání vůči Š[...] nijak nezasahoval. V této době však již přicházeli k místu místní občané. Oba vojáci se při jejich spatření dali na útěk k lesu, kde táboří sovětské jednotky. Nikdo je nepronásledoval. Případ byl oznámen velitelství místních sovětských jednotek a velitel mjr. KALAGIN oznámil, že bude o případu informovat svého nadřízeného.

209 Srov. PEJČOCH, Ivo; TOMEK, Prokop, ref. 39, s. 42.

– Dne 28. 9. 1968 kolem 20.30 hod. v Praze 6 – Ruzyni, Leninova ul., u autobusové stanice č. 119, čekala na autobus M[...] H[...], nar. [...], vdaná, bytem Praha 6, [...]. Na uvedenou stanici přišli 2 vojíni spojenecké armády, a jelikož se H[...] bála, odcházela směrem k bydlíšti. Jeden z vojáků ji dohonil, srazil na zem, držel ji ruce a ústa, aby nemohla křičet, a druhý voják ji stáhl kalhotky, podvazkový pas a punčochy až pod kolena. Z dalšího jednání byli vyrušeni kolem jedoucím osobním automobilem a z místa utekli. K případu byli vyslechnuti 3 svědci, kteří zaslechli volání o pomoc. H[...] utrpěla drobné oděrky na tváři, byla jí vyražena zubní korunka a potrhány punčochy. O případu byl DŮ OO VB Praha 6 osobně vyrozuměn velitel Sovětské armády plk. MOZOROV, který požadoval podrobnější informování o případu dne 29. 9. 1968 o 10 hodině. Ve věci bylo vyšetřovatelem OVŠ zahájeno trestní stíhání pro tr. čin pokusu znásilnění podle tr. z.

– V Praze byl dne 28. 9. 1968 zjištěn a je MO VB v Podolí vyšetřován případ pohlavního zneužívání 2 nezl. 15letých děvčat, a to V[...] S[...], nar. [...] [,] a J[...] B[...], nar. [...], které zadržel sovětský plukovník, zavedl do sovětského transportéru, kde děvčata strávila noc a měla několikrát pohlavní styk se sovětskými vojáky.

– Dne 27. 9. 1968 kolem 11.45 hod. poblíže obce Bílovice nad Svitavou, pokusil se nezjištěný voják Sovětské armády znásilnit E[...] S[...], nar. [...], bytem Bílovice nad Svit., [...]. Vojín nejdříve ohrožoval jmenovanou samopalem a vyhrožoval jí, že bude střílet; potom ji povalil na zem a snažil se ji znásilnit. K dokončení trestného činu nedošlo proto, že se k místu přiblížil Václav HAUER se synem Jiřím a pachatel odešel ve směru na Soběšice. Případ vyšetřuje skupina vyšetřování OO VB Brno-venkov, za účasti velitele jednotky sov. vojsk, které jsou v tomto prostoru utábořeny.

C) Střelba po osobách, vozidlech a objektech (poškození socialistického i soukromého majetku):

– Dne 27. 8. 1968 o 09.07 hod. došlo ke střelbě na vlak stojící v nádraží ČSD Kozolupy na okr. Plzeň-sever. Na lokomotivu stojícího vlaku stříleli příslušníci Sovětské armády z hlídkového vozu v době, kdy lokomotiva pískala na protest proti obsazení republiky. Zraněn nebyl nikdo a střely zasáhly pouze uhlí navršené na tendru lokomotivy.

– Dne 23. 8. 1968 došlo k roz[s]třílení televizního vysílače Klínovec příslušníky destruční skupiny Sovětské armády. Zničen byl transformátor spolu s hlavním přenášecím zařízením. Ačkoliv přesná škoda nebyla zatím určena, odhaduje se její výše v rozsahu několika mil. Kčs.

– V okrese Prešov byl střelbou sov. jednotek poškozen televizní vysílač Dubník – škoda se předběžně odhaduje částkou 1 mil 600 tis. Kčs.

– Dne 22. 8. 1968 o 18.20 hod. projíždělo od Bučovic přes nám. 1. máje ve Vyškově nákladní auto se sovětskými vojáky, přičemž bez jakéhokoliv důvodu stříleli ze samopalů proti domů na náměstí. Při střelbě nebyl nikdo zraněn.

– Dne 26. 8. 1968 kolem 10.30 hod. při průjezdu sovětských vojsk ve směru Třebíč – Kasárna Telč v prostoru obce Kasárna vybočily 2 obrněné transportéry, zajely k objektu býv. rušící stanice, obsadily budovu a trhavinou zničily vysílací stožár spolu se zařízením a používaným objektem.

– Ve městě Košice ve dnech 21. a 22. 8. 1968 došlo k 41 zaznamenaným případům střelby sovětských vojáků do obytných domů a jiných zařízení. Tak např. byly zasaženy tyto objekty:

dům č. 8, 6, 12, 14, 16, 18, 20 na Štúrově ul.

dům č. 22, 13, 9, 7, 5, 3, 21, 1 rovněž na této ulici

budovy býv. vinařských závodů na nám. Osvoboditelů

pomník padlých sovětských hrdinů

výškový dům na Leninově ulici²¹⁰

prodejna Tuzex atd.

Na těchto a dalších místech došlo současně k usmrcení i četným zraněním osob.

– Dne 22. 8. 1968 v přesně nezjištěnou dobu zahájili sověští vojáci palbu v Praze 1, Hybernská ul.[,] na domy č. 32 a 44, přičemž silně poškodili fasády těchto domů. Důvodem bylo vyvěšení čs. státních vlakem [vlajek] s černou stuhou.

– Střelbou z kulometů a úlomky střepin granátů byly dále v Praze poškozeny omítky a okna následujících domů:

Palackého nám.: ministerstvo těžkého strojírenství – rozstřílena okna, fasáda a střecha

Palackého nám.: č. 1, 2 a 3 – rozstřílena okna a fasáda

Karlovo nám.: Dětská nemocnice – rozstřílena okna, výklenek sálu, prostřelen narkotizační přístroj zn. N-3, prostřelena kovová skříň, porcelánové umyvadlo a osvětlení sálu

Karlovo nám.: č. 3, 4, 5, 34 a 35 – poškozena omítka a poškozena okna

na rohu Karlova nám. a ul. na Moráni: rozstříleny světelné pouliční hodiny

v Myslíkově ul. č. 2 a 4, v Náplavní ul. č. 1, 2, 4, 5, 6 a 8: rozstřílena okna a poškozena omítka a současně poškozeno bytové zařízení v některých bytech

v Resslově ulici č. 10, Gorazdově č. 2 a 26 a Dittrichově ul. č. 21, na Jiráskově nám. č. 1, 2 a 3: rozstřílena okna a poškozena fasáda

Vinohradská ul. č. 6, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 30, 32, 34, 36, 38, 11, 13, 15, 17, 21, 23, 25, 33, 35, 37 a 39. Z toho zejména domy č. 16, 18, 21, 23 jsou úplně demolovány anebo shořely.

– V prostoru okr. Tábor stříleli sověští vojáci po lesní a polní zvěři ze samopalů. Dne 4. 9. 1968 stříleli zvěř v kat. obce Měšice a jejich střelbou byli ohrožováni náhodní chodci.

– Dne 6. 9. 1968 o 04.20 hod. stříleli příslušníci cizích vojsk ze samopalu na žel. přejezdu ve Vševětíně, okr. Č. Budějovice, pouze proto, že byly staženy železniční závory. Zaměstnanci ČSD proto odmítali chodit na kontrolu výměn.

– Dne 6. 9. 1968 oznámil na OO VB Kamenný Újezd předseda JZD v Plané, kandidát ÚV KSČ Josef LAŠTOVKA, že po něm na polní cestě vystřelil bez jakékoliv výzvy nebo upozornění strážný cizí armády.

– Dne 5. 9. 1968 ve 23.00 hod. přišla do hostince v Podunajských Biskupovicích, okr. Bratislava-venkov, skupina 7 sovětských vojáků. Při odchodu z restaurace jeden ze sovětských vojáků bezdůvodně vystřelil 3 rány z pistole.

– V posledních dnech dochází PO VB Štrbské Pleso zprávy o tom, že se značně uvolnila morálka příslušníků sovětských jednotek. Velmi často chodí bez souhlasu svých velitelů se zbraní a ohrožují občany ČSSR. Naposledy se tak stalo dne 7. 9. 1968, kdy se 3 vojáci Sovětské armády dožadovali v podnapilém stavu vstupu do léčebného ústavu Hviezdoslav ve Štrbském Plese. Vyhržovali, nebude-li jim do 5 minut otevřeno, že budou střílet; ppor. RA postupně s pistolí v ruce ohrožoval každého z pacientů, kteří přicházeli do budovy.

– Dne 9. 9. 1968 bylo střelbou cizích vojsk ohroženo několik rodin s dětmi blízko pískárny v kat. obce Bavorovice.

– Dne 9. 9. 1968 bylo střeleno sovětskými vojáky na nákladní automobil, v kterém jeli zaměstnanci lesního závodu Rožmitál Rostislav NĚMEC a Jaroslav MINAŘÍK. Střelbou bylo poškozeno přední sklo kabiny a levý blatník vozidla. Osádka nákladního auta byla zadržena a podrobena prohlídce, zda nemá zbraně. Poté propuštěna s tím, že prý došlo k omylu.

– Dne 11. 9. 1968 v 00.30 hod. byli v Č. Budějovicích na Žižkově nám. přistiženi 3 sovětský vojáci při krádeži motocyklu. Při okamžitém pronásledování autohlídkou VB bylo na orgány VB ze strany sovětských vojáků vypáleno několik ran ze samopalů. Střelbou nebyl nikdo zraněn. Příklad byl ohlášen sovětskému velitelství v Dobré Vodě, avšak k jednání se dosud nikdo nedostavil.

D) Jiné případy trestných činů:

– Dne 25. 8. 1968 došlo k poškození rodinného domku č. 171 ve Starém městě tankem Sovětské armády, který při zabrzdění dostal smyk a zadní částí poškodil uvezený dům. Škoda je odhadována na 20.000 Kčs.

– Tentýž den v obci Bánovec, okr. Uherské Hradiště, při průjezdu vojenských vozidel Sovětské armády, došlo k poškození 3 rodinných domů včetně plotů a zahrad. Způsobená škoda činí podle odhadu 100.000 Kčs.

– Dne 21. 8. 1968 došlo ve Svatavě, okr. Sokolov, při přesunu sovětských vojsk na přejezdu důlní dráhy k přeražení závor nezjištěným tankem. Ve stejný den v Lomnici, okr. Sokolov, při přesunu sovětských vojsk došlo k pobourání zdí 2 domů.

– Dne 27. 8. 1968 na státní silnici č. 333 bylo u obce Uhříněves zastaveno nákladní auto ČSAD, které vezlo 12 q křídového papíru. Sovětský vojáci, kteří auto zastavili,

přepřavovaný papír z nákladního auta vyházeli do pole, čímž způsobili n. p. Mír, Uhříněves, škodu ve výši cca 8.000 Kčs.

– Dne 28. 8. 1968 ohrožoval v podnapilém stavu sovětský voják z posádky utábořené u Lohotoy [Lhoty?], okr. Mělník, občany uvedené obce pistolí, přičemž požadoval alkoholické nápoje. Tentýž voják vystřelil z pistole na motocyklistu, který kolem něho projížděl.

– V okrese Jindřichův Hradec došlo dne 21. 8. 1968 v obci Kunžak k poškození domu č. 190 a 139 projíždějícími motorovými vozidly a tanky cizích armád. Dne 22. 8. 1968 došlo za podobných okolností v Jindřichově Hradci k poškození kiosku PNS. Dne 26. 8. [1968] bylo dále poškozeno projíždějícími vozidly benzinové čerpadlo v obci Kunžak.

– Dne 2. 9. 1968 předal čs. občan Jan HORÁK na O-VB Trutnov 63 kusů nábojů do puškosamopalu a 6 nábojů do velkorážného kulometu, které odebral dětem. Bylo vyšetřeno, že děti dostaly tyto náboje od příslušníků cizích armád u kasáren v Trutnově. Příslušníky VB byl u dětí dále zajištěn i jeden obranný ruční granát, který děti rovněž dostaly od vojáka Sovětské armády. Případ byl projednán s příslušným velitelem cizích jednotek.

– Dne 5. 9. 1968 v 10.30 hod. bylo zastaveno nákladní auto ČSAD Nitra s řidičem PETEREM FAČKOVIČEM a závozníky Juliem MIKLÁŠEM a Bartolomějem TOTHEM na silnici mezi Nitrou a Lapášem hlídkou maďarské armády. Osádka byla samopaly donucena z vozidla vystoupit a násilně odvečena do blízkého porostu. Zde se maďarští vojáci na naše občany vrhli a počali je bez jakékoliv příčiny bít[,] až tito padli na zem. Celý akt jeden z maďarských vojáků fotografoval. Poté provedli maďarští vojáci kontrolu osobních dokladů zadržovaných a bez vysvětlení je propustili. Další vyšetřování provádí O-VB Nitra.

– Dne 13. 9. 1968 kolem 12.45 hod. došlo v Brně na křižovatce silnic Slatina–Tuřany–Letiště ke srážce vojenského nákladního auta Sovětské armády SPZ 28-46 EN, které řídil vojín Alexandr Nikolajevič Chlopkov, nar. 3. 10. 1947, bytem Ivanovo, Někrasova čp. 34, Ivanovská oblast, SSSR, s nákladním autem Tatra 111 SPZ BO 15-61, které řídil Vladimír ŠVORMA, nar. [...], bytem Vojkovice [...], okr. Brno-venkov. Ke zranění osob nedošlo. Na vojenském nákladním autě je škoda 10.000 Kčs a na vozidle Tatra 111 rovněž 10.000 Kčs. Nehodu zavinil vojín Sovětské armády A. N. Chlopkov nedáním přednosti v jízdě.

– Dne 14. 9. 1968 ve 12.30 hod. došlo v Rakovníku na křižovatce u Pražské brány k dopravní nehodě mezi osobním autem Škoda 1000 MB SPZ RA 84-17, které řídil majitel Jan LYSÝ, nar. 1. 2. 1937, bytem Rakovník, a kolovým transportérem č. 216 Sovětské armády. Nehodu zavinil nezjištěný řidič transportéru, který nerespektoval dopravní značku u vozovky „Stůj, dej přednost v jízdě“ a narazil do pravého boku osobního auta. Škoda 20.000 Kčs. Ke zranění nedošlo. Po nehodě řidič kolového transportéru zastavil, ale ihned se zase rozjel a z místa nehody odjel směr Lišany.

– Dne 18. 9. 1968 v 16.30 hod. došlo na křižovatce silnice do Vejprnic a lesní cesty do Sulkova ke srážce sovětského nákladního auta PZ B1-02-57, řízeného vojínem Vladimírem LISENKEM[,] a osobním automobilem SPZ DO 26-72, které řídil Josef KOTAŠKA, nar. [...], bytem Staňkov [...], okr. Domažlice. K nehodě došlo tím, že voják sovětského nákl. automobilu nedal při odbočování doleva na polní cestu včas znamení pro odbočení, takže řidič KOTAŠKA byl v domněnku, že jede rovně a předjížděl jej. Při předjíždění byl však sovětským nákladním autem zachycen a dvakrát se na místě převrátil. Ke zranění osob nedošlo. Škoda na osobním automobilu činí 15.000 Kčs.

– Dne 17. 9. 1968 v nočních hodinách projížděla obcí Žirovnice, okr. Pelhřimov, Sovětská armáda se 2 osobními vozy zn. GAZ a jedním velkým nákladním automobilem nezjištěného typu a SPZ. Při projíždění ulicí směrem na obec Perky poškodilo nákladní vozidlo 6 obytných budov. Podle předběžného odhadu se škoda pohybuje ve výši kolem 10.000 Kčs. Automobily Sovětské armády, aniž by po činu zastavily, pokračovaly v jízdě. Ke zranění osob nedošlo. Jelikož na okrese Pelhřimov není žádné vedení vojsk Varšavské smlouvy, bude případ řešen přes vedení sovětských vojsk v Č. Budějovicích.

– Dne 19. 9. 1968 o 23.00 hod. na silnici v obci Sučany, okr. Martin, narazil dosud neznámý řidič s nákladním autem SPZ DT 41-88 Sovětské armády do protijedoucího osobního automobilu SPZ MT 20-29, které řídil mjr. ČSLA Jan SENKO, nar. [...], bytem Martin, [...]. Ke srážce došlo tak, že sovětský voják jel s nákladním vozem v protisměru po levé straně vozovky. V bezprostřední blízkosti se snažil vyhnout, avšak narazil levou částí karoserie do osobního vozu mjr. SENKA. Na osobním voze vznikla škoda 15.000 Kčs, ke zranění nedošlo. Řidič sovětského vozu po nehodě z místa činu ujel, avšak za obcí Sučany byl mjr. SENKOU zadržen a předán sovětskému důstojníku, jehož jméno se stejně jaké jméno pachatele, nepodařilo zjistit. Vyhledává OO VB Sučany, okr. Martin.

Poznámka:

Případy dopravních nehod, které zavíní příslušníci cizích vojsk, tvoří nejčetnější skupinu trestných činů ode dne vstupu těchto vojsk na území ČSSR. Podrobnější dokumentace by byla velmi rozsáhlá a v podstatě by pouze na dalších faktech dokazovala závěry z předpokládané zprávy o neznalosti pravidel silničního provozu, bezohlednosti při jízdě a zejména tu skutečnost, že řidiči cizích vojsk v řadě případů z místa nehody ujedou, čímž značně ztěžují průběh vyšetřování našimi orgány.

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 231–248, příloha V, dokumentace vybraných případů jiných trestných činů (mimo případy usmrcení, těžkého zranění a zadržování čs. občanů), kterých se v době od 21. 8. 1968 dopustili příslušníci cizích vojsk na území ČSSR. Strojopis, originál, 19 s.

Dokument č. 2

1968, 1. října – Praha. Opis průvodního dopisu I. náměstka ministra vnitra ČSSR plk. Dr. Jána Majera adresovaný předsedovi branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění Leopoldu Hofmanovi, čj. SU-017/01-68

[...] ²¹¹

Vážený soudruhu,

zasílám Ti v příloze podle požadavku tajemníka branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění s. dr. JAROŠE²¹² zprávu o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy.

Se soudružským pozdravem

Soudruh

Leopold Hofman

předseda branného a bezpečnostního výboru

Národního shromáždění

Praha

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 136, průvodní dopis I. náměstka ministra vnitra ČSSR, 9. 10. 1968. Strojopis, originál, 1 s.

Dokument č. 3

1968, 9. října – Praha. Opis průvodního dopisu ministra vnitra ČSSR Jana Pelnáře adresovaný předsedovi branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění Leopoldu Hofmanovi, čj. SU-017/01-68

[...] ²¹³

Vážený soudruhu,

zasílám Ti v příloze dokumentační materiál o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy, který byl zpracován za období od 21. 8. do 28. 9. 1968.

211 V záhlaví je rukopisná poznámka 1. náměstka MV ČSSR plk. JUDr. J. Majera: *V takomto znení bol materiál predložený dňa 2. 10. 68 s. Černíkovi na jeho žiadosť, pravdepodobne jako podklad na jednanie v Moskve. M. Srov. POVOLNÝ, Daniel. Nejhorší den Československé lidové armády. 21. srpen 1968. Praha: Academia, 2020, s. 407–408.*

212 Dr. Karel Jaroš, tajemník předsedy Branně-bezpečnostního výboru Národního shromáždění.

213 Podle rozdělovníku byly výtisky zprávy o incidentech, trestných činech a případech vměšování do kompetence a pravomoci čs. orgánů ze strany příslušníků vojsk pěti států Varšavské smlouvy určeny: branný a bezpečnostní výbor NS (výtisk č. 1), místopředseda vlády ČSSR František Hamouz (výtisk č. 2), s. Bohuslav Novák SÚ MV (výtisk č. 3), s. Kohoutková SÚ MV (výtisky č. 4 a 6). ABS, f. ÚZK, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 137.

Dokumentační materiál je rozdělen do těchto příloh:

- Příloha I.: Dokumentace o případech usmrcení čs. občanů zaviněných příslušníky cizích vojsk při jejich střelbě nebo při jimi zaviněných dopravních nehodách /9 stran/²¹⁴
- Příloha II.: Dokumentace vybraných případů těžkých zranění čs. občanů ve dnech od 21. 8. 1968 střelbou nebo při dopravních nehodách zaviněných příslušníky cizích vojsk /14 stran/²¹⁵
- Příloha III.: Dokumentace vybraných typických případů zadržení /kontrol, prohlídek apod./ čs. občanů a veřejných činitelů příslušníky cizích vojsk od 21. 8. 1968 /36 stran/²¹⁶
- Příloha IV.: Dokumentace vybraných typických případů o vměšování a požadavcích příslušníků cizích vojsk /jejich velení/ narušujících kompetenci a pravomoc čs. orgánů a veřejných činitelů /12 stran/²¹⁷
- Příloha V.: Dokumentace vybraných případů jiných trestných činů /mimo případy usmrcení, těžkého zranění a zadržování/, kterých se v době od 21. 8. 1968 dopustili příslušníci cizích vojsk na území ČSSR /19 stran/²¹⁸

Se soudružským pozdravem
s. ministr v. r.

Soudruh
Leopold Hofman
předseda branného a bezpečnostního výboru
Národního shromáždění
Praha

ABS, f. Ústřední zpracovatelská komise MV ČSSR, kart. 71, sv. č. 49, č. l. 134–135. Průvodní dopis ministra vnitra ČSSR, 9. 10. 1968. Strojopis, originál, 2 s.

214 Srov. dokument č. 1b.

215 Srov. dokument č. 1c.

216 Srov. dokument č. 1d.

217 Srov. dokument č. 1e.

218 Srov. dokument č. 1f.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. 1: Josef Pavel, ministr vnitra ČSSR r. 1968 (ABS)

Obr. 2: Jan Pelnář, ministr vnitra ČSSR 1968–1970 (ABS)

Obr. 3: Plk. JUDr. Ján Majer, náměstek a I. náměstek ministra vnitra ČSSR 1968–1969 (ABS)

Obr. 4: Pplk. Bohuslav Novák, starší studijní pracovník Studijního ústavu MV 1968–1969 (ABS)